

Soortmanagementplan Utrecht 2024 Diervriendelijk bouwen

Uitgave

Gemeente Utrecht
Ruimte – subgilde duurzame stad
tel: 14 030
E-mail: groen@utrecht.nl

Versie: 20240424

Internet

www.utrecht.nl/diervriendelijkbouwen

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Doelen	4
1.3	Pre- SMP	4
2	Juridische kaders	5
2.1	Wet natuurbescherming, overgangsrecht en OmgevingswetDag	5
2.2	Plangebied	5
2.3	Werkzaamheden	6
2.4	Soorten en functies binnen het SMP	7
2.5	Uitgesloten soorten	7
2.6	Gebruikers SMP	8
2.7	Toepassing van het SMP	8
2.8	Planperiode	10
2.9	Dynamisch SMP	10
3	Ecologisch onderzoek & -analyse, resultaten en trends	11
3.1	Globale methode	11
3.2	Gierzwaluw	11
3.3	Huismus	15
3.4	Onderzoeksmethode vleermuizen	18
3.5	Gewone dwergvleermuis	19
3.6	Ruige dwergvleermuis	21
3.7	Laatvlieger	22
3.8	Overige gebouwbewonende soorten	23
3.9	Overige gebouwbewonende vleermuissoorten	23
3.10	Bekende verblijfplaatsen	25
	soort	25
	Bekende verblijfplaatsen o.b.v. nulmeting 2015 en heatmap onderzoek 2022	25
	trend	25
4	Natuurinclusieve voorzieningen en ecologische plus.	27
4.1	Natuurinclusieve stad	27
4.2	Compensatie bij groot en planmatig (klein) onderhoud aan corporatiewoningen	28
5	Wettelijke eisen	30
5.1	Artikelen Wet natuurbescherming	30
5.2	Wettelijk belang	31
5.3	secundair belang	31

5.4	Alternatievenafweging	32
5.5	De staat van instandhouding	33
6	Ambities en lange termijnplanning	39
6.1	Huismus	39
6.2	Gierzwaluw	40
6.3	Gewone dwergvleermuis	40
6.4	Ruige dwergvleermuis	41
6.5	Laatvlieger	42
6.6	Meervleermuis	42
6.7	Tweekleurige vleermuis	43
6.8	Gewone grootoorvleermuis	43
7	Mitigatie en compensatieplan.....	45
7.1	Applicatie	45
7.2	Ecologisch werkprotocollen	45
7.3	Compensatietaakstelling	48
7.4	Meerdere adressen.....	48
7.5	Salderingsboekhouding	49
7.6	Isoleren van particuliere grondgebonden woningen.....	49
7.7	Aantreffen dieren tijdens werkzaamheden	50
7.8	Verlichting	50
8	Monitoringsplan	51
8.1	Populatieontwikkeling	51
8.2	Functionaliteit van voorzieningen	53
8.3	Functionaliteit van werkprocessen en verslaglegging	53
8.4	Planning monitoring 2024-2033.....	54
9	Management- en administratieplan.....	56
9.1	Managementplan	56
9.2	Administratieplan	58
10	Definities	60
11	Bronnen	65

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Dit soortenmanagementplan (hierna: SMP) is een uitbreiding op de vigerende ontheffing flora-en fauna voor het gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed (onderwijsgebouwen) van de gemeente Utrecht. Het SMP is hiervoor opgesteld in 2016 en in 2017 is een gebiedsgerichte ontheffing gekregen. We maken dit SMP nu omdat per 28 april 2024 het pre-SMP voor verduurzamingswerkzaamheden aan particuliere grondgebonden woningen afloopt (voorwaarde van het pre-SMP is dat na 2 jaar een SMP van kracht wordt). Daarnaast ligt er het verzoek van de Utrechtse Woningbouwcorporaties om zo snel mogelijk onder het SMP aan de gang te gaan met hun beheer- en onderhoudsplannen. Het plan is daarnaast nu ook gericht op particuliere bouwaanvragen, vve's en overige gebouw eigenaren in Utrecht.

1.2 Doelen

Het soortenmanagementplan (SMP) is erop gericht bepaalde soorten binnen de bebouwde kom van Utrecht te versterken. Het SMP dient ook als basis voor de generieke gebiedsgerichte omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit gericht op de gebouwde omgeving binnen de gemeente Utrecht. Daardoor bevorderden we niet alleen de stadsnatuur beter maar versnellen we ook de bouw- en verduurzamingsopgave.

Met dit SMP maken we het mogelijk om gebouwen te verduurzamen op een diervriendelijke manier die wettelijk toegestaan is onder de Wet Natuurbescherming. Er is minder ecologisch onderzoek nodig waardoor doorlooptijden van onderhoudsprojecten korter en minder duur worden. Gebouwbewonende soorten worden proactief beschermd door minstens de 'gunstige staat van instandhouding' te waarborgen, maar vooral ook te versterken. Doel is daarmee dus te zorgen voor een ecologische plus in de stad Utrecht. Door te werken binnen de kaders van het SMP (en de ontheffing), is gegarandeerd dat er tenminste voldoende verblijfplaatsen voor deze dieren in onze stad aanwezig blijven en dat er maatregelen genomen worden om het aantal (mogelijke) verblijfplaatsen uit breiden.

1.3 Pre- SMP

Om de verduurzamingsopgave te versnellen is aan de gemeente Utrecht in 2022 een ontheffing verleend op basis van een pre-SMP voor verduurzamingswerkzaamheden aan particuliere grondgebonden woningen. In aansluiting op het pre-SMP is deze werkwijze tevens onderdeel van dit SMP.

2 Juridische kaders

2.1 Wet natuurbescherming, overgangsrecht en OmgevingswetDag

In hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb) staat het beschermingsregime beschreven dat geldt ten aanzien van beschermde dier- en plantensoorten. De Wnb vormt op dit onderdeel de nationale implementatie van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. De Wet natuurbescherming gaat op 1 januari 2024 over in de Omgevingswet. Inhoudelijk wijzigen de regels over beschermde diersoorten (nagenoeg) niet. Het werken met SMP's binnen de Wnb past ook binnen de gedachte van de Omgevingswet. Dit SMP wordt, gezien het moment van indiening en het overgangsrecht, geschreven naar het nog geldende Wet natuurbescherming-regime. Gezien de verwachte overgang naar de Omgevingswet, wordt hierbij voor de volledigheid verwezen naar de transponeringstabellen die gepubliceerd zijn op de website van de rijksoverheid (Besluit van 16 december 2020 tot wijziging van het Besluit activiteiten leefomgeving, het Besluit kwaliteit leefomgeving, het Omgevingsbesluit en enkele andere besluiten in verband met de overgang van de Wet natuurbescherming naar de Omgevingswet (Aanvullingsbesluit natuur Omgevingswet), bijlage 1. Tabellen omzetting bepalingen wet natuurbescherming en Besluit natuurbescherming). Hierin staan de in dit stuk genoemde artikelen uit de Wnb en de daarmee corresponderende, per januari 2024, geldende Omgevingswetartikelen.

Omgevingswet; flora- en fauna-activiteit

De Omgevingswet biedt het bevoegd gezag mogelijkheden om bij ruimtelijke ingrepen een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit te verlenen op basis van een programmatische aanpak. Een SMP is een voorbeeld van een gebiedsgerichte, programmatische aanpak. Het SMP waarborgt dat in een gebied de omstandigheden voor een beschermde soort tenminste behouden blijven of beter worden, juist ook na een (ruimtelijke) ingreep. Met een gebiedsgerichte aanpak voor inventarisaties naar het voorkomen van beschermde soorten en de ecologische functies wordt inzicht gekregen in de functies op populatieniveau in een groot gebied. Met deze kennis kan de initiatiefnemer de aanwezige populaties proactief beschermen. Doordat er beter overzicht is van de soorten en functies binnen de gemeente kan er met maatregelen worden bijgestuurd om de populaties van de beschermde soorten in stand te houden en de biodiversiteit te vergroten.

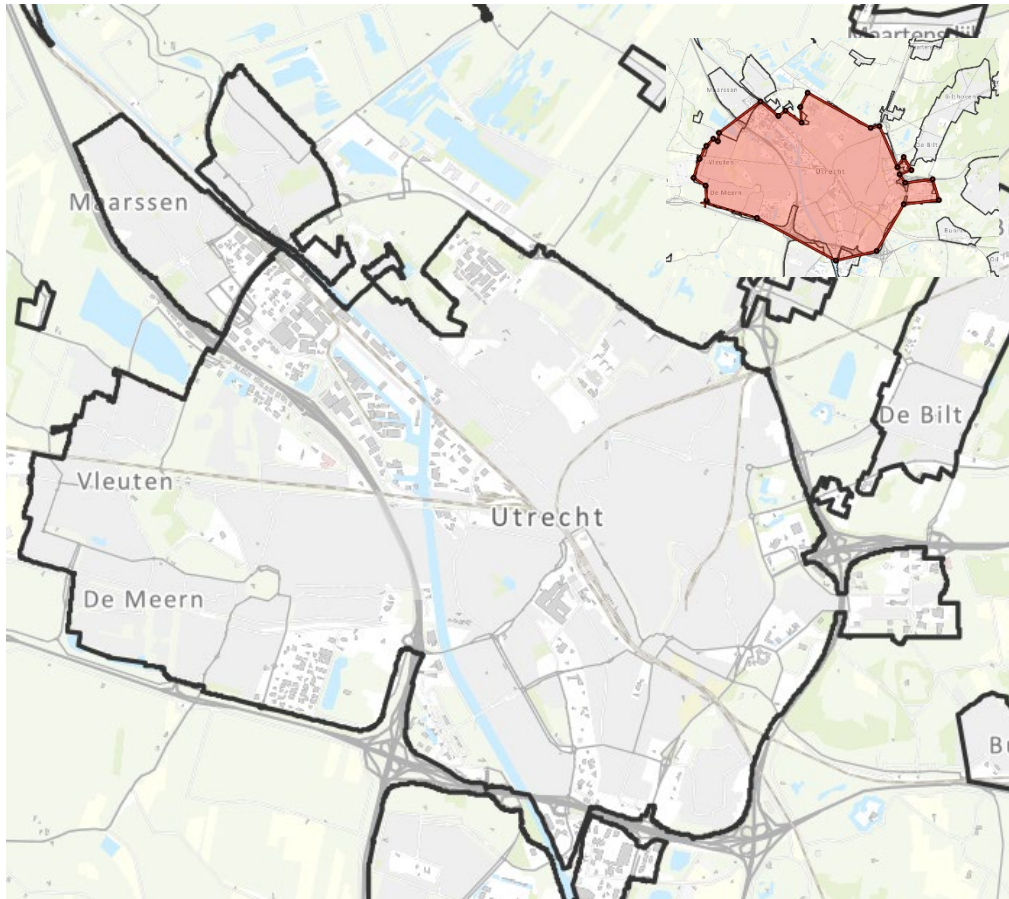
Omschrijving van de aanvraag

De Gemeente Utrecht vraagt bij het bevoegd gezag, de Provincie Utrecht, een gebiedsgerichte ontheffing aan op grond van de Wet natuurbescherming. De aanvraag heeft betrekking op de bebouwde kom van de gemeente Utrecht. De te ontvangen ontheffing biedt onder duidelijke voorwaarden (zoals omschreven in het SMP), ontheffing van verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming voor de in het SMP beschreven soorten bij ruimtelijke ontwikkelingen.

De gemeente Utrecht vraagt een ontheffing aan voor de soorten die binnen het SMP vallen zoals die zijn beschreven in paragraaf 2.3. Er wordt een ontheffing gevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in de artikelen 3.1 lid 2 en 3.5 lid 1,2 4 van de Wnb, voor wat betreft de gierzwaluw (*Apus apus*), huismus (*Passer domesticus*), gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), meervleermuis (*Myotis dasycneme*), gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*) en tweekleurige vleermuis (*Vespertilio murinus*)

2.2 Plangebied

Als plangebied wordt de bebouwde kom van de gemeente Utrecht aangehouden, conform de bebouwde komgrens Wegenwet vastgesteld door Gedeputeerde Staten. De meest actuele kaart is te vinden op de website van provincie Utrecht. Hieronder is de versie van 2024 afgebeeld (zie figuur 1):

Figuur 1, | de wegenkaart met de bebouwde komgrens. De meest actuele versie is te vinden op de website van de provincie. Dit SMP geldt alleen voor de bebouwde kom in de gemeente Utrecht daarom is ter verduidelijking is in de linkerbovenhoek globaal de bebouwde kom gelegen in de gemeente globaal rood gekleurd.

2.3 Werkzaamheden

Dit SMP is opgesteld in het kader van werkzaamheden aan grondgebonden woningen, “gestapelde” woningen zoals appartementencomplexen of flatgebouwen en bedrijfsgebouwen. In Tabel 2.1 wordt een overzicht gegeven van werkzaamheden (1 t/m 18) die betrekking kunnen op zowel groot- als kleinschalige projecten. Voor deze werkzaamheden geldt dat deze natuurvriendelijk en natuurinclusief moeten worden uitgevoerd. Voor andere werkzaamheden geldt dit SMP niet en hiervoor wordt ook geen gebiedsgerichte ontheffing aangevraagd. Voor deze werkzaamheden moet het reguliere traject van ecologisch onderzoek worden doorlopen (quickscan, nader onderzoek, effectbeoordeling en vergunningsaanvraag).

Tabel 2.1 | Overzicht van de werkzaamheden die onder dit SMP vallen zijn uitgewerkt (nummer 1 t/m 18).

Type werkzaamheden

Sloop- en nieuwbouw

Herontwikkeling

Verduurzaming van gebouwen

Isoleren van spouwmuur

Isoleren van binnenzijde dak

Isoleren van buitenzijde dak

Isoleren van borstweringen

Aanbrengen isolatiewanden binnenmuur

Aanbrengen isolatiewanden buitenmuur

Plaatsen van zonnepanelen

Renovatie van gebouwen

Vervangen of herstellen voegwerk

Vervangen of herstellen dakpannen

Vervangen of herstellen dakgoten, boeiborden, gevelbetimmering en/of windveer

Vervangen of herstellen kozijnen

Vervangen of slopen van bakstenen schoorsteen

Vervangen of herstellen loodslabben

Beheer en onderhoud aan gebouwen

A) Schilderwerk

B) Reinigen voegwerk

C) Reinigen dakgoten

Verbouwen

Vervangen of plaatsen dakkapel of dakraam

Plaatsen opbouw

Realiseren aan- of uitbouw

2.4 Soorten en functies binnen het SMP

Dit SMP richt zich op een aantal gebouwbewonende vleermuis- en vogelsoorten binnen de bebouwde kom van Utrecht. Deze soorten zijn het meest kwetsbaar bij werkzaamheden aan gebouwen. De meest voorkomende soorten in de bebouwde kom die in het kader van het SMP onderzocht zijn en waarvoor een ontheffing wordt aangevraagd zijn de huismus, de gierzwaluw, de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis, de laatvlieger, de meervleermuis, de tweekleurige vleermuis en de gewone grootoorvleermuis (zie Tabel 2.2). De nadruk van het SMP ligt op een aantal kritische 'Soort-Functie-Combinaties' (SFC's) die van groot belang zijn voor de lokale staat van instandhouding van bovengenoemde soorten te behouden. Het gaat hierbij om kraam- en (massa)winterverblijfplaatsen, essentiële vliegroutes en essentiële foerageergebieden van vleermuissoorten en bolwerken van huismussen en gierzwaluwen (een clustering van meer dan 10 nesten voor huismus en meer dan 5 nesten voor gierzwaluw die door één kolonie worden gebruikt).

Tabel 2.2 | Overzicht van de beschermde soorten waarvoor een gebiedsgerichte ontheffing wordt aangevraagd binnen de bebouwde kom van Utrecht, met de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming.

Soortgroep	Nederlandse naam	Latijnse naam	Artikel Wnb
Vogels met jaarrond beschermde nesten	Huisumus	<i>Passer domesticus</i>	3.1 lid 2 van de Wnb.
	Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>	3.1 lid 2 van de Wnb.
Vleermuizen	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	3.5 lid 1,2 4 van de Wnb
	Ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>	3.5 lid 1,2 4 van de Wnb
	Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	3.5 lid 1,2 4 van de Wnb
	Meervleermuis	<i>Myotis dasycneme</i>	3.5 lid 1,2 4 van de Wnb
	Tweekleurige vleermuis	<i>Vespertilio murinus</i>	3.5 lid 1,2 4 van de Wnb
	Gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i>	3.5 lid 1,2 4 van de Wnb

2.5 Uitgesloten soorten

Naast de soorten onder het SMP kunnen ook andere broedvogels aanwezig zijn in of op de gebouwen zoals de slechtvalk, de huiszwaluw, de spreeuw en de zwarte roodstaart, de zilvermeeuw, de

mantelmeeuw, de visdief en de scholekster. Voor deze soorten geldt dat de nesten enkel bescherming genieten wanneer deze in gebruik zijn. Alleen voor de slechtvalk geldt deze bescherming jaarrond net als bij de huismus en de gierzwaluw. Als blijkt dat een slechtvalk aanwezig is binnen een plangebied (bij hoogbouw) dan zal een regulier traject gevolgd moeten worden. De overige broedvogels maken géén onderdeel van de gebiedsgerichte generieke ontheffing.

Beschermde soorten die wel voor zouden kunnen komen in de provincie Utrecht, maar niet verwacht worden, vallen buiten het SMP. Er zou in een regulier traject in de meeste gevallen geen aanleiding zijn om ecologisch onderzoek uit te voeren naar deze soorten binnen de bebouwde kom van de gemeente Utrecht en deze zijn daarom eveneens uitgesloten voor de ontheffingsaanvraag. Indien een andere diersoort aanwezig blijkt te zijn dan waarvoor deze ontheffing is aangevraagd dan zal het betreffende project buiten het SMP worden behandeld door middel van een regulier traject van ecologisch onderzoek (quickscan, nader onderzoek, effectbeoordeling en ontheffingsaanvraag).

De vooraf voor het SMP uitgesloten soorten zijn: de kleine dwergvleermuis (*Pipistrellus pygmaeus*), de baardvleermuis (*Myotis mystacinus*) en andere zeer zeldzame gebouwbewonende vleermuissoorten alsmede de kerkuil (*Tyto alba*) en de steenuil (*Athene noctua*) met jaarrond beschermde nesten en steenmarter (*Martes foina*). De kans op aanwezigheid van nest- en verblijfplaatsen binnen de reikwijdte van het plangebied van het SMP is echter zeer klein. Toekomstige verspreidingsgegevens kunnen aanleiding zijn om een soort onderbouwd op te nemen in het SMP met een wijzigingsverzoek van de gebiedsgerichte ontheffing.

2.6 Gebruikers SMP

De gemeente Utrecht is formeel gezien de ontheffingshouder wanneer deze is verleend door de Provincie Utrecht. De gemeente kan op haar beurt machtigingen verstrekken aan, of overeenkomsten afsluiten, met derden. De gemeente zal de woningcorporaties met vastgoed in de gemeente Utrecht machtigen voor het gebruik van de gebiedsgerichte ontheffing. De gemeente kan ook andere zakelijke initiatiefnemers en inwoners van de gemeente machtigen.

Dit SMP maakt onderscheid tussen 5 soorten gebruikers van de gebiedsgerichte ontheffing. Het gaat om de volgende doelgroepen (en enkel binnen de bebouwde kom grens van de gemeente Utrecht):

De gemeente Utrecht (gemeentelijk eigendom en maatschappelijk vastgoed);

Woningbouwcorporaties (vastgoed van corporaties);

Inwoners van de gemeente Utrecht die gaan verduurzamen bij een grondgebonden woning (uitgevoerd door een gecertificeerde isolatiepartij volgens de methodiek van het pre-smp);

Overige gebouweigenaren (VVE's, bedrijven, ontwikkelaars, overige rechtspersonen met vastgoed in eigendom);

Inwoners van de gemeente Utrecht voor overige bouwaanvragen van particuliere woningeigenaren.

2.7 Toepassing van het SMP

Het toepassen van het SMP geschiedt door voor de locatie van de voorgenomen ingreep (werkzaamheden) te bepalen of er soorten en zo ja, welke SFC's door die ingreep geraakt worden. Vervolgens schrijven de ecologische werkprotocollen voor welke maatregelen er genomen moeten worden. Er wordt in de toepassing van het SMP onderscheid gemaakt tussen enkelvoudige aanvragen en meervoudige aanvragen.

Aanvragen met 1 woning of gebouw

Als een enkelvoudig huishouden onder het SMP wil werken gaat dit volgens de protocollen en compensatiemaatregelen in dit SMP. Voor na-isolatie wordt een uitzondering gemaakt. Dit wordt door

een gecertificeerde aannemer uitgevoerd net zoals bij de pre-SMP systematiek. Dan zijn er voor enkelvoudige aanvragen dus twee opties:

1 Voortzetting natuurvriendelijk isoleren conform de pre-SMP methodiek.

Voor particuliere na-isolatie bij grondgebonden woningen wordt de pre-SMP methodiek gevolgd. De methode natuurvriendelijk isoleren van provincie Utrecht. De ecologische begeleiding is hier geland in een werkwijze van daarvoor opgeleide aannemers. In de bijlage is meer informatie te vinden over de pre-SMP methodiek.

2 Te ontwikkelen applicatie

Verschillende partijen werken aan een applicatie om automatisch een ecologisch werkprotocol te laten opstellen. De applicatie automatiseert het proces zoals dit nu al aanwezig is in dit SMP. Hierdoor wordt het gebruiksvriendelijk voor burgers en is het voor de vergunningverlener makkelijk om voorwaarden in de vergunning op te nemen. Zodra deze applicatie beschikbaar is kan gemeente Utrecht dit onderdeel maken van het vergunningproces. Het protocol wordt opgenomen in de bouweisen van de omgevingsvergunning en op voorwaarde van het te volgen protocol kan de gemeente zijn gebiedsgerichte ontheffing doorschrijven naar de aanvrager. De RUD controleert of de aanvrager het protocol gebruikt en handhaaft indien nodig.

Afhankelijk van de werkzaamheden of bij aanwezigheid van bijzondere soorten en functies is het nodig dat deze worden begeleid door een ecologisch deskundige. Dit zijn de ecologen van de gemeente Utrecht. De ecooloog adviseert over maatwerk of zelfs aangepaste werkzaamheden. De ecooloog behoudt de mogelijkheid om op basis van de actuele kennisdocumenten zelf een maatwerkprotocol op te stellen.

Uitgangspunt van het ecologisch werkprotocol zijn de uit te voeren werkzaamheden en de beschermde soorten en functies die aanwezig zijn of worden verwacht op een adres of binnen een projectlocatie. Op basis hiervan wordt een inschatting gemaakt van de mogelijke negatieve effecten op de beschermde soorten en of daarmee verbodsbepalingen van de Omgevingswet worden overtreden. De natuurmaatregelen in het ecologisch werkprotocol zijn erop gericht de overtredingen van het doden, verwonden en verstoren van de beschermde soorten te voorkomen door altijd natuurvriendelijk te werken. Tijdens het uitvoeren van de werkzaamheden moeten de initiatiefnemer duurzame voorzieningen (nest- en verblijfplaatsen) realiseren voor gebouwbewonende vogels en vleermuizen waardoor een ecologische plus zal worden gerealiseerd binnen de gemeente, ook als hier wettelijk gezien geen directe aanleiding voor is. Hierdoor ontstaat een rijk aanbod aan nest- en verblijfplaatsen voor gebouwbewonende vleermuis- en vogelsoorten. Het voordeel voor de initiatiefnemer is dat zij niet zelf het reguliere traject van ecologisch onderzoek hoeft te doorlopen.

Aanvragen met meerdere woningen of gebouwen

Bij werkzaamheden aan meerdere panden is er begeleiding van een ecooloog die gebruik maakt van de protocollen in dit SMP. Op deze manier kan er meteen gestart worden met de uitvoering van dit SMP. De ecooloog die de werkzaamheden begeleidt vult een GIS-formulier in. In dit formulier:

- zijn de risico's voor natuurwaarden in beeld gebracht;
- wordt aangegeven welke protocollen van toepassing zijn; welke compenserende maatregelen worden getroffen;
- welk nader onderzoek is uitgevoerd.

In de bijlage is een gis-formulier toegevoegd. Op basis van de natuurwaardekaart van Utrecht en de uit te voeren werkzaamheden wordt het GIS-formulier ingevuld. De natuurwaardekaart geeft vlakken aan, dit zal in de toekomst tot op BAG-niveau worden uitgewerkt. De BAG (Basisregistratie Adressen en Gebouwen) bevat alle gegevens van adressen en gebouwen in Nederland.

De werkzaamheden (met uitzondering van natuurvriendelijk isoleren van particuliere grondgebonden woningen) vinden op deze manier plaats totdat we de onderzoeksgegevens op BAG-niveau uitgewerkt hebben. Het is aan de ecooloog om een check te doen op basis van de locatie en de werkzaamheden. Indien nodig voert hij een locatiebezoek of extra onderzoek uit. Deze stap wordt ook bekeken door de gemeente omdat er een onderhoudsplan wordt ingediend. We verwachten deze manier van werken vooral toe te passen op projecten met meerdere panden.

2.8 Planperiode

De gebiedsgerichte ontheffing wordt aangevraagd voor de periode van 10 jaar (2024-2034). Er is daarna een mogelijkheid tot verlenging van de vergunning. In de tussenliggende periode zal de nodige afstemming plaatsvinden met het bevoegd gezag, de Provincie Utrecht, op basis van de monitoringgegevens.

2.9 Dynamisch SMP

Het SMP is opgesteld op basis van de huidige kennis en inzichten. Nieuwe gegevens en kennis kunnen leiden tot nieuwe inzichten. In het SMP is hier al deels rekening mee gehouden. Het SMP is een dynamisch en levend document wat, indien nodig, bijgesteld kan worden. Deze wijzigingen worden dan ook doorgevoerd zowel in het SMP als in de applicatie. De laatste versie van het SMP is te vinden op de website van de gemeente Utrecht. Aanpassingen en wijzigingen zullen altijd in overleg gebeuren met het bevoegd gezag.

3 Ecologisch onderzoek & -analyse, resultaten en trends

3.1 Globale methode

Utrecht is misschien wel de best onderzochte gemeente van Nederland. Voor dit SMP maken we gebruik van de onderzoeken die de afgelopen jaren zijn uitgevoerd binnen de gemeente. De uitkomsten van deze onderzoeken zijn te raadplegen via de natuurwaardekaart. Deze kaart is altijd up to date door een automatische koppeling met Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Zie de natuurwaardekaart via deze link: [Natuurwaardenkaart \(arcgis.com\)](https://natuurwaardenkaart.arcgis.com). De onderzoeken die gedaan zijn worden up-to-date gehouden via uitgebreide monitoring. Meer daarover in het hoofdstuk monitoring.

De basis voor het SMP van Utrecht is de inventarisatie van 2014/2015. In 2014 en 2015 is er onderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van gebouwbewonende soorten in Utrecht. Hierbij zijn de belangrijkste en kwetsbare functies in kaart gebracht (Beaumont, 2014). Vervolgens is elk jaar opnieuw onderzoek gedaan via het Meetnetwerk Urbane Soorten (MUS).

Tot slot is er aanvullend onderzoek gedaan naar bijzondere soorten als meervleermuis, grootoorvleermuis, laatvlieger en tweekleurige vleermuis.

De resultaten en waarnemingen uit deze onderzoeken zet de gemeente in de natuurwaardekaart. Deze kaart wordt gebruikt om het risico van werkzaamheden in te schatten voor deze soorten of te bepalen waar verblijfplaatsen eventueel geraakt worden door de ingreep. Op basis daarvan worden maatregelen getroffen en extra verblijfsplaatsen gecreëerd. De toepassing van de ecologische werkprotocollen van het SMP borgen een natuurvriendelijke uitvoering van de werkzaamheden en schrijven voor welke mitigerende en compenserende maatregelen genomen moeten worden. Uitgangspunt is dat overcompensatie plaatsvindt vooruitlopend op werkzaamheden, hiermee wordt geborgd dat er te allen tijde méér nieuwe verblijfplaatsen worden gerealiseerd dan dat er verloren gaan.

Nu volgt per soort een samenvatting van de onderzoeksresultaten. Een omschrijving van de soorten en hun habitat is te vinden in bijlage.

3.2 Gierzwaluw

Werkwijze inventarisaties

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van de beschikbare gegevens uit de periode 2014-2021. Het gaat om de gegevens uit de landelijke database van de NDFF, de stadsbrede inventarisatie van vrijwilligers begeleid door professionals uit 2014 en 2015, en de jaarlijkse inventarisaties van deelgebieden door de gierzwaluwvrijwilligers begeleid door Utrecht Natuurlijk van 2016 tot en met 2023.

Als basis voor het Soortenmanagementplan is er in 2014 en 2015 onderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van de gierzwaluw in Utrecht. Hierbij zijn de belangrijkste populaties en nestlocaties in kaart gebracht.

De jaarlijkse inventarisatie is verricht door vrijwilligers die zijn verenigd in Gierzwaluw030. De coördinatie is in handen van Utrecht Natuurlijk. Jaarlijks worden de resultaten van het veldseizoen geëvalueerd en nieuwe speerpunten voor het volgende jaar benoemd. Voor de inventarisatie is het Kennisdocument gierzwaluw (Bij12, 2017) aangehouden. Er zal in dit rapport niet verder worden ingegaan op deze methodiek. Dit wordt uitvoerig beschreven in het document zelf.

Het MUS volgt broedvogels van de stedelijke omgeving. Met deze methodiek worden aantallen en verspreiding van min of meer algemene 'stadsvogels' vastgelegd waaronder de gierzwaluw. Per postcodegebied vinden er drie tellingen per seizoen plaats, van ieder ongeveer anderhalf uur lang (www.sovon.nl/nl/MUS). Met behulp van modelberekeningen worden hiermee trends bepaald en kan een inschatting gemaakt worden van de populatie.

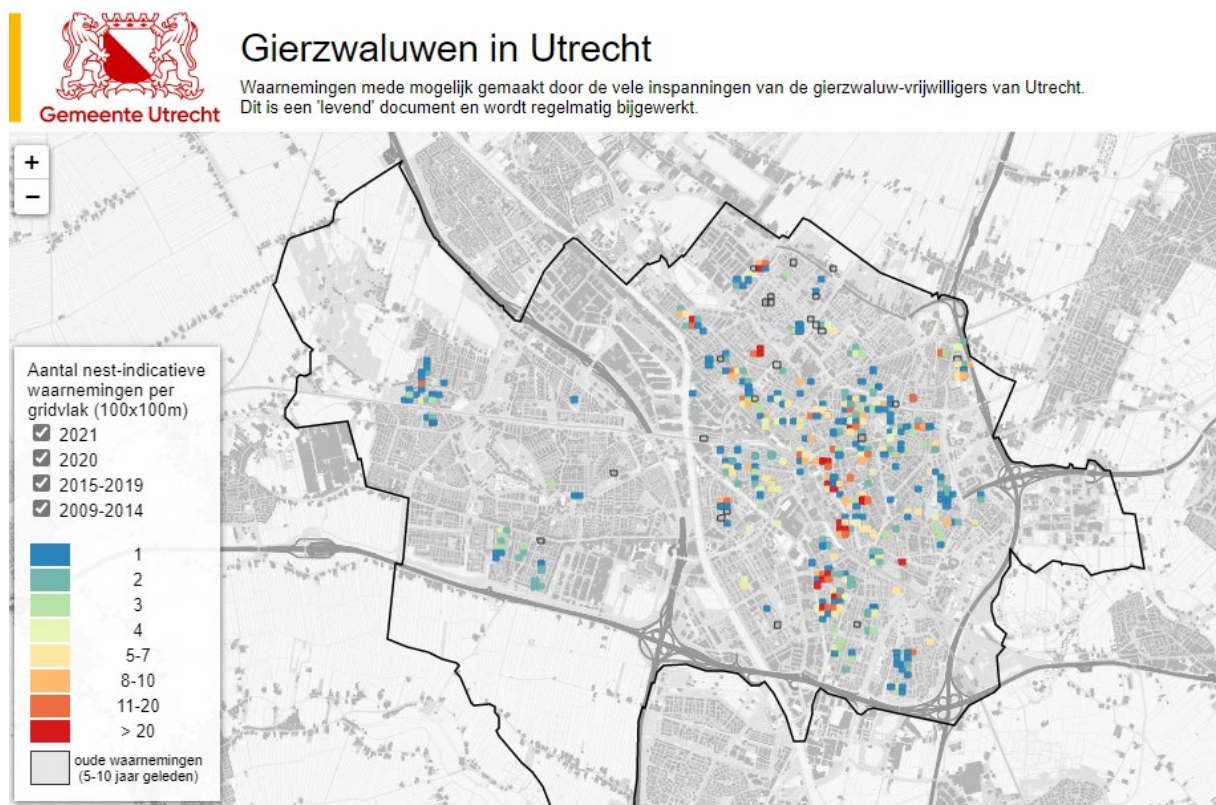
Resultaten inventarisaties

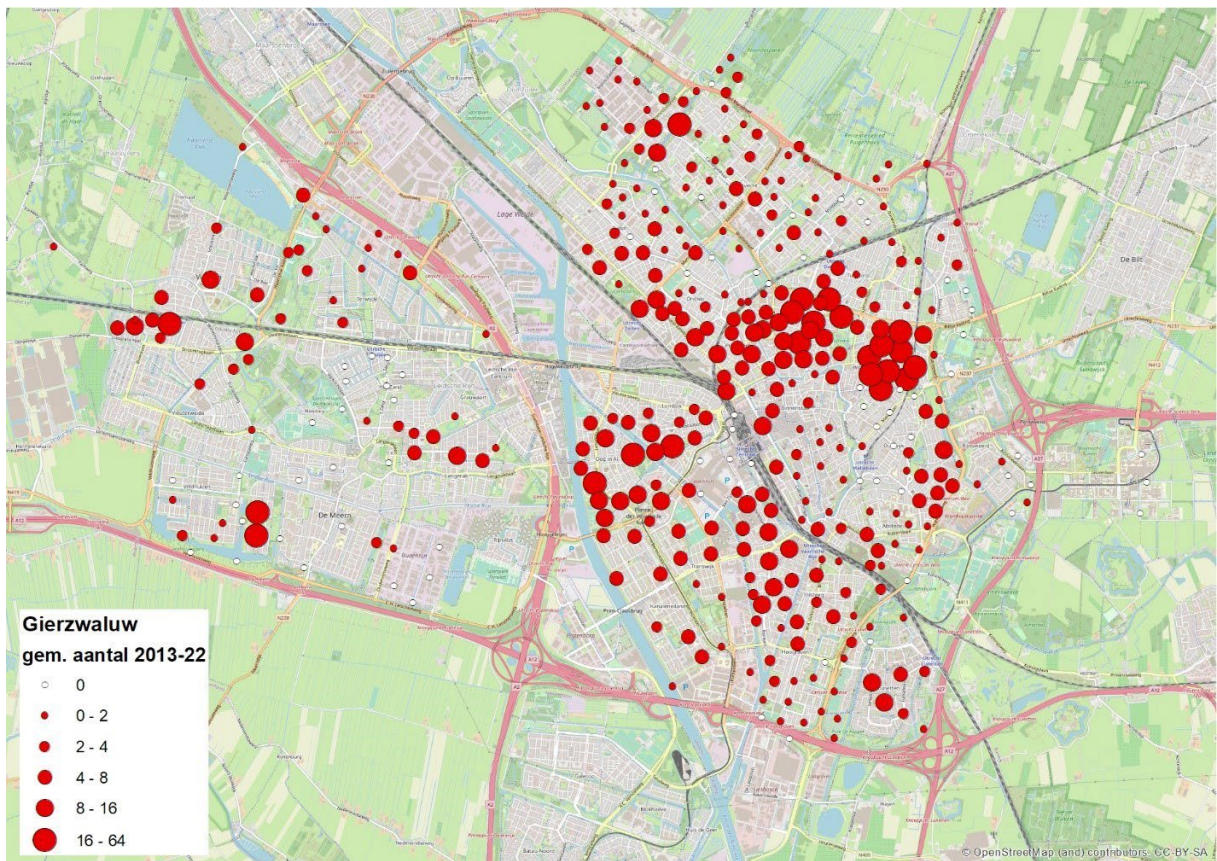
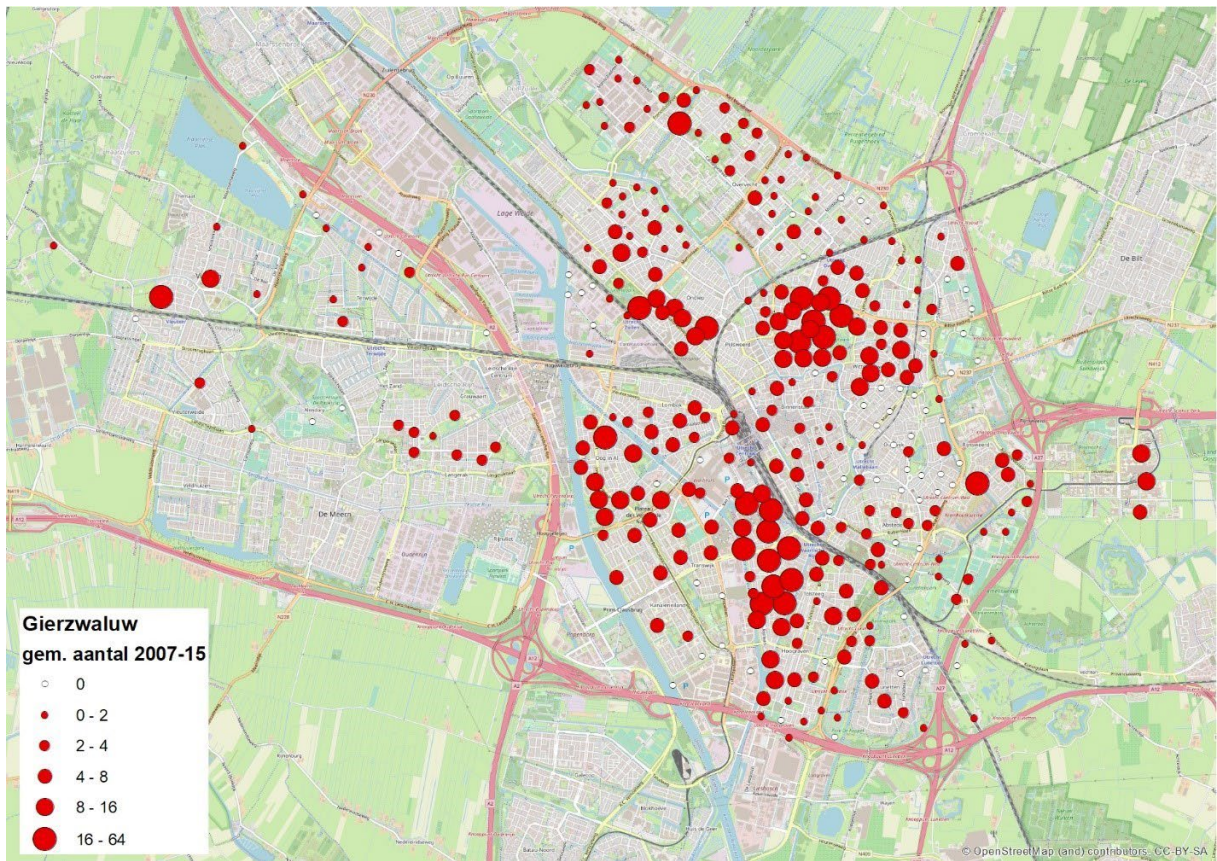
Het aantal gevonden nestlocaties in de afgelopen 10 jaar wordt geschat op ongeveer 1500. Dit is gebaseerd op de data uit de NDFF van de afgelopen 10 jaar. Hierin zijn ook de ingevoerde waarnemingen van de jaarlijkse inventarisaties tussen 2014-2021 door de vrijwilligers van Gierzwaluw 030 in opgenomen.

De verwachting is dat niet alle nestlocaties nog in beeld zijn. Middels enkele steekproeven is namelijk gebleken dat bij intensief zoeken op specifieke locaties het aantal nestlocaties beduidend hoger lag.

Op de kaart die te raadplegen is via [Gierzwaluwen in Utrecht \(utrechtmilieu.nl\)](http://Gierzwaluwen in Utrecht (utrechtmilieu.nl)) zijn de resultaten weergegeven van de jaarlijkse inventarisaties tot en met 2021 (Figuur 3.1). Ook zijn de gegevens van eerdere inventarisaties opgenomen, zodat er een totaalbeeld is van alle inventarisaties. De kaart wordt jaarlijks aangevuld met nieuw verzamelde gegevens.

De kleuren van de vlakken geven het aantal nestindicatieve waarnemingen aan per gridvlak (100x100m). De nestindicatieve waarnemingen worden door de vrijwilligers ingevoerd in Ndff via waarneming.nl. De afspraak is om een nestindicatieve waarneming altijd in te voeren als 'bezet nest'. Maar andere gedragingen die ook worden geëxporteerd zijn bijvoorbeeld: bezet nest met eieren; bezet nest met jongen; waarschijnlijke nestplaats en recent gebruikt nest.

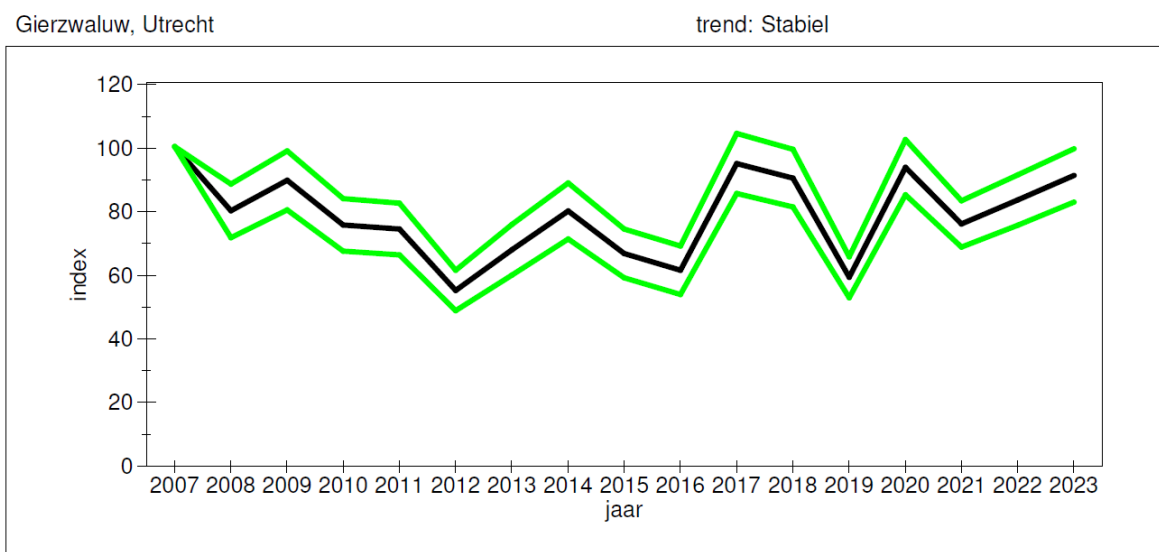
Figuur 3.1 | 3x kaart gierzwaluwen in Utrecht (Utrechtmilieu.nl, 2021),

Kerngebieden

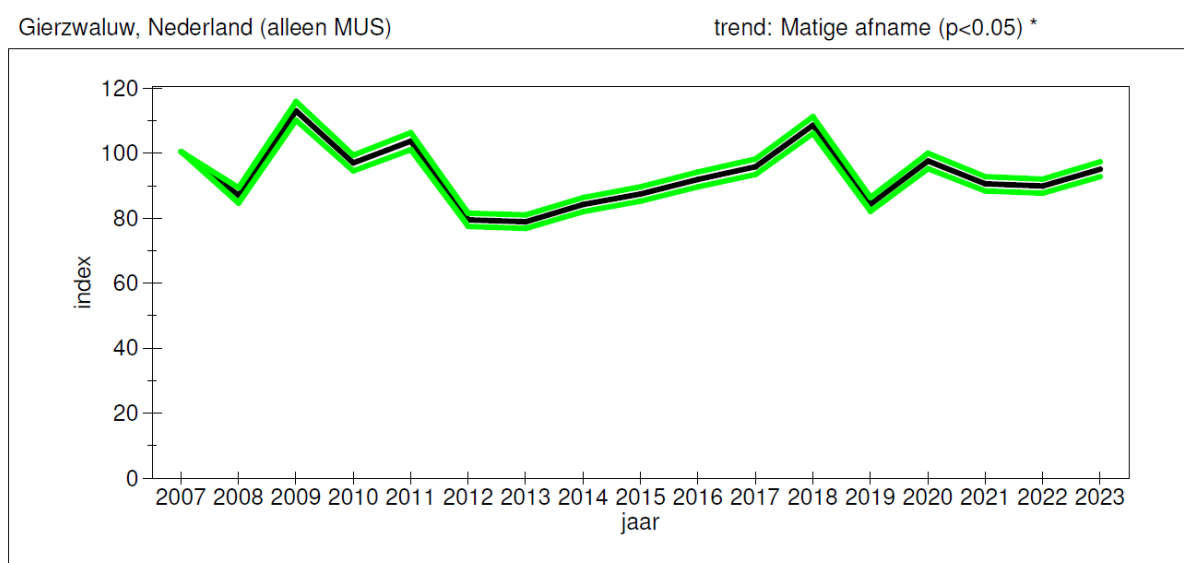
Op basis van de inventarisatiegegevens is te zien dat de meeste gierzwalwnesten zich grofweg ten oosten van het Amsterdamrijnkanaal bevinden. De hoogste concentraties van nestlocaties bevinden zich in woonwijken van meer dan 50 jaar oud zoals Vogelbuurt, Wittevrouten, Voordorp, Tuindorp, Rivierenwijk, Lombok, De Meern en Vleuten.

Populatiegrootte en trend

Sovon heeft op basis van de gegevens die zijn verzameld voor de nieuwe Vogelatlas en met MUS-gegevens berekeningen uitgevoerd om tot een populatieschatting te komen. Voor de gierzwaluw kwamen zij tot een geschatte populatie tussen de 3200 – 4100 individuen binnen de gemeente Utrecht (Schoppers J. , 2015) De trend voor de gierzwaluw in Utrecht is stabiel. De landelijke trend, gebaseerd op de MUS-tellingen in de periode 2007-2023 is een significante matige afname (zie figuur 3.3). Doordat er in Utrecht al sinds 2007 gemonitord wordt is er in de stad ook een trend vastgesteld. De trend in Utrecht is stabiel zie ook figuur 3.2.

Figuur 3.2 | De trend voor de gierzwaluw in de gemeente Utrecht (Schoppers J. , 2024)

Figuur 3.3 | De landelijke trend voor de gierzwaluw (Schoppers J. , 2024).

3.3 Huismus

Werkwijze inventarisatie

Studenten van CAH Vilentum te Almere hebben in 2014 en 2015 in het kader van hun opleiding toegepaste biologie huismussen geïventariseerd. Zij hebben hierbij het aantal huismussen en het groen nabij de grotere groepen huismus (de zogenaamde bolwerken) genoteerd. In 2014 is een huismussenonderzoek uitgevoerd ten westen van het Amsterdam-Rijnkanaal (minus Lage Weide). In 2015 is onderzoek gedaan aan de oostkant van Utrecht. De gebieden Lage Weide, polder Rijnenburg e.o., Amelisweerd en de Uithof zijn niet door studenten onderzocht. Hier is voor gekozen, omdat het een relatief grote onderzoeksinspanning zou vragen voor een gebied waar weinig ontwikkelingen verwacht worden die de huismuspopulatie van Utrecht zouden schaden. De gegevens in de NDFF van deze deelgebieden zijn als aanvulling gebruikt in de natuurwaardekaart.

Alle straten zijn in tweetallen lopend afgezocht naar tjlpende mussen. De studenten noteerden de adressen van huizen en tuinen waar zij roepende mannetjes hoorden of waar zij huismussen op en rond het huis zagen. Daarnaast zijn ook groenstructuren die door groepen huismussen worden gebruikt gekarteerd. De dekking van het onderzoek ligt rond de 80 – 90%, omdat alle straten zijn doorgelopen, behalve Lage Weide en de Uithof. De tuinen achter woningen zijn lastiger te inventariseren omdat deze veelal vanaf de openbare weg niet te inspecteren zijn.

Het Meetnet Urbane Soorten (MUS) volgt broedvogels van de stedelijke omgeving. Met deze methodiek worden aantallen en verspreiding van min of meer algemene 'stadsvogels' vastgelegd waaronder de huismus.

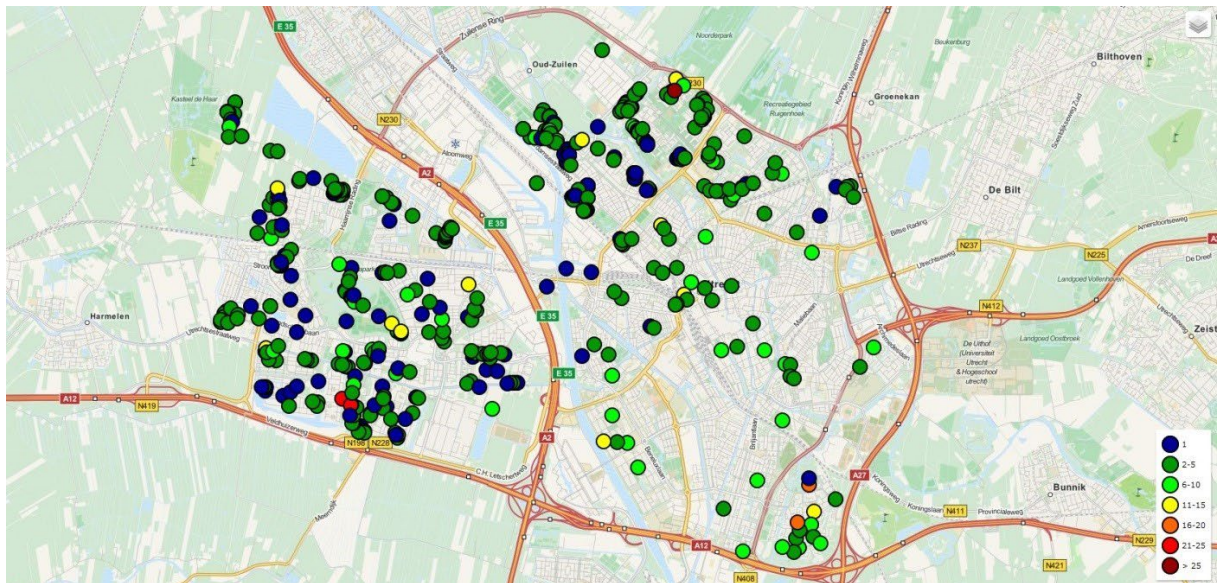
Per postcodegebied vinden er drie tellingen per seizoen plaats, van ieder ongeveer anderhalf uur lang (www.sovon.nl/nl/MUS). Met behulp van modelberekeningen worden hiermee trends bepaald en kan een inschatting gemaakt worden van de populatie.

Resultaten inventarisaties

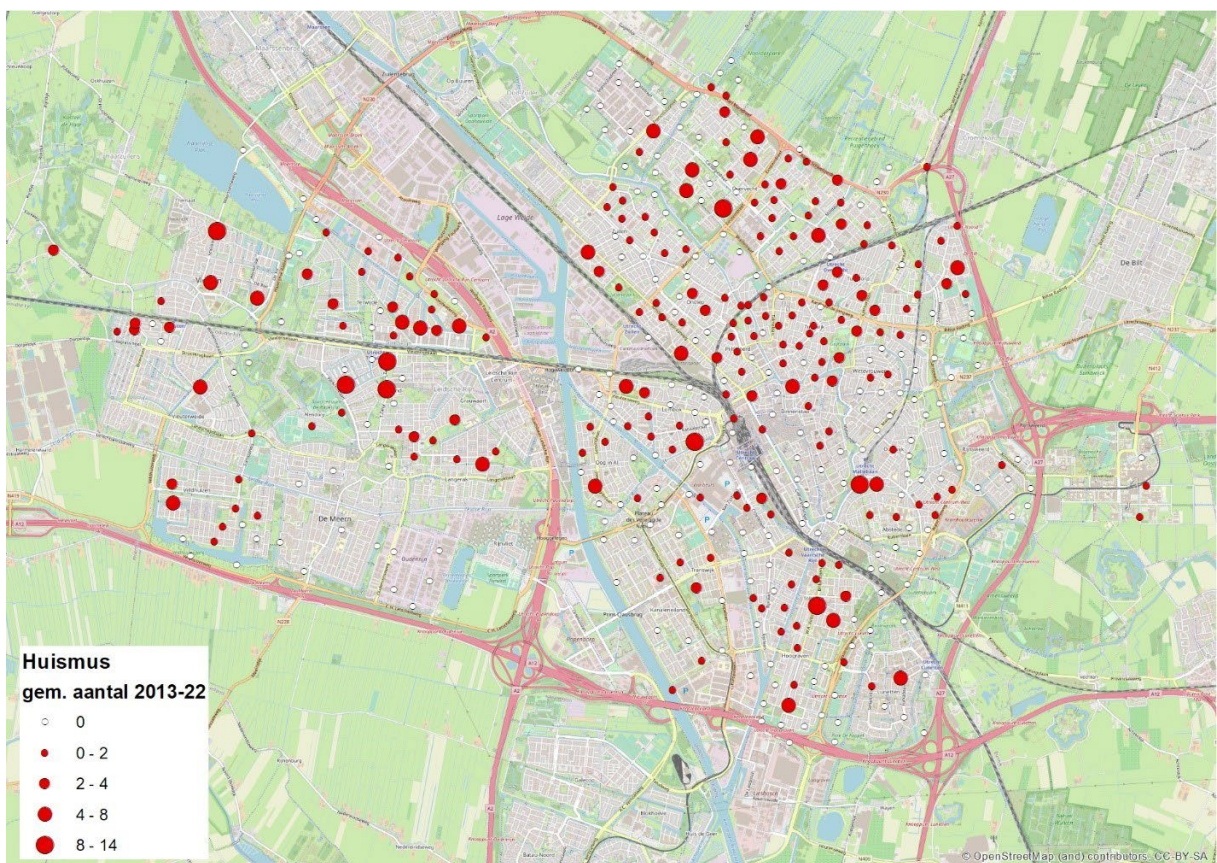
In figuur 3.4 zijn de resultaten samengevat van de inventarisaties die zijn uitgevoerd door studenten in 2014 en 2015. Wanneer de MUS-gegevens en de nestplaatsgegevens naast elkaar worden gelegd is te zien dat er ten zuiden van de Langerakbaan wel mussen broeden. Waarschijnlijk zijn daar geen waarnemers voor het MUS actief geweest. De waarnemingen in NDFF laten een nog verfijnder beeld zien (zie figuur 3.5), maar ook "witte vlekken" (bv. in de westkant van Oog in Al). MUS-gegevens en NDFF data vormen een toetsing en aanvulling op het onderzoek van de studenten. Beide systemen blijven we naast elkaar gebruiken.

Huismussen komen door heel Utrecht voor in de wijken waar bij de bebouwing groen aanwezig is (groene tuinen, heggen, klimop, groenblijvende bomen), ook in kleinere bolwerken (2-5 paar). Echt grote bolwerken (>15 paren bij elkaar) zijn schaars. Er zijn wel lossere verbanden van kleinere bolwerken in bepaalde straten die samen een groter geheel vormen.

Er zijn geen kerngebieden te benoemen, daarvoor zit de huismus te verspreid over de stad.

Figuur 3.4 | Aantallen huismussen in de periode 2014-2015 (Schoppers J. , 2015)

Figuur 3.5 | Overzicht van de aantallen waargenomen huismussen in de periode 2013-2015 (Schoppers J. , 2015).

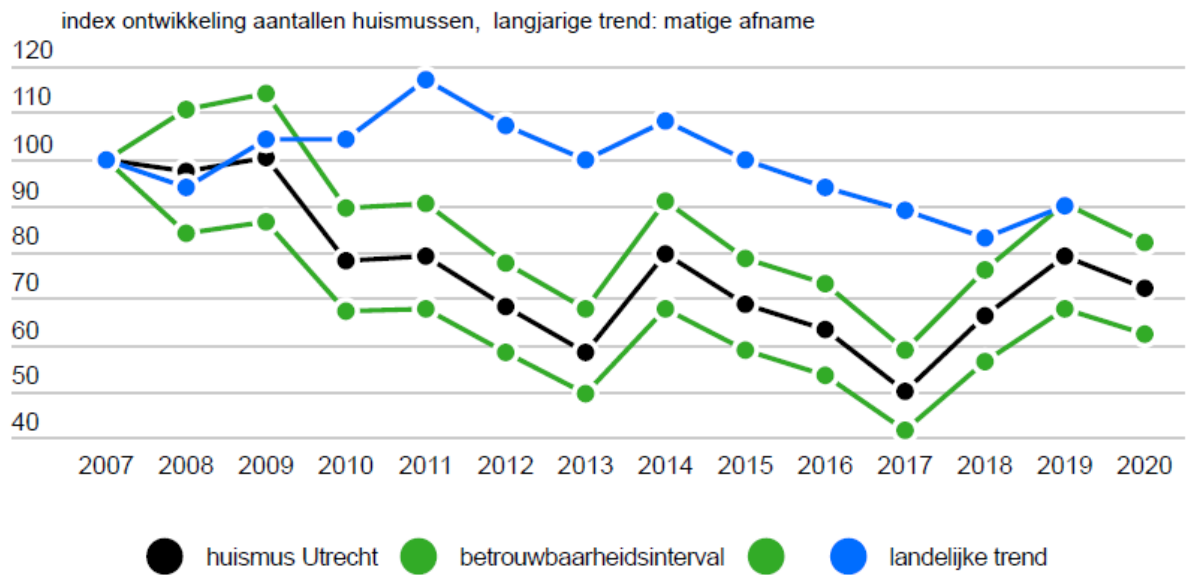
Populatiegrootte

SOVON Vogelonderzoek heeft op basis van de gegevens die zijn verzameld voor de nieuwe Vogelatlas en met MUS berekeningen uitgevoerd om tot een populatieschatting te komen. Voor de huismus kwamen zij tot een schatting van 3600 – 5800 individuen (Schoppers J. , 2015) Het totaal aantal getelde mussen in Utrecht in de onderzoeksjaren 2014-2015 bedraagt 1500-1800. Het verschil kan worden verklaard uit een onderschatting van het vinden van nestplaatsen, die aan de achterkant

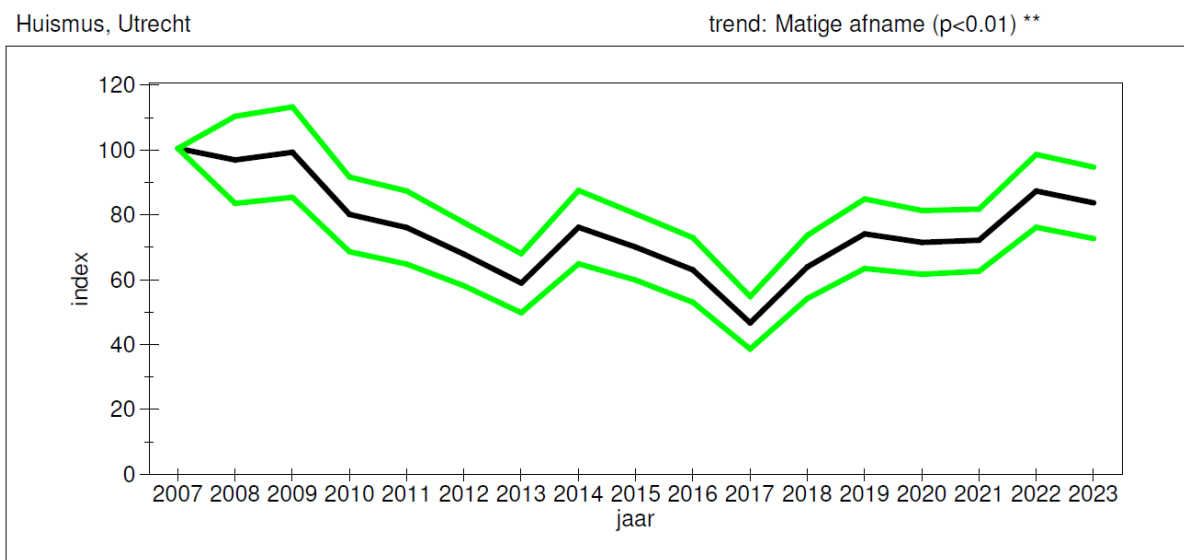
van huizenblokken aanwezig zijn. Deze zijn veel lastiger vast te stellen dan de nestplaatsen aan de straatkant.

Trend

Het Meetnet Urbane Soorten in Utrecht laat zien dat de langjarige trend voor de huismus een matige afname vertoont (zie figuur 3.5 en 3.6). Dit komt overeen met de landelijke trend. Of dit aan het verdwijnen van nestplaatsen of het verdwijnen van schuilplekken of verstenen van tuinen ligt is nog onduidelijk.

3.5 | Trend huismus in Utrecht t.o.v. andere grote steden en NL (bron: Schoppers, 2015)

3.6 | Recentste kaartje van SOVON met een bevestiging van de trend (SOVON, 2024)

3.4 Onderzoeksmethode vleermuizen

De basis van de lokale populatie vleermuizen in Utrecht bestaat uit meerdere kraamkolonies. Een kraamkolonie bestaat uit een of enkele groepen van genetisch verwante vrouwen die enkele tientallen tot honderdvijftig vrouwtjes kan omvatten. Naast de kraamgroepen zijn ook een of meer kleinere groepen niet-zogende vrouwen en mannen aanwezig. De kraamkolonie bewoont een netwerk van gebouwen. De niet-zogende vrouwen en mannen bewonen meestal andere gebouwen in het gebied. De gebouwen waar vleermuizen gebruik van maken liggen nabij meerdere, makkelijk bereikbare voedselgebieden. Het gebouw de Inktpot herbergt het grootste massawinterverblijf van Nederland in binnenstedelijk gebied. Bekend is dat dit gebouw in ieder geval een regionale functie heeft voor gewone dwergvleermuizen.

Werkwijze inventarisatie

In 2014 en 2015 is de stad onderzocht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen van grotere groepen vleermuizen (kraamgroepen, zomerverblijfplaatsen en winterverblijfplaatsen). Dit onderzoek werd door ecologische adviesbureaus gedaan met hulp van vrijwilligers. Na deze jaren is de vrijwilligersgroep onder deskundige begeleiding verdergegaan met het volgen van de kraamgroepen in de stad.

Methodiek kraam- en zomerverblijfplaatsen

In de ochtendschemering fietsen experts van ecologische adviesbureaus door de wijk en zoeken ze naar groepen zwermende vleermuizen met een batdetector. Een vleermuisexpert doet in de periode half mei tot half juli minimaal 3 fietsronden in de ochtendschemering door de wijk. Gebouwen met veel uitvliegende vleermuizen worden met adres genoteerd met een indicatie van het aantal invliegende dieren in tientallen.

Het tijdstip van onderzoek ligt tussen een uur voor zonsopkomst en een uur na zonsondergang.

Onderzoek gaat alleen door bij de geschikte weercondities.

Methodiek winterverblijfplaatsen

In Utrecht is gewerkt met een nieuwe methodiek om winterverblijfplaatsen in de stad te lokaliseren. Hiervoor is de massa overwinteringsplaats 'De Inktpot' als ijkpunt gebruikt om gunstige weercondities voor het zwermen van vleermuizen vast te stellen. Op basis van een pre-scan van de Zoogdiervereniging zijn de kansrijke gebouwen voor overwinteringslocaties per wijk geselecteerd. Als er gunstige zwermcondities zijn bij de Inktpot vindt er onderzoek in de rest van de stad plaats. Het ecologisch adviesbureau fietst langs alle gebouwen die vooraf bepaald zijn in de wijk en kijkt of hier het typische zwermgedrag van de gewone dwergvleermuis gehoord en gezien kan worden. Als er zwermende vleermuizen gezien worden wordt ook de invliegopening gezocht en het aantal zwermende dieren geschat. Ieder gebouw wordt 2 keer die nacht bezocht. In iedere wijk worden er op deze manier 2 keer alle kansrijke gebouwen onderzocht.

Methodiek paarverblijfplaatsen

Er is in Utrecht geen apart onderzoek gedaan naar paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis. Onderzoek in Tilburg, Rheden en een aantal wijken van Rotterdam wijst uit dat paarverblijven over de hele bebouwde kom voorkomen. Gezien de ontwikkelingen die plaats vinden in de stad, de vele alternatieve paarplaatsen waar mannelijke vleermuizen over beschikken en het gemak waarmee deze in nieuwbouw of na renovatie weer beschikbaar kunnen worden gemaakt, zal de gunstige staat van instandhouding van de gebouwbewonende vleermuizen in Utrecht niet van deze verblijfplaatsen afhangen. Wel moeten we zorgen dat er voldoende paarverblijven in de stad aanwezig blijven nabij bekende grotere verblijven en vliegroutes, want de paarverblijven vervullen een essentiële functie voor het voortbestaan van de populatie.

Om een trend te kunnen bepalen is een meetnet opgestart, waarbij vaste routes met een automatische batdetector worden gefietst (meetnet VleerMUS). In 2016 is de gemeente dit meetnet samen met andere steden en de Zoogdierverseniging gestart. Doel van het meetnet is om te bepalen of de aantallen vleermuizen die voorkomen in onze stad stabiel zijn en blijven. Er zijn binnen de gemeente Utrecht 8 transecten onderscheiden met een lengte van tussen de 10 en 20 kilometer en een gemiddelde van ca. 16 kilometer. Alle routes worden met behulp van vrijwilligers jaarlijks 3 keer bemonsterd tussen 15 augustus en 15 september.

3.5 Gewone dwergvleermuis

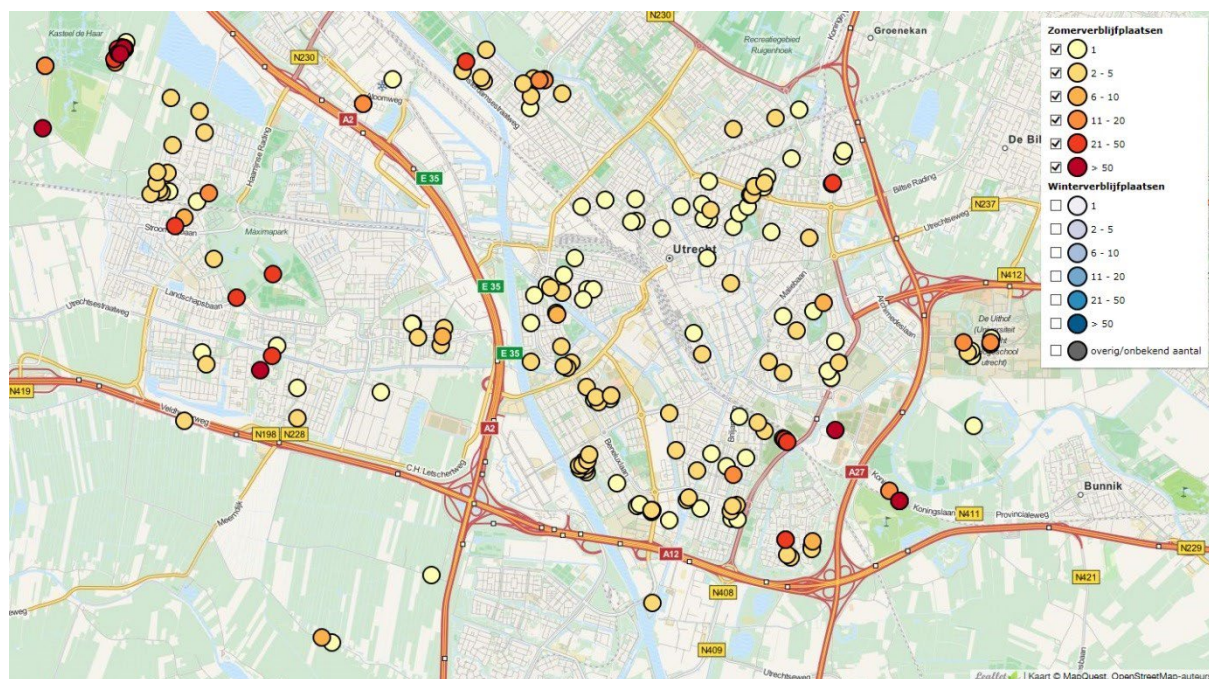
Resultaten VleerMUS (onderzoek met de batlogger)

Onderstaande twee kaarten (afb. 3.7 en 3.8) laten de verschillende soorten vleermuizen zien die zijn gevonden in de achtertuinen. Deze resultaten leggen een basis om een inschatting te maken van de situatie op andere plekken. Met het onderzoek van de batlogger kon worden vastgesteld dat in de achtertuinen in Utrecht veruit de meeste waarnemingen van vleermuizen de gewone dwergvleermuis betrof (95%). Gewone dwergvleermuizen zijn relatief goed aangepast aan de stedelijke omgeving. Dieren kunnen enige afstand afleggen tussen de verschillende voedselgebieden, zijn minder gevoelig voor verlichting en (kleine) doorsnijdingen van vliegroutes.

Resultaten verblijfplaatsenonderzoek

De gebouwen waar verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis zijn gevonden zijn opgenomen in de Natuurwaardenkaart.

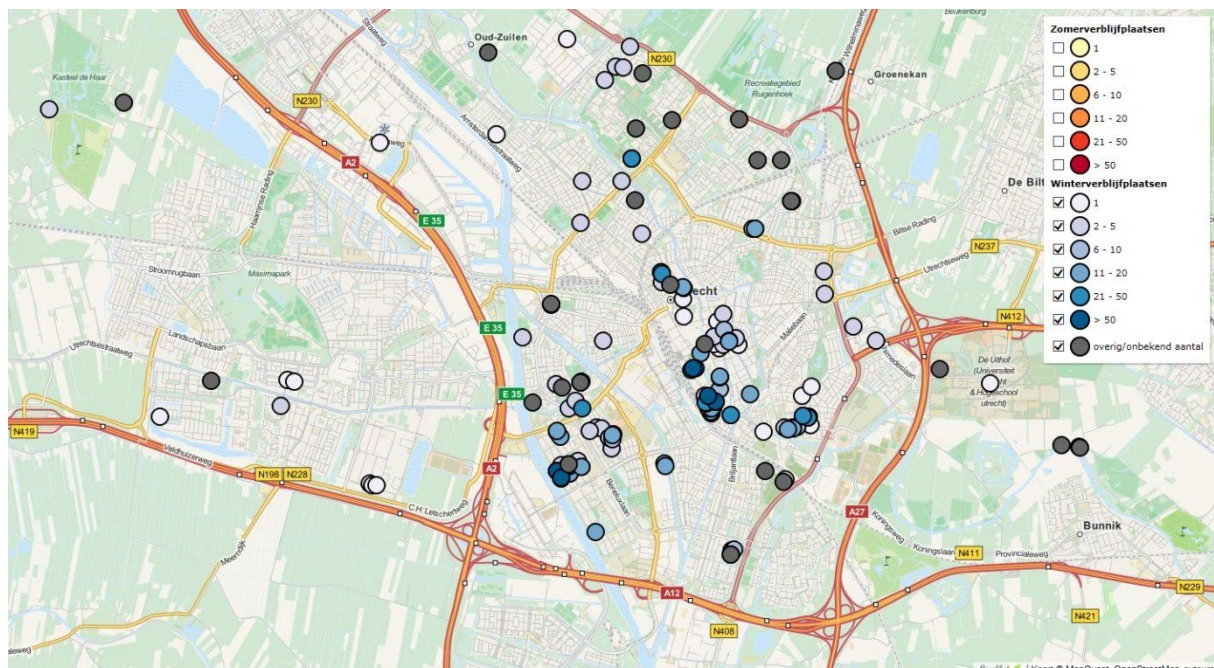
Als gemene deler uit het onderzoek van 2014 en 2015 kan worden gesteld dat kraamverblijfplaatsen vaak nabij groene of waterrijke gebieden worden gevonden. Dit waren in Utrecht in meerdere gevallen particuliere woonhuizen. De verduurzamingsopgave vormt dus een reëel risico voor de gewone dwergvleermuis. De resultaten wijzen op 6 tot 9 kraamgroepen. Het betreft de volgende 'kraamgebieden' Haarzuilens, Vleuten, De Meern, Lunetten & Hoograven, Gazellebuurt, Koningsweg, Noordoost & Voordorp, Zuilen & Lage Weide en de Uithof.

Figuur 3.7. | Overzicht kraam- en zomerverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis 2014 en 2015 (Boekhout, Lubbers, & Heins, 2016).

In de jaren 2016-2022 zijn verschillende kraamgroepen nader onderzocht. Hierbij is in beeld gebracht hoe een lokaal netwerk van verblijfplaatsen is opgebouwd en is doormiddel van uitvliegtellingen bepaald hoe groot de lokale kraamgroep is. Dit onderzoek is uitgevoerd bij de kolonies in Gazellebuurt, Lunetten en Koningsweg.

In totaal zijn in 2015 tijdens het winteronderzoek zwermdende gewone dwergvleermuizen vastgesteld op één of meerdere plekken rondom in totaal 60 gebouwen. Daarnaast zijn op 26 locaties in de binnenstad winterverblijfplaatsen vastgesteld.

Figuur 3.8 | Overzicht winterverblijfplaatsen 2014 en 2015 (Boekhout, Lubbers, & Heins, 2016).

De grotere winterverblijfplaatsen (> 11 individuen) worden in Utrecht vooral gezien in het midden van de stad. Het massa winterverblijf (> 1000 individuen) de Inktpot is niet het enige winterverblijf in het centrum. In de wijk Kanaleneiland is ook een groot aantal winterverblijfplaatsen gevonden.

Populatiegrootte

In de gemeente Utrecht wordt de populatie van gewone dwergvleermuis in de zomer geschat op 2.000 tot 3.500 dieren. Deze schatting is gemaakt op basis van de waargenomen aantallen tijdens het zomeronderzoek, gecombineerd met de expertise van de verschillende professionals waarbij de waarnemingen zijn geëxtrapoleerd naar de rest van de deelwijken en bij elkaar opgeteld.

Aan de hand van de resultaten van het onderzoek naar winterverblijfplaatsen wordt de populatie gewone dwergvleermuizen in de winter geschat op 4.000 tot 6.000 dieren (Boekhout, Lubbers, & Heins, 2016). Dit op basis van de onderzoeksresultaten van 60 gebouwen met 1.916 individuen en een inschatting van de Inktpot (massawinterverblijfplaats) van 10.000 individuen.

Het aantal overwinterende dwergvleermuizen is groter dan het aantal dieren in het zomerhalfjaar. Dit impliceert dat de stad Utrecht ook een belangrijke functie heeft voor overwinterende dieren van buiten de stad.

Trend

Voor de analyse voor het bepalen van trends zijn de verzamelde gegevens van het meetnet VleerMUS uit de periode 2016-2022 gebruikt. Voor de gewone dwergvleermuis zijn er tot en met 2022

voldoende meetpunten verzameld om veranderingen in de populatie te kunnen opmerken, maar er is nog te weinig data om een trend te kunnen vaststellen. Wel lijkt het erop dat de populatie in de periode 2016-2022 stabiel is voor de gewone dwergvleermuis (Jonker, Hommersen, & Schillemans, 2021).

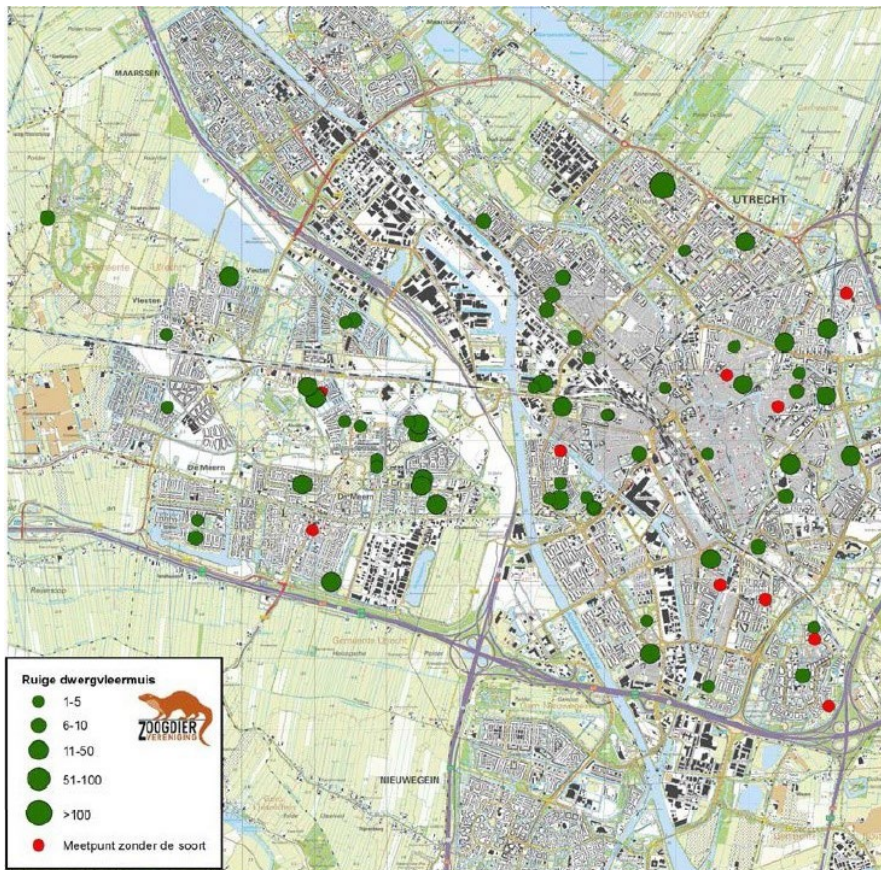

Figuur 3.9 | De Inktpot, een massa-overwinteringslocatie van de gewone dwergvleermuis.

3.6 Ruige dwergvleermuis

Resultaten inventarisaties

Tijdens de inventarisaties met de hopping detector (VleerMUS) in de periode 2014-2022 is de soort steeds in de gehele stad aangetroffen. In figuur 3.10 is op kaart weergegeven waar de ruige dwergvleermuis is vastgesteld.

Figuur 3.10 | Overzicht van vindplaatsen van de ruige dwergvleermuis. De grootte van de groene stippen is een maat voor het aantal geregistreerde opnames en is geen indicatie voor het aantal dieren. (Zoogdierverseniging, 2021).

Populatiegrootte en trend

Er is geen inschatting bekend van de populatiegrootte in de stad Utrecht. Voor de ruige dwergvleermuis is het aantal onafhankelijke waarnemingen te laag maar op basis van het gemiddelde aantal waarnemingen per transect wordt wel een betrouwbaar beeld verkregen na een langere periode. De meetgegevens over de afgelopen jaren lijken te wijzen op een stabiele populatieomvang (Zoogdierverseniging, 2022).

3.7 Laatvlieger

Werkwijze inventarisatie

In de gemeente Utrecht zijn diverse onderzoeken uitgevoerd naar de aanwezigheid van laatvlieger. De soort is waargenomen in het onderzoek met de Hopping detector en op de vleurMUS-routes. In 2022 is een Heatmap geproduceerd waarop op basis van bekende verspreidingsgegevens hotspots binnen het voorkomen van laatvliegers inzichtelijk zijn gemaakt. Met de Heatmap als richtsnoer is in 2022 een gericht onderzoek naar verblijfplaatsen van laatvlieger uitgevoerd.

Resultaten inventarisaties

De soort lijkt zich een sterk verstedelijkte stad als Utrecht niet goed te kunnen handhaven. Er is de afgelopen jaren een groep gevonden in Zuilen, in de binnenstad in de Domkerk en een in een buurt nabij het Wilhelminapark. Verder zijn er individuele verblijfplaatsen zoals in het Merwedekanaalgebied en Oog in Al. Een grotere groep is waarschijnlijk aanwezig in het buitengebied of bij onze buurgemeenten.

Het onderzoek in 2022 (zie figuur 3.11) waarbij gericht is gezocht naar verblijfplaatsen op basis van de resultaten van de heatmap-analyse heeft nieuwe verblijfplaatsen opgeleverd. In De Meern zijn twee verblijfplaatsen met meerdere dieren (respectievelijk 21 en 15 dieren) ontdekt. In de wijk Oog en Al is een kleine verblijfplaats met twee dieren gevonden.

Figuur 3.11 | Aange troffen verblijfplaatsen van de laatvlieger (Kroon, van Hoof, Verhees, & Aarts, 2022)

Populatiegrootte en trend

De populatie laatvliegers in de stad Utrecht is klein. Het aantal waarnemingen van de laatvlieger is dermate laag dat de populatieontwikkeling op dit moment met het huidige aantal bezette transecten niet betrouwbaar is.

3.8 Overige gebouwbewonende soorten

Huiszwaluw, zwarte roodstaart, slechtvalk, spreeuw, kauw, zilvermeeuw, mantelmeeuw, visdief en scholekster zijn vogels die ook in, op of aan gebouwen kunnen worden aangetroffen. Hier wordt verder in dit SMP niet op ingegaan. Van de huiszwaluw zijn wel nesten bekend op het terrein van de voormalige Kromhoutkazerne (nu University college). De waarnemingen van huidige broedplekken van de huiszwaluw zijn opgenomen in de Natuurwaardekaart. Van de slechtvalk zijn nestplaatsen bekend op 3 plekken (stationsgebied, Sciencepark en Archimedeslaan). Deze locaties zijn ook opgenomen in de Natuurwaardenkaart.

3.9 Overige gebouwbewonende vleermuissoorten

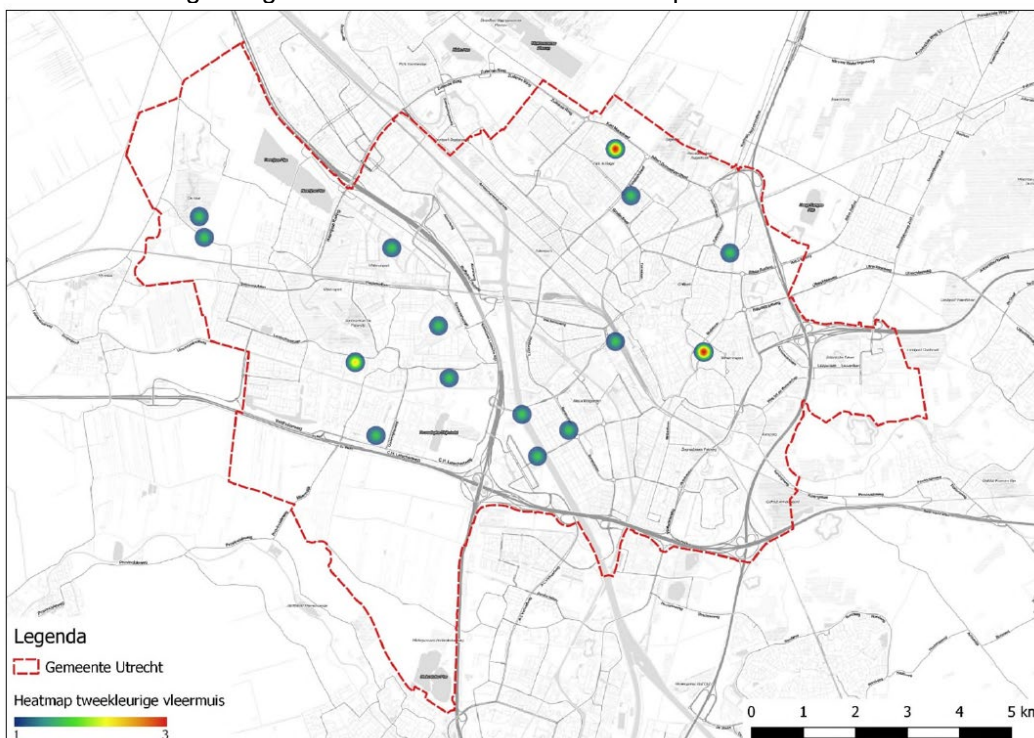
In de tuinen werden met de Hopping detector vooral geluiden opgenomen van gewone en ruige dwergvleermuis. Soorten van de Myotis-groep (baard-, meer-, watervleermuis en franjestaart), grootoorvleermuis en de tweekleurige vleermuis hoorden we slechts sporadisch in tuinen. Altijd waren dit tuinen grenzend aan water en vaak aan de rand de stad.

Voor meervleermuis, tweekleurige vleermuis en gewone grootoorvleermuis is het zinvol om de aanwezigheid van een duurzame populatie aan te tonen of uit te sluiten omdat deze verblijfplaatsen in gebouwen hebben.

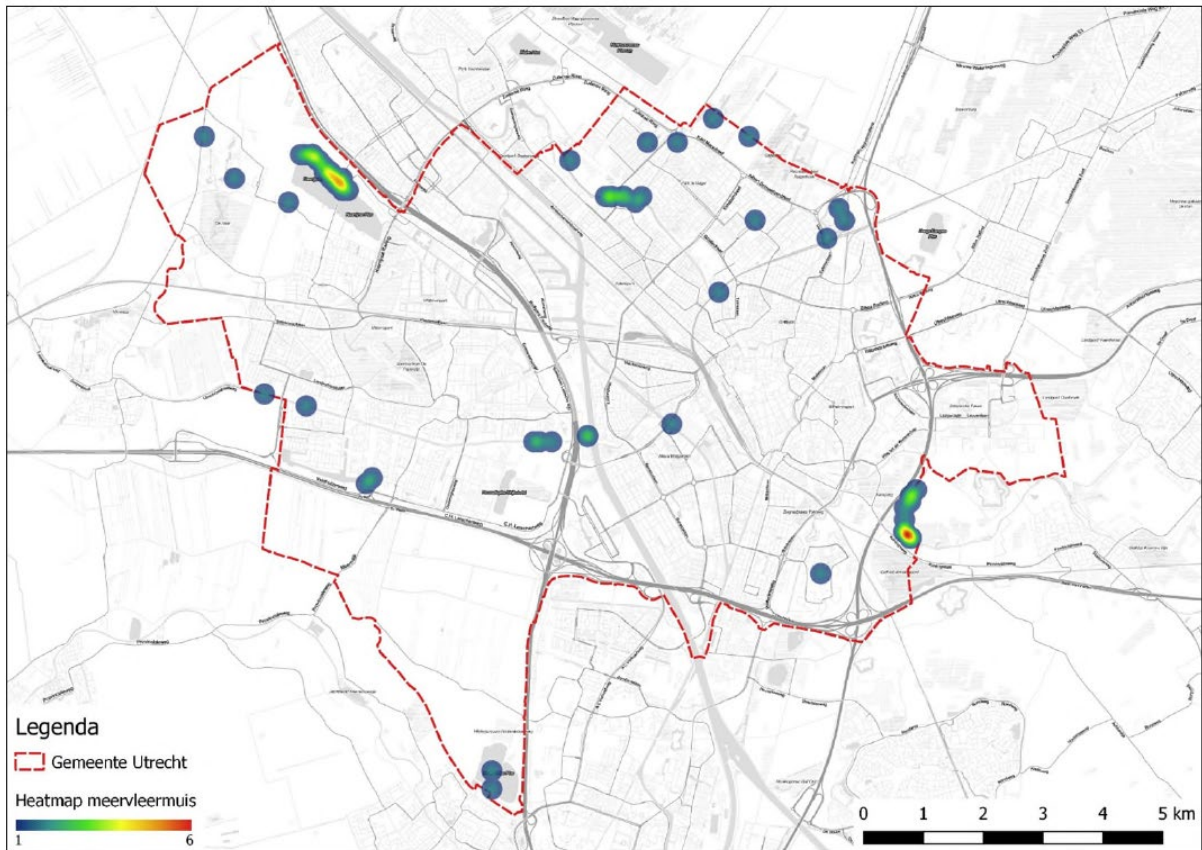
De aanwezigheid van verblijfplaatsen van tweekleurige vleermuis en meervleermuis is op basis van de bekende resultaten in de gemeente Utrecht nagenoeg uitgesloten. De meervleermuis is wel vrij algemeen rondom de gemeentes in het veenweidegebied. Zo zijn er enkele kraamverblijfplaatsen bekend in de naastgelegen gemeenten. Er zijn kraamkolonies bekend in Kamerik (gemeente Woerden), Vinkeveen (Ronde Venen) en Westbroek (De Bilt). Mannengroepen zijn minder goed bekend, maar zijn niet eerder aangetroffen in de bebouwde kom van Utrecht. Deze komen potentieel voor rondom het veenweidegebied en langs de migratieroutes (grote wateren) in lagere aantallen. Meervleermuizen verlaten de kraamverblijfplaatsen vanaf begin juli en trekken dan richting zuid of oost via grotere wateren richting de overwinteringsgebieden. Langs deze routes hebben de mannen hun paarverblijfplaatsen. In de winter zijn meervleermuizen nagenoeg niet te vinden in woningen.

In 1998 is in de wijk Maarssenbroek in Utrecht een kraamkolonie tweekleurige vleermuizen vastgesteld. Deze kolonie werd jaarlijks gemonitord en wisselde regelmatig van locatie. De laatste paar jaar is de kolonie niet meer teruggevonden na een geforceerde verhuizing.

De Provincie Utrecht is met andere partijen en specialisten aan het onderzoeken hoe meer aandacht gegeven kan worden aan de bescherming van de meervleermuis en tweekleurige vleermuis. Onderstaande figuren geven de resultaten uit het heatmaponderzoek weer.

Figuur 3.12 | Heatmap van de tweekleurige vleermuis. Er zijn op dit moment geen verblijfplaatsen bekend van tweekleurige vleermuizen in de bebouwde kom van Utrecht. (Kroon, van Hoof, Verhees, & Aarts, 2022).

Figuur 3.13. Heatmap van de meervleermuis in Utrecht. Er zijn op dit moment geen verblijfplaatsen bekend van deze soort in de bebouwde kom van Utrecht (Kroon, van Hoof, Verhees, & Aarts, 2022).

De gewone grootorvleermuis werd in het Bathopperproject in enkele parkgebieden (bijvoorbeeld Oud-Zuilen, Amelisweerd), in Wittevrouwen en in dorpskern de Meern waargenomen. Deze soort verblijft in meestal in bomen met holten of op historische zolders gelegen in het buitengebied. Het is niet uit te sluiten dat deze vleermuis verblijft in (oudere) woonhuizen, kerken en gebouwen met ongebruikte zolders. Daarom is in 2022 een bureaustudie gedaan naar het voorkomen van de grootorvleermuis in Utrecht, hier komen enkele geschikte kerkzolders uit die we nader gaan onderzoeken.

3.10 Bekende verblijfplaatsen

In onderstaande tabel is een samenvatting van de bekende verblijfplaatsen weergegeven:

soort	Bekende verblijfplaatsen o.b.v. nulmeting 2015 en heatmap onderzoek 2022	trend	Opmerking
Huismus	750-1800	Matige afname	Mogelijk onderschatting door slechte toegang achtertuinen
Gierzwaluw	1600-2000	stabiel	Gegevens SOVON.
Gewone dwergvleermuis	9 kraamgroepen, 86 winterverblijfplaatsen.	stabiel	Individuele plekken waren niet vast te stellen.

Ruige dwergvleermuis	3 kraamgroepen, 2 individuele verblijfplaatsen	n.t.b.	Individuele plekken waren niet vast te stellen.
laatvlieger	4	n.t.b.	2 verblijfplaatsen met 15+ dieren en 2 met 2 dieren
Gewone grootoorvleermuis	2-10	n.t.b.	Waargenomen in oude bomen, het is niet uit te sluiten dat deze vleermuis verblijft in (oudere) woonhuizen
Meervleermuis	0-10	n.t.b.	Tijdens onderzoek geen verblijfplaatsen gevonden, er zijn wel Meervleermuizen gezien. Verblijfplaatsen van individuele mannen en groepen mannen zijn niet uit te sluiten gezien de grote wateren in en om Utrecht. Recent onderzoek van de provincie geeft indicatie voor 1 groep met meerdere mannen.
Tweekleurige vleermuis	0-10	n.t.b.	Waargenomen tijdens heatmap onderzoek. Verder is er in het verleden een kraamkolonie in Utrecht geweest waarvan de verblijfplaats nu onbekend is.

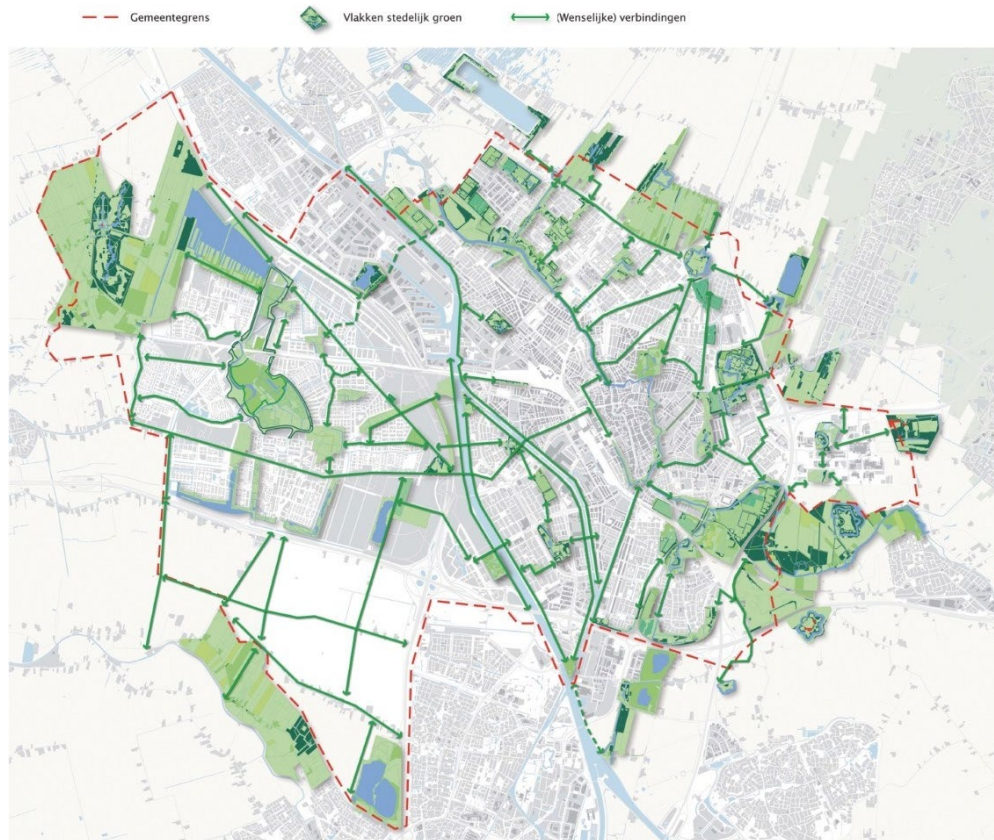
4 Natuurinclusieve voorzieningen en ecologische plus.

Binnen de gemeente Utrecht wordt gewerkt aan extra verblijfplaatsen voor gebouwbewonende dieren. Dit gebeurt op 2 manieren, namelijk door in te zetten op voorzieningen bij werkzaamheden aan corporatiewoningen en door in elk project te werken aan een natuurinclusieve stad. De maatregelen die genomen moeten worden om het aantal alternatieve verblijfplaatsen uit te breiden zijn opgenomen in de ecologische werkprotocollen (EWP's) die zijn opgesteld binnen de kaders van dit SMP.

4.1 Natuurinclusieve stad

In de gemeente Utrecht is het beleid (vastgelegd in de RSU 2040) om te werken aan een Natuurinclusieve stad. Bij ieder project wordt dit meegenomen in het programma van eisen. Dit betekent in de praktijk dat we in een gebied kijken naar alle structurelementen en functies op basis van de 5 v's. Wat mist voegen we toe. Bijvoorbeeld veel natuurvriendelijke oevers omdat een kwalitatief goede verbinding mist. Of struiken omdat er onvoldoende schuilgelegenheid is. In elk project waar gebouwd wordt eisen we nestgelegenheid voor gebouwbewonende soorten. De eis is 1 verblijfplaats per woning en 1 verblijfplaats per 75m² bedrijfsvloeroppervlakte (Bvo).

In Utrecht beschermen we ons bestaande groen en we werken aan een verdere vergroening van de stad. De grotere groenzones en wateren zijn vastgelegd in het Groenstructuurplan Utrecht (2007) en in de Actualisatie van het Groenstructuurplan (2018) (Figuur 4.1). Met het vaststellen van de visie Klimaatadaptatie (2022) en de Ruimtelijke Strategie Utrecht (RSU) (2021) zijn er ambities vastgesteld over de verdere vergroening van de stad buiten de stedelijke groenstructuur. Om onze stad leefbaar te houden in de toekomst is er een schaa sprong nodig in de vergroening van de stad. Het principe 'Groen tenzij' wordt gehanteerd bij nieuwbouwprojecten net als het principe om natuurinclusief te bouwen (wat bij gemeentelijke tenders een verplichting is). We willen onze stad leefbaar houden ook bij een veranderd klimaat daarom werken we aan 30-40% schaduw in elke straat zodat je op een hete dag in de schaduw kan lopen en fietsen. We zorgen ervoor dat iedereen binnen 200 meter van een gebouw/woning een koele groene verblijfsplek in de openbare ruimte heeft van minimaal 200 m². En we zorgen in buurten voor een minimale hoeveelheid groen van 40% in het horizontale vlak. Verder werken we aan een verhoging van diversiteit in inheemse plantensoorten en variatie in type beplanting (kruidenvegetatie, struiken en bomen). Dit verhoogt zowel de belevingskwaliteit van het stedelijk groen als ook de voedselmogelijkheden van de dieren in de stad, inclusief de huismus, gierzwaluw en vleermuizen.

Figuur 4.1 | Visie stedelijke groenstructuur tot 2030. (Utrecht, 2017)

4.2 Compensatie bij groot en planmatig (klein) onderhoud aan corporatiewoningen

Vooruitlopend op een gebiedsgerichte ontheffing op basis van het SMP zijn afspraken gemaakt met alle grote woningbouwcorporaties in Utrecht en vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst (SOK). Onderdeel van die afspraken zijn compenserende maatregelen. Naast de gebruikelijke compensatie bij groot onderhoud is er in Utrecht ook afgesproken om te compenseren bij planmatig (klein) onderhoud zoals schilderwerken. Bij klein onderhoud wordt per 10 woningen 1 kleine voorziening gerealiseerd. Deze afspraak zullen we volhouden totdat alle 52.000 corporatiewoningen een onderhoudsbeurt hebben gehad. Daarna zal er een evaluatie plaatsvinden waarin wordt bepaald of het noodzakelijk is om deze afspraak voort te zetten. De verwachting is dat dit gelijk is met het verlopen van dit SMP in 2034. Een grote voorziening zoals bijvoorbeeld een kraamkast telt mee als 10 kleine voorzieningen. Het is dus mogelijk om bij een project met 100 woningen 1 grote voorziening te realiseren in plaats van 10 kleine voorzieningen. De ecooloog die de werkzaamheden begeleidt van de corporatie beoordeelt het gebouw en adviseert over de in te bouwen voorzieningen. Dit wordt ingevuld in een GIS-formulier. In dit formulier:

- zijn de risico's voor natuurwaarden in beeld gebracht;
- wordt aangegeven welke protocollen van toepassing zijn;
- welke compenserende maatregelen worden getroffen;
- welk nader onderzoek is uitgevoerd.

Op basis van de natuurwaardekaart van Utrecht en de uit te voeren werkzaamheden wordt het GIS-formulier ingevuld.

Hieronder is een pagina uit het GIS-formulier weergegeven. In dit geval van een klein onderhoudsplan voor 105 woningen. De huisecoloog adviseert hier een kraamvoorziening en nestkast voor huismus in te bouwen. In totaal vallen 52.000 woningen onder deze afspraken. Als het planmatig onderhoud is

5 Wettelijke eisen

Gebouwbewonende vleermuizen zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming, in artikel 3.5 I, en vogels zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming artikel 3.1. De provincie is het bevoegd gezag als een aanvraag alleen over flora- of fauna-activiteiten gaat en kan via een ontheffing handelingen toestaan die onder de Wet natuurbescherming zijn verboden. Dit kan enkel onder de voorwaarden dat er geen alternatieve bevredigende mogelijk oplossing is, er sprake is van een wettelijk belang behorend bij het artikel dat overtreden wordt en dat er geen afbreuk aan de staat van instandhouding van de populatie mag plaatsvinden.

5.1 Artikelen Wet natuurbescherming

Op basis van het SMP vraagt de gemeente Utrecht om een gebiedsgerichte ontheffing van de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming (Tabel 5.1). Het gaat om de volgende artikelen:

Voor de huismus en de gierzwaluw geldt artikel 3.1, lid 2 Wnb, hierin staat het volgende gesteld: 'het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.

Door het nemen van mitigerende maatregelen, kan het doden van vogels en het opzettelijk verstoren van vogels waarbij de verstoring niet van wezenlijk invloed is op de gunstige staat van instandhouding van de populatie, altijd worden voorkomen. Voor artikel 3.1 lid 1 en lid 4 wordt daarom geen ontheffing aangevraagd. Voor andere soorten die meeliften met de maatregelen in het SMP zoals de spreeuw, de zwarte roodstaart en de huiszwaluw wordt geen vergunning aangevraagd. De nesten van deze soorten zijn namelijk niet jaarrond beschermd waardoor de nestlocaties alleen beschermd zijn wanneer ze in gebruik zijn. Voor het vernielen of beschadigen van in gebruik zijnde nesten kan in geen enkele situatie vergunning worden verleend.

Voor de gewone dwergvleermuis, de ruige dwergvleermuis, de laatvlieger, de meervleermuis, de tweekleurige vleermuis en de gewone grootoorvleermuis: artikel 3.5, lid 1, 2 en 4 Wnb. De leden stellen respectievelijk:

Artikel 3.5, lid 1 Wnb : 'Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, met uitzondering van de soorten, bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.

Artikel 3.5, lid 2 Wnb: 'Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.

Artikel 3.5, lid 4: 'Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.

Soorten	Verbodsbepaling Wnb
Gewone dwergvleermuis	artikel 3.5, lid 1, 2 en 4 Wnb
Ruige dwergvleermuis	artikel 3.5, lid 1, 2 en 4 Wnb
Laatvlieger	artikel 3.5, lid 1, 2 en 4 Wnb
Meervleermuis	artikel 3.5, lid 1, 2 en 4 Wnb
Tweekleurige vleermuis	artikel 3.5, lid 1, 2 en 4 Wnb
Gewone grootoorvleermuis	artikel 3.5, lid 1, 2 en 4 Wnb
Huiszus	3.1, lid 2 Wnb
Gierzwaluw	3.1, lid 2 Wnb

Tabel 5.1 | Overzicht van de soorten en verbodsbepalingen waarvoor een gebiedsgerichte ontheffing wordt aangevraagd binnen de bebouwde kom van de gemeente Utrecht.

5.2 Wettelijk belang

Een ontheffing op basis van de Wet natuurbescherming wordt uitsluitend verleend indien het project beschikt over een in de Wet natuurbescherming (artikel 3.3, lid 4 jo artikel 3.8 lid 5) genoemd belang; het zogenaamde wettelijk belang. Een ontheffing kan alleen verleend worden als er geen andere bevredigende oplossing bestaat en de gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten niet wordt aangetast. Daarnaast moet er aansluiting zijn bij voornoemde wettelijk belangen. Deze vereisten worden in de volgende paragrafen nader toegelicht.

Bescherming flora, fauna en habitats

Door de genoemde werkzaamheden in dit SMP uit te voeren onder de voorwaarden van een SMP worden populaties van de gebouwbewonende vleermuis- en vogelsoorten binnen de bebouwde kom van Utrecht beschermd. Dit doen we enerzijds door het creëren van nieuwe voorzieningen en een ecologische plus (hoofdstuk 4) en anderzijds door op een diervriendelijke manier (ver)bouwwerkzaamheden uit te voeren.

De gemeente heeft als uitgangspunt altijd natuurvriendelijk te werken en natuurinclusief te bouwen waardoor een ecologische plus wordt gerealiseerd (uitbreiding van het netwerk van verblijfplaatsen en leefgebied), ook als hier wettelijk geen directe aanleiding voor is. Hierdoor ontstaat een rijk aanbod aan verblijfplaatsen voor gebouwbewonende vleermuizen en vogels. De maatregelen in het SMP moeten ervoor zorgen dat populaties kunnen herstellen en groeien en dat hun staat van instandhouding in de gemeente Utrecht actief wordt verbeterd. Met behulp van monitoring moet onderzocht worden hoe de verschillende populaties zich ontwikkelen en geeft daarmee zicht op de effectiviteit van de verschillende maatregelen.

Daarnaast is er in de huidige situatie enorm veel risico op het verlies van individuen en nest- en verblijfplaatsen doordat particuliere woningbezitters (in de meeste gevallen) niet conform de wet handelen. Er is ook niet voldoende handhaving om de grote schaal van huidige aantasting op te sporen. Spouwmuren en daken worden op grote schaal geïsoleerd zonder dat er bekend is of hier een belangrijke functie voor vleermuizen, huismus of gierzwaluw aanwezig is en er wordt bijna het gehele jaar gewerkt waardoor er dus ook in de kwetsbare periodes (met jongen of tijdens winterslaap) wordt gewerkt. Deze huidige praktijk reflecteert dus ook de beoordeling van de staat van instandhouding op de punten 'habitat' en 'toekomstperspectief' en hebben dus op de lange termijn negatieve invloeden op de criteria 'populatie' en op den duur ook 'verspreiding' als er (deel)populaties wegvallen en 10x10 km hokken leegvallen. Door gebruik te maken van een SMP zal dit gunstiger uitpakken voor de staat van instandhouding dan de huidige praktijk.

5.3 secundair belang

Naast het Belang voor de bescherming van wilde Flora en fauna is het SMP ook in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid.

Er zijn verschillende nationale en internationale doelstellingen ten aanzien van het tegengaan van klimaatverandering. In het Klimaatakkoord van Parijs, dat is gepresenteerd in 2013 en door Nederland is geratificeerd, zijn afspraken gemaakt over het beperken van de opwarming van de aarde. In Nederland zijn afspraken gemaakt in het Energieakkoord van 2013 en het Klimaatakkoord van 2019.

Een belangrijk doel van het Energieakkoord is het tegengaan van het broeikaseffect. Het broeikaseffect leidt tot klimaatverandering. Klimaatverandering kan leiden tot:
Zeespiegelstijging met risico op overstromingen;
Vergroting weersextremen (extreme regenval en langere droogteperiodes);

Beperkingen in zoetwatervoorzieningen;
Toenemend risico op (infectie)ziekten en plagen;
Bedreiging van de energievoorziening.

Door verspilling van fossiele brandstoffen te beperken en duurzamere verwarmingstechnieken mogelijk te maken draagt de energietransitie bij aan het voorkomen of vertragen van klimaatverandering, luchtverontreiniging en de daarmee gepaard gaande gevolgen voor volksgezondheid en openbare veiligheid.

Het verduurzamen van gebouwen in de gemeente Utrecht is een onmisbaar onderdeel van de energietransitie aangezien zij als doel hebben in 2050 energieneutraal te zijn. De overstap op hernieuwbare energie is alleen mogelijk als de energiebehoefte voor verwarming drastisch lager wordt. Tegelijkertijd zijn duurzamere verwarmingsmethoden zoals warmtepompen alleen inzetbaar in optimaal geïsoleerde gebouwen. Hiervoor moeten gebouwen dus véél beter geïsoleerd worden dan nu het geval is. Het gaat daarbij om nieuw te bouwen én bestaande gebouwen. Het verduurzamen van gebouwen is daarom een essentieel onderdeel van de energietransitie ter voorkoming van verdere klimaatverandering. Het verduurzamen dient het belang van de volksgezondheid.

5.4 Alternatievenafweging

Een ontheffing op grond van de Wnb wordt enkel verleend als er voor het doel geen andere bevredigendere oplossing voorhanden is met andere woorden als er geen alternatief is.

Locatie

De werkzaamheden aan gebouwen zoals beheer en onderhoud, verduurzaming en renovatie kan niet elders gerealiseerd worden, omdat deze werkzaamheden van een gebouw per definitie locatie gebonden is. Bovendien moeten op alle andere locaties ook vergelijkbare werkzaamheden worden uitgevoerd ten behoeve van de energietransitie. Het enige alternatief voor de energietransitie is "niets doen", of als tussenvorm "minder doen", maar dit is niet het doel van de energietransitie. Ook zullen bij tijd en wijle renovaties en beheer en onderhoud plaats moeten vinden om gebouwen leefbaar te houden en te laten voldoen aan de technische/energetische eisen van deze tijd. Er is daarom geen alternatieve locatie mogelijk voor de werkzaamheden aan gebouwen.

Werkwijze

Door de gekozen werkwijze, uitgewerkt in ecologische werkprotocollen, wordt het verstoren en doden van de soorten die onder het SMP vallen zoveel mogelijk voorkomen. Doordat het uitgangspunt is dat alle werkzaamheden aan gebouwen natuurinclusief worden uitgevoerd, ook als hier wettelijk gezien geen directe aanleiding voor is, zal er te allen tijde voldoende nest- en verblijfplaatsmogelijkheden voor de soorten aanwezig zijn en wordt binnen de gemeente zelfs een ecologische plus gerealiseerd (uitbreiding van het netwerk van verblijfplaatsen en leefgebied).

Planning

Er wordt heel veel rekening gehouden in de protocollen met een voor de natuur zo gunstig mogelijke planning (werken buiten kwetsbare periodes). Het is echter wel goed om te beseffen dat kwetsbare periodes overlappen en dat het op sommige locaties niet mogelijk is om alle werkzaamheden buiten alle kwetsbare periodes uit te voeren. In de protocollen wordt hier rekening mee gehouden door de werkzaamheden op gevoelige plekken bijvoorbeeld tot 1 dag te beperken of gebouwen worden

ongeschikt gemaakt buiten de kwetsbare periodes. Ook biedt dit SMP voor complexe gevallen de mogelijkheid om samen met de ecooloog van de gemeente te kijken naar een maatwerk oplossing.

5.5 De staat van instandhouding

In de Habitatrichtlijn staat het volgende geformuleerd over de gunstige staat van instandhouding van een soort:

Voor de staat van instandhouding van een soort geldt dat:

'Uit populatie dynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

Hieronder wordt zowel de landelijke als de lokale staat van instandhouding voor de beschermde soorten besproken.

Svl huismus

Landelijk

De huismus komt in vrijwel heel Nederland voor (Bij12, 2022). De huismussenpopulatie werd in 2017 tussen de 600.000 en 1 miljoen broedparen geschat. Sinds midden jaren tachtig is de landelijke populatie huismussen met ruim 60% afgenomen, met een significante afname in de jaren negentig (Boele, et al., 2019). Het Netwerk Ecologische Monitoring geeft in recente metingen een stabiele huismussenpopulatie sinds het jaar 2000 weer (Boele & e.a., 2022). Gegevens van het Punt Transect Tellingen Project tonen echter een lichte afname (Manen, 2020).

De kwaliteit van het leefgebied van de huismus is de afgelopen jaren afgenomen door onder andere renovatie en isolatie van gebouwen, een kleiner voedselaanbod, minder beschutting (Bij12, 2022) en roofdieren (Bij12, 2022).

Sovon Vogelonderzoek Nederland beoordeelt de landelijke staat van instandhouding van de huismus als zeer ongunstig (Foppen & Vogel, 2022)beoordelen de landelijke staat van instandhouding als ongunstig – ontoereikend.

Regionaal en lokaal

Het aantal huismussen is op basis van de nulmeting in de gemeente Utrecht ongeveer 1800 broedparen (schatting o.b.v. nulmeting 2014 en 2015 en monitoring 2023). Dit betekent dat een gemiddelde dichtheid huismussen voorkomt van ongeveer 96 broedparen per 100 hectare voor alle buurten. Deze aantallen per 100 hectare komen overeen met aantallen in andere gemeenten als Apeldoorn met 125 broedparen (Klasberg, 2019), Zeist met 75 - 145 broedparen (Steen & Hoksberg, 2020) , Tilburg met 63 – 97 broedparen (Boonman, Brandjes, Brekelmans, Korsten, & Smit, 2014) . De trend in verspreiding en populatie van de huismus in de gemeente Utrecht betreft een matige afname. Dit komt overeen met de trend in andere grote steden en in heel Nederland. Of dit aan het verdwijnen van nestplaatsen of schuilplekken of verstenen van tuinen ligt is nog onduidelijk. De staat van instandhouding voor de huismus in de gemeente Utrecht wordt daarom beoordeeld als matig ongunstig.

Svl gierzwaluw

Landelijk

In de broedperiode is de gierzwaluw een algemeen voorkomende soort in Nederland, waarbij ze voornamelijk in stedelijk gebied aanwezig kunnen zijn (Logemann & e.a., 2018). De aantallen en

aantalsontwikkelingen van gierzwaluwen zijn momenteel onduidelijk. Er wordt geschat dat het aantal broedparen tussen de 45.000 en 70.000 ligt (SOVON, 2024). Vanaf 2007 is de broedpopulatie van de gierzwaluw significant afgenomen (Boele & e.a., 2022). De gierzwaluw gebruikt vaak jaren achtereen dezelfde nestplaats (Bij12, 2017), maar is een mobiele soort die zich door heel Nederland verspreidt. Het verspreidingsgebied is hierdoor beoordeeld als gunstig (Logemann & e.a., 2018).

Woningrenovatie, nieuwbouw en het Bouwbesluit-verbod van openingen in woningen hebben invloed op het aantal nestgelegenheden voor gierzwaluwen. Hierdoor is de kwaliteit van het leefgebied afgenomen (Bij12, 2023).

Sovon Vogelonderzoek Nederland beoordeelde de landelijke staat van instandhouding van de gierzwaluw in 2013 nog als gunstig (Vogel & e.a., 2013). (Logemann & e.a., 2018) beoordelen de landelijke staat van instandhouding vijf jaar later als ongunstig – ontoereikend.

Regionaal en lokaal

Het aantal gierzwaluwen is op basis van de nulmeting in de gemeente Utrecht 3200 – 4100 individuen. Dit geeft een dichtheid van 48 broedparen per 100 hectare. De trend in verspreiding en populatie en de staat van instandhouding van de gierzwaluw in de gemeente Utrecht is stabiel. Door de druk van herontwikkeling, renovaties en verduurzaming wordt de staat van instandhouding als matig ongunstig beschouwd in de gemeente Utrecht.

Svl gewone dwergvleermuis

Landelijk

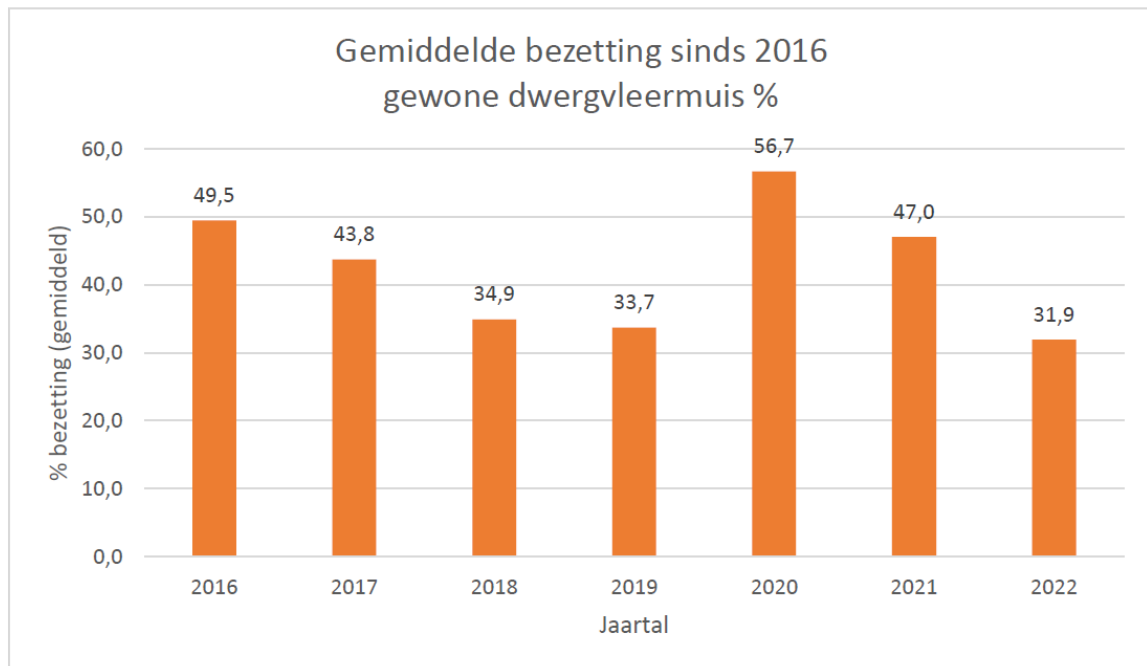
De gewone dwergvleermuis is de meest voorkomende vleermuis in Nederland (BIJ12, 2017). De populatieomvang van de gewone dwergvleermuis wordt geschat op 300.000 tot 600.000 dieren (Limpens & Thissen, 2014). Over de periode 2015-2020 lijkt er een matige toename te zijn in het aantal waarnemingen van gewone dwergvleermuis. De populatietrend wordt geschat op een toename van ongeveer 3% (Zoogdiervereniging, 2021). Bijna de gehele oppervlakte van Nederland kan gezien worden als verspreidingsgebied voor de gewone dwergvleermuis (Verspreidingsatlas.nl, 2022). De gewone dwergvleermuis is voor zijn leefgebied afhankelijk van gebouwen met invliegopeningen (open spouwmuren) en van voldoende voedselaanbod. In de periode 2008-2018 is het aantal van deze gebouwen min of meer gelijk gebleven (Logemann & e.a., 2018). Isolatiwerkzaamheden zorgen voor een verbetering van de energieprestaties van gebouwen, maar ook voor een aantasting van de verblijfplaatsen en daarmee het leefgebied van de gewone dwergvleermuis.

De landelijke staat van instandhouding wordt door (Logemann & e.a., 2018) momenteel beoordeeld als ongunstig - ontoereikend, maar gunstig als genoeg mitigerende maatregelen genomen worden. De Zoogdiervereniging beoordeelt de staat van instandhouding als onbekend (Zoogdiervereniging, 2023).

Regionaal en lokaal

In de gemeente Utrecht is de gewone dwergvleermuis verreweg ook de meest algemene vleermuissoort. Het aantal wordt geschat op 2.000-3.500 volwassen dieren in de zomer. In de winter kan dit oplopen tot meer dan 10.000 individuen door de winterverblijfplaats in de Inktpot. De trend in verspreiding en populatie en de staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis in de gemeente Utrecht is licht dalend. De procentuele bezetting van de gewone dwergvleermuis over alle acht tellingen in het jaar 2022 is 31,9% en ligt daarmee lager dan de twee voorgaande jaren. In lijn met de resultaten van de eerdere vleerMUS tellingen (zie figuur 5.1), leveren de tellingen uit 2022 voldoende data om op langere termijn eventuele veranderingen in de populatie gewone dwergvleermuizen vast te kunnen stellen. Ondanks het algemene voorkomen wordt door de druk van herontwikkeling, renovaties en verduurzaming de staat van instandhouding door ons als matig

ongunstig beschouwd in de gemeente Utrecht.

Figuur 5.1 | Onderzoek Vleermuis door de zoogdiervereniging. Procentuele bezetting over de periode 2016-2022 van gewone dwergvleermuis berekend over de 8 beschikbare onderzochte routes. Pas vanaf 2020 zijn alle huidige routes gereden. In 2017 zijn de routes pas na 15 september gereden.

Svl ruige dwergvleermuis

Nederland

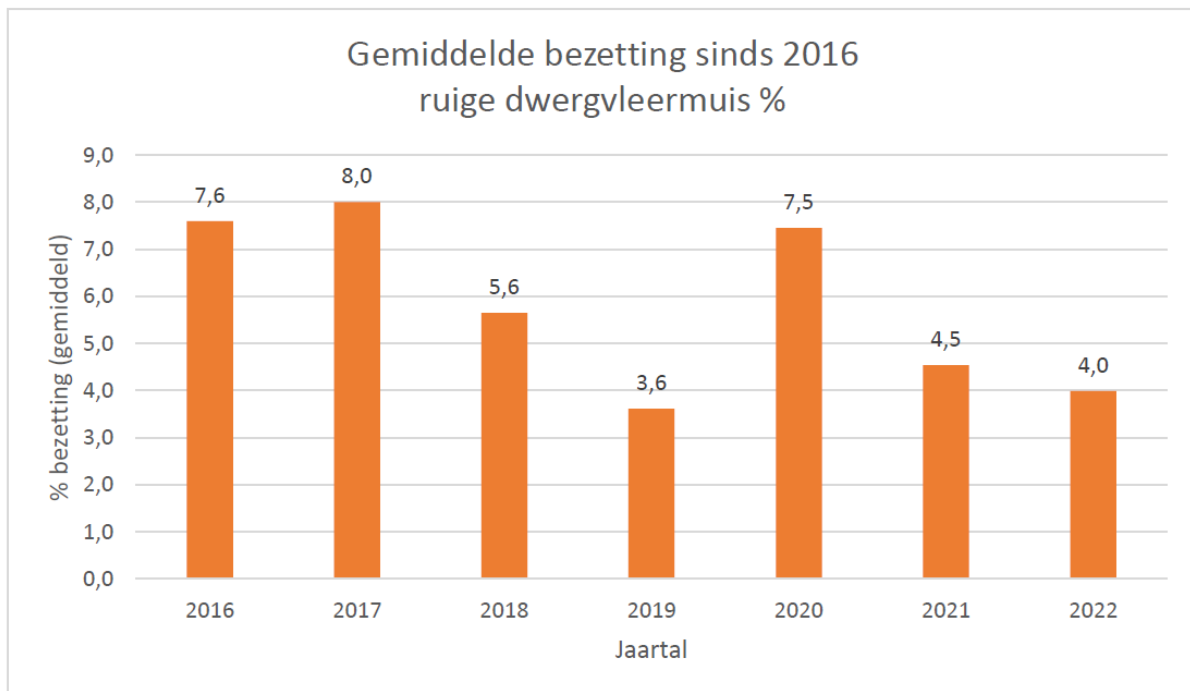
De ruige dwergvleermuis trekt van het ene leefgebied naar het andere. Deze vleermuissoort verblijft voornamelijk tijdens de paarperiode en winterperiode in Nederland (Poerink & Dekker, 2019).. De populatieomvang van de ruige dwergvleermuis is door gebrek aan data moeilijk te schatten. De meest recente schatting is gebaseerd op de jaren 2012-2017 en telt 4.000 tot 400.000 individuen (Cdr.eionet.europa.eu, 2022). Tussen 2015 tot 2020 is de populatietrend onzeker, maar niet negatief (Zoogdiervereniging, 2021). Het verspreidingsgebied van de ruige dwergvleermuis is vrijwel heel Nederland, met een hogere concentratie in Noordwest-Nederland (BIJ12, 2017). Ruige dwergvleermuizen overwinteren in boomholten, achter boomschors, in stapels brandhout, houtloodsen, spouwmuren en achter stootvoegen van gebouwen (BIJ12, 2017). De Zoogdiervereniging beoordeelt het leefgebied van de ruige dwergvleermuis als gunstig, maar geeft wel aan dat ruige dwergvleermuis kwetsbaar is voor de gevolgen van de energietransitie (Schillemans & e.a., 2021).

De Zoogdiervereniging beoordeelt de landelijke staat van instandhouding van de ruige dwergvleermuis als matig ongunstig (Zoogdiervereniging, 2023).

Regionaal en lokaal

Er is geen schatting voor het aantal ruige dwergvleermuizen in Utrecht. Voor de ruige dwergvleermuis zien we een procentuele bezetting 4.0% gemiddeld over de acht tellingen in 2022. Voor de ruige dwergvleermuis zijn er, evenals als vorig jaar, maar net onvoldoende onafhankelijke meetpunten (uitgaande van de meest preferabele aantallen meetpunten). (zie onderstaande figuur 5.2) Met het huidige aantal meetpunten en variatie is het wel mogelijk om tot een statistisch betrouwbare trend te komen, maar zal het langer duren dan voor de gewone dwergvleermuis. Grote populatieveranderingen zullen al wel eerder worden opgemerkt. De aantallen kunnen van jaar tot jaar fors verschillen en de soort gedraagt zich opportunistisch als het gaat om verblijfplaatsen. Door herontwikkeling, renovaties en verduurzaming staan deze verblijfplaatsen wel onder druk. De trend in

verspreiding en populatie en de staat van instandhouding van de ruige dwergvleermuis in de gemeente Utrecht wordt door ons beoordeeld als matig ongunstig.

Figuur 5.2 | Bron Vleermuis van de zoogdiervereniging. Procentuele bezetting over de periode 2016-2022 van ruige dwergvleermuis berekend over de beschikbare onderzochte routes. Pas vanaf 2020 zijn alle huidige routes gereden. In 2017 zijn de routes pas na 15 september gereden.

Svl Laatvlieger

Landelijk

De laatvlieger is een algemene vleermuissoort die vrijwel overal in Nederland wordt aangetroffen (Verspreidingsatlas, 2023). Er is geen wetenschappelijk goed onderbouwde schatting van de populatiegrootte van de laatvlieger. Op basis van nog onvolledige gegevens wordt uitgegaan van een populatiegrootte van 10.000 tot 40.000 dieren (Logemann & e.a., 2018). De laatvlieger heeft een matig negatieve populatieontwikkeling met een afname van ongeveer 5% per jaar over de periode 2015-2020 (Zoogdiervereniging, 2021). Laatvliegers bewonen een netwerk van verschillende huizen die op een afstand van maximaal enkele honderden meters van elkaar liggen. De jachtgebieden liggen in een straal van 1 tot 5 kilometer rondom de kolonie. De soort kan zich incidenteel tot 45 kilometer afstand verplaatsen (Zoogdiervereniging, 2023). De laatvlieger staat op de Rode Lijst vermeld als kwetsbaar (Rode Lijst, 2020). De Zoogdiervereniging beoordeelt de staat van instandhouding van de laatvlieger als matig ongunstig (Zoogdiervereniging, 2023).

Regionaal en lokaal

De aantallen waarnemingen voor laatvlieger zijn de afgelopen 7 meetjaren erg laag en met de huidige aantallen routes en tellingen onvoldoende betrouwbaar voor een trendanalyse. Wel valt het op dat de activiteit zich lijkt te beperken tot enkele kleine gebieden.

De analyse van vergelijkbare meetnetten laat zien dat met deze aanpak op termijn een dataset kan ontstaan die conclusies met betrekking tot de trend mogelijk maakt. Voor nu is dat nog niet mogelijk. Door de hoge mate van trouw aan het kraamverblijfplaats en de druk van herontwikkeling, renovaties en verduurzaming wordt de staat van instandhouding door ons als matig ongunstig beschouwd in de gemeente Utrecht. Dit komt overeen met het landelijke beeld.

Meervleermuis

Landelijk

Maar liefst 29 procent van de vrouwtjes meervleermuis van de Europese populatie krijgt haar jongen in Nederland. De laatste jaren heeft de meervleermuis het moeilijk. Landelijk neemt het aantal meervleermuizen in Nederland al jaren af, van rond de 11.700 dieren in 1994 naar 7.000 dieren in 2021, met daarbij vooral de laatste jaren een sterke daling. Er zijn problemen met hun voedselaanbod (insecten), gebrek aan donkere plekken door onze lichtbronnen en de verblijven in gebouwen staan onder druk door herontwikkeling, renovaties en verduurzaming. Ook voor meervleermuis is een bijkomend probleem dat ze nagenoeg geen gebruik maken van nieuwe voorzieningen zoals vleermuiskasten waardoor een teruglopend aanbod lastiger is te compenseren. Dit komt waarschijnlijk omdat ze vaak in grotere groepen leven en blijkbaar zeer kritisch zijn en hierdoor is het nog niet gelukt om een succesvolle voorziening voor meervleermuizen te creëren. Mannelijke dieren zijn minder kritisch op de condities van zomer- en paarverblijfplaatsen. De landelijke staat van instandhouding van de meervleermuis is ongunstig.

Regionaal en lokaal

De meervleermuis is vrij algemeen rondom de gemeentes in het veenweidegebied. De plaatsen waar de kraamgroepen verblijven zijn redelijk bekend: Kamerik (Woerden), Vinkeveen (Ronde Venen) en Westbroek (De Bilt). In de gemeente Utrecht zijn geen kraamgroepen bekend. Buiten het veenweidegebied is de kans op kolonies meervleermuizen klein.

Mannengroepen zijn minder goed bekend, maar zijn niet eerder aangetroffen in de bebouwde kom van Utrecht. Deze komen potentieel voor rondom het veenweidegebied en langs de migratieroutes (grote wateren) in lagere aantallen. Meervleermuizen verlaten de kraamverblijfplaatsen vanaf begin juli en trekken dan richting zuid of oost via grotere wateren richting de overwinteringsgebieden. Langs deze routes hebben de mannen hun paarverblijfplaatsen. In de winter zijn meervleermuizen nagenoeg niet te vinden in woningen. Het zou dus wel kunnen dat mannengroepen aanwezig zijn binnen de gemeente Utrecht. Door de hoge mate van trouw aan de verblijfplaats en de druk van herontwikkeling, renovaties en verduurzaming wordt de staat van instandhouding voor de meervleermuis net als de landelijke staat van instandhouding als ongunstig beschouwd.

Tweekleurige vleermuis

Landelijk

De landelijke voortplantende populatie tweekleurige vleermuizen is ongeveer 100 individuen. De kraamgroep die bekend is uit Maarssenbroek bestaat ongeveer uit de helft van dit aantal. Mannelijke dieren in de paartijd zijn nog maar zelden in Nederland aangetroffen en het is onduidelijk of er mannen in Nederland jaarrond aanwezig zijn. Ook zijn andere zomerverblijfplaatsen van vrouwtjes of mannetjesgroepen zijn in Nederland niet bekend.

Regionaal en lokaal

De tweekleurige vleermuis is in Utrecht vrij zeldzaam. In 1998 is in de wijk Maarssenbroek in Utrecht een kraamkolonie tweekleurige vleermuizen. Deze kolonie werd jaarlijks gemonitord en wisselde regelmatig van locatie. De laatste paar jaar is de kolonie niet meer teruggevonden na een geforceerde verhuizing. Een kraamverblijfplaats op een andere locatie in de provincie is niet uitgesloten echter is de kans hierop niet groot. De huidige staat van instandhouding van de soort wordt hierdoor als ongunstig beschouwd, doordat de enige bekende kraamkolonie in de provincie Utrecht verdwenen is.

Gewone grootoorvleermuis

Landelijk

De gewone grootoorvleermuis is een algemene vleermuis die in 75% van de Nederlandse atlasblokken voorkomt. Het aantal gewone grootoorvleermuizen in Nederland wordt geschat op minimaal 5.000 tot 7.500 dieren. Hiervan zal de helft in holtes van bomen verblijven en het grootste

deel van de gebouwbewonende dieren op zolders van kerken, kastelen en andere oude gebouwen met open zolders. De trend van de populatie geeft sinds het begin van het NEM-meetprogramma Wintertellingen een matige toename. De winterpopulatie is t.o.v. de start van het meetprogramma (1986) ongeveer verdubbeld. De laatste 10 jaar is er sprake van een matige afname (64). De belangrijkste bedreigingen zijn het verdwijnen of in gebruik nemen van open zolders bij renovatie of verbouwing, het verdwijnen van geschikt foerageergebied rond de verblijfplaats en het verdwijnen van vliegroutes. Wel maakt de gewone grootoorvleermuis die wat gemakkelijker gemist kan worden tijdens detectoronderzoek (door weinig en zachte pulsen) minder gebruik van spouwmuren waardoor effecten op deze soort door verduurzaming waarschijnlijk kleiner zijn. Kansen voor grootoorvleermuisen zijn het inrichten van zolders van kerken en schuren en het plaatsen van vleermuiskasten in parken. De landelijke staat van instandhouding van de gewone grootoorvleermuis is matig ongunstig.

Regionaal en lokaal

De gewone grootoorvleermuis werd in enkele parkgebieden (bijvoorbeeld Oud-Zuilen, Amelisweerd), in Wittevrouwen en dorpskern de Meern waargenomen. Deze soort verblijft in groepen bomen met holten of op historische zolders gelegen in het buitengebied. Het is niet uit te sluiten dat die ook in bijvoorbeeld (oudere) woonhuizen, kerken en gebouwen met niet in gebruik zijnde zolders in Utrecht zal zitten. Ze zijn alleen moeilijker te vinden. Gewone grootoren weten zich mogelijk nog wel op enkele plekken te handhaven (kerk bij Wittevrouwen, oude kern de Meern en Oud Zuylen).

In de tuinen werden vooral geluiden opgenomen van gewone en ruige dwergvleermuis. Er zijn geen redenen aan te nemen dat de beoordeling in Utrecht afwijkt van die in geheel Nederland. De staat van instandhouding voor de gewone grootoorvleermuis in de gemeente Utrecht wordt daarom door ons beoordeeld als matig ongunstig.

Overige vleermuissoorten

Er is in 2022 onderzoek gedaan naar vleermuissoorten die we zelden in Utrecht waarnemen om met meer zekerheid te kunnen zeggen dat er in de stad geen populatie aanwezig is waarvan het voortbestaan door dit soortenmanagementplan in het geding komt. De soorten die mogelijk in Utrecht voorkomen zijn in de bovenstaande passages beschreven. Er is geen reden om aan te nemen dat er nog meet vleermuissoorten voorkomen. Utrecht blijft dit echter wel monitoren. Er is in de begroting van SMP buiten het monitoringsplan rekening gehouden met extra onderzoek.

NB: *De landelijke staat van instandhouding van de soorten die onder het SMP vallen gebaseerd op de Vogel- en Habitatrichtlijn rapportage van 2019 (Van Aar & Woestenberg, 2019), het Basisrapport Rode Lijst Zoogdieren 2020 volgens Nederlandse en IUCN-criteria (Van Norren, Dekker, & Limpens, 2020) en Netwerk Ecologische Monitoring (Schillemans, et al., 2023).*

6 Ambities en lange termijnplanning

Bij de aanvraag voor een gebiedsgerichte ontheffing soortenbescherming (onder de Omgevingswet flora en fauna-activiteit) voor flora- en fauna-activiteiten op basis van een SMP zijn de wettelijke belangen 'Bescherming van de wilde flora of fauna' en 'Instandhouding van de natuurlijke habitats' een belangrijke factor. Om dit belang te onderbouwen en de lokale staat van instandhouding van soorten op lange termijn te waarborgen, zijn een ambitie en een langetermijnvisie onmisbaar.

Het doel van het SMP is om zo veel mogelijk kansen te benutten voor gebouwbewonende soorten o.a. door altijd natuurvriendelijk te werken en natuurinclusief te bouwen waardoor een ecologische plus wordt gerealiseerd en negatieve effecten op lokale populaties worden voorkomen. Dit om de lokale staat van instandhouding zo gunstig mogelijk te maken.

De gemeente heeft als uitgangspunt dat bij zoveel mogelijk werkzaamheden binnen de gemeente natuurinclusieve maatregelen worden gerealiseerd waardoor een 'ecologische plus' zal ontstaan (uitbreiding van het netwerk van verblijfplaatsen en leefgebied), ook als hier wettelijk gezien geen directe aanleiding voor is. Hierdoor ontstaat een rijk aanbod aan verblijfplaatsen voor gebouwbewonende vogels en vleermuizen.

Bij herontwikkeling (sloop- en nieuwbouw) of nieuwbouw toetst de gemeente op natuurinclusief bouwen. Dit gebeurt gestructureerd middels de Utrechtse manier van projectmatig werken. In dit projectmatige proces worden meerdere stappen in gebouwd waar de ecooloog van de gemeente toetst op natuurinclusiviteit. Denk hierbij aan een startdocument, plan van eisen, aanbestedingsdocumenten, functioneel ontwerp, schetsontwerp en definitief ontwerp. Bij de aanvraag van een omgevingsvergunning voor nieuwbouw wordt erop toegezien dat er voldoende maatregelen worden genomen om nest- en verblijfplaatsen en inrichting van functioneel leefgebied in de directe omgeving van de nieuwbouw voor de beschermde soorten worden gecreëerd. Dit wordt door de ecologen en groenadviseurs van de gemeente getoetst aan het uitgangspunt 1 verblijfplaats per woning / 75m² BVO te realiseren.

Bij werkzaamheden aan bestaande gebouwen zijn er vaak volop mogelijkheden voor voorzieningen, ook als er geen beschermde soorten bij de nulmeting zijn aangetroffen. De initiatiefnemer mag van de gebiedsgerichte generieke ontheffing Wnb gebruik maken, doordat de voorwaarden van de gebiedsgerichte ontheffing zijn gekoppeld aan de omgevingsvergunning van de initiatiefnemer. De voorwaarden betreffen dan onder andere het werken conform een ecologisch werkprotocol. Indien nestgelegenheid in het gebouw niet meer toegankelijk blijft zal er ook compensatie van nestgelegenheid worden verplicht.

Hieronder worden de ambities en langetermijnvisie per soort toegelicht:

6.1 Huismus

De lokale staat van instandhouding van de huismus in de gemeente Utrecht is matig ongunstig. Kansen liggen in het vergroten van het aanbod nestplaatsen bij herontwikkeling, verduurzaming en renovaties. Hierbij moeten vooral kansen worden benut die het ontwerp van een gebouw biedt. Zo kunnen gebouwen met ronde pannendaken geschikt worden gemaakt voor huismus door het verwijderen van vogelschroot. Mocht dit niet mogelijk zijn kunnen duurzame nestkasten worden geïntegreerd in de bebouwing. Daarnaast zijn er mogelijkheden voor verbetering van het foeragegebied (voedsel en dekking). Beter inrichten van openbaar groen gericht op biodiversiteit en communicatie naar bewoners over inrichting van hun tuin kunnen een grote rol spelen. Dit is in de

meeste wijken van Utrecht al uitgewerkt in een uitwerking van omgevingsvisie per gebied. Daarnaast wordt in veel gebiedsontwikkelingen en bouwprojecten de huismus als doelsoort gekozen.

Door een zorgvuldige omgang met bestaande nestplaatsen bij herontwikkeling, verduurzaming en renovaties, het aanbrengen van nieuwe nestplaatsen (zowel in oud- als nieuwbouw) en het stimuleren van (voor mussen geschikte) groenstructuren is het naar verwachting mogelijk om de stand van de huismus in de gemeente Utrecht te verbeteren. De huismus wordt in het eerder genoemd UPP proces als gidssoort meegenomen door de ecologen van de gemeente Utrecht. Dit betekent dat de ecooloog adviseert over de benodigde leefgebied functies waarna die zoveel mogelijk worden ingepast in het ontwerp.

Voor nestplaatsen van huismus en gierzwaluw heeft het toegankelijk maken van daken en ruimtes maken in overstekken of rond goten de voorkeur. Indien dit niet mogelijk is kunnen nestkasten worden geïntegreerd in gebouwen.

6.2 Gierzwaluw

De staat van instandhouding van de gierzwaluw in de gemeente Utrecht is matig ongunstig. Gierzwaluwen kunnen hun voedsel tot op grote afstand van het nest vinden. Daarom is de lokale beschikbaarheid van voedsel geen doorslaggevende factor voor deze soort. Omdat de vogels door hun fysiologie en wijze van vliegen sterk beperkt zijn in het zoeken en vinden van geschikte nestplaatsen, is er naar verwachting een tekort aan nestplaatsen voor de lokale populatie. Ook voor gierzwaluwen geldt dat vooral kansen moeten worden benut die het ontwerp van een gebouw biedt. Gebouwen met kantpannen kunnen toegankelijk worden gemaakt voor gierzwaluwen. De loze ruimte in de overstekken of uitstekende dakgoten kunnen geschikt worden gemaakt voor gierzwaluwen door aan de onderzijde ovale invliegopeningen aan te brengen.

Door een zorgvuldige omgang met bestaande nestplaatsen bij herontwikkeling, verduurzaming en renovaties, het aanbrengen van nieuwe nestplaatsen (zowel in oud- als nieuwbouw) kan naar verwachting met weinig moeite voor een verbetering van de lokale gierzwaluwpopulatie worden gezorgd. De gierzwaluw wordt net als de huismus als gidssoort meegenomen in ruimtelijke projecten van de gemeente (UPP).

6.3 Gewone dwergvleermuis

De staat van instandhouding van gewone dwergvleermuis in de gemeente Utrecht is matig ongunstig. Kansen liggen in het vergroten van het aanbod verblijfplaatsen bij herontwikkeling, verduurzaming en renovaties. Hierbij moeten vooral kansen worden benut die het ontwerp van een gebouw biedt. Hierbij kunnen vleermuizen toegelaten worden tot delen van het gebouw, op een manier die de functionaliteit en het gebruik van het gebouw niet in de weg zit, maar de kwaliteiten die vleermuizen zoeken wel biedt. Hierbij kunnen dus de kansen worden benut voor de verschillende functies, zodat niet alleen 'lichtere' functies zoals zomer- en paarverblijfplaatsen, maar ook kwetsbare zoals kraamverblijfplaatsen en (massa)winterverblijfplaatsen worden gefaciliteerd. Hierbij kan gedacht worden aan het toegankelijk houden of maken van spouwmuren, tussenspouwen, ruimtes achter daklijsten en betimmeringen en loze ruimtes in daken. Ook kunnen duurzame vleermuiskasten worden geïntegreerd in de gebouwen. Voor kraam- en (massa)winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis heeft maatwerk wel de voorkeur, want voor zowel inbouw- als opbouwkasten is de effectiviteit nog onvoldoende bewezen.

Verder is het belangrijk dat er altijd maatregelen worden genomen ter voorkoming van doden van vleermuizen en door rekening houden met de kraamperiode waardoor negatieve effecten gemitigeerd kunnen worden zodat er geen afbreuk zal worden gedaan aan de staat van instandhouding. Voor kraamkolonies is de aanwezigheid van voldoende kwalitatief hoogwaardig foerageergebied van belang, in combinatie met geschikte verblijfplaatsen. Dat geldt ook voor individuele dieren en mannetjes met een paarterritorium, die op korte afstand van hun verblijf naar voedsel zoeken. De gemeente Utrecht heeft in het algemeen een groen karakter met veel oude bomen en parken, maar voor sommige buurten liggen nog wel kansen om het aanwezige (openbare) groen in kwalitatief opzicht te verbeteren, zodat de draagkracht van de buurt in relatie tot het aanbod van voedsel groter wordt. Dit kan o.a. door gebruik te maken van meer insectenrijke beplanting (voor zowel dagactieve als nachtactieve insecten), het aanleggen van waterpartijen en ecologisch bermbeheer. Dit is al uitgewerkt in diverse gebiedsvisies die vallen onder de omgevingsvisie van de gemeente Utrecht. De ruimtelijke bescherming van foerageergebieden van vleermuizen dient ook expliciet door de gemeente Utrecht geborgd te worden.

Voor vliegroutes kan het stimuleren van inheemse laanbeplanting van straten, inheemse bomen in tuinen en plantsoenen en het vleermuisvriendelijk verlichten van vliegroutes de verbindingen met foerageergebieden naar het buitengebied verbeteren. Waar vliegroutes drukke wegen kruisen kan het slim aanplanten van bomen aan beide zijden van de barrière een veilige oversteekplaats (hopover) creëren. De ruimtelijke bescherming van vliegroutes voor vleermuizen dient ook expliciet door de gemeente Utrecht geborgd te worden.

In geval van een onzorgvuldige uitvoering bij herontwikkeling, verduurzaming en renovaties van gebouwen met kraam- of (massa)winterverblijfplaatsen, dreigen ernstige effecten op de populatie. Daarom wordt ingezet op behoud van deze (meest kwetsbare) verblijfplaatsen. Er zijn goede methoden om gewone dwergvleermuizen als opportunistische soort tijdens de uitvoering van de werkzaamheden te ontzien en te voorzien in vervangende verblijfplaatsen.

Met de hierboven genoemde maatregelen is het naar verwachting mogelijk met weinig moeite voor een verbetering van de lokale populatie gewone dwergvleermuis te zorgen.

6.4 Ruige dwergvleermuis

De staat van instandhouding van ruige dwergvleermuis in de gemeente Utrecht is matig ongunstig. De soort gedraagt zich opportunistisch als het gaat om verblijfplaatsen. Ruige dwergvleermuizen zijn vrij algemeen in de gemeente Utrecht. We verwachten, op basis van de hoeveelheid waarnemingen waarin de soort baltend is waargenomen, in de bebouwde kom van gemeente Utrecht veel paarverblijfplaatsen. Door te voorzien in vervangende verblijfplaatsen voor de gewone dwergvleermuis profiteert ook de ruige dwergvleermuis. Door het verbeteren van foerageergebied in de vorm van geschikte water- en groenstructuren kunnen meer dieren voedsel vinden in de gemeente Utrecht. Verder is het belangrijk dat er altijd maatregelen worden genomen ter voorkoming van doden van vleermuizen en door rekening houden met de kraamperiode waardoor negatieve effecten gemitigeerd kunnen worden zodat er geen afbreuk zal worden gedaan aan de staat van instandhouding.

Door een zorgvuldige omgang met bestaande verblijfplaatsen bij herontwikkeling, verduurzaming en renovaties, het aanbrengen van nieuwe verblijfplaatsen (zowel in oud- als nieuwbouw) en het verbeteren van groenstructuren is het naar verwachting mogelijk met weinig moeite voor een verbetering van de lokale populatie ruige dwergvleermuis te zorgen.

6.5 Laatvlieger

De staat van instandhouding van laatvlieger is in de gemeente Utrecht matig ongunstig. Om meer geschikte verblijfplaatsen te realiseren moeten zoveel mogelijk kansen worden benut die het ontwerp van een gebouw biedt. Hierbij kunnen vleermuizen toegelaten worden tot delen van het gebouw, op een manier die de functionaliteit en het gebruik van het gebouw niet in de weg zit, maar de kwaliteiten die vleermuizen zoeken wel biedt. Hierbij moet vooral gedacht worden aan het toegankelijk houden of maken van daken. Van de laatvlieger is bekend dat deze namelijk graag ruimten onder het dak gebruiken. Gezien het formaat van de laatvlieger heeft de soort grotere ruimtes nodig om te kunnen invliegen dan bijvoorbeeld gewone dwergvleermuis. Mogelijk is dit de reden dat nieuwere woningen zelden gebruikt worden, omdat hier minder toegang is tot deze ruimten doordat deze woningen beter afgedicht zijn. Eventueel is een optie om ook spouwmuren, tussen-spouwen, ruimtes achter daklijsten en betimmeringen, zolders, etc. toegankelijk te maken. Binnen de gemeente zal actief worden ingezet voor het realiseren van (experimentele) voorzieningen voor kraamkolonies van laatvlieger. Dit kunnen we realiseren middels de afspraken die gemaakt zijn met de corporaties om extra nestgelegenheid aan te brengen tijdens het klein onderhoud. Met de begeleidend ecologen van de corporaties worden de beste locaties uitgekozen. We streven ernaar om dit tijdens het onderhoud van 2025 mee te nemen.

Om de laatvlieger in de gemeente Utrecht te behouden moet vol worden ingezet op het behoud van bestaande kraamverblijfplaatsen, omdat er in Nederland nog maar zeer spaarzaam successen bekend zijn met het aanbieden van vervangende kraamverblijfplaatsen (Hoksberg & Kaal, 2023). Vooralsnog moet worden afgezien van renovatie van woningen of gebouwen waarin kraamkolonies van laatvliegers verblijven of er dient om de verblijfplaats heen gewerkt te worden. Voor de laatvlieger is het belangrijk dat er actief wordt ingezet op het realiseren van (experimentele) voorzieningen voor kraamkolonies. Het is namelijk moeilijk om succesvolle voorzieningen te treffen voor de laatvlieger. Dit is altijd maatwerk in overleg met een ecologisch deskundige. De standaard inbouwkasten zijn zover bekend niet bewezen geschikt voor de laatvlieger. Er kan gekeken worden of daken en spouwmuren geschikt gemaakt kunnen worden.

Verder is het belangrijk dat er altijd maatregelen worden genomen ter voorkoming van doden van vleermuizen en door rekening houden met de kraamperiode waardoor negatieve effecten gemitigeerd kunnen worden zodat er geen afbreuk zal worden gedaan aan de staat van instandhouding.

Door een zorgvuldige omgang met bestaande verblijfplaatsen bij herontwikkeling, verduurzaming en renovaties, het realiseren van nieuwe (experimentele) verblijfplaatsen (zowel in oud- als nieuwbouw) is het naar verwachting mogelijk om de stand van de laatvlieger in de gemeente Utrecht in ieder geval te behouden.

6.6 Meervleermuis

De staat van instandhouding van de meervleermuis is ongunstig. Om meer geschikte verblijfplaatsen te realiseren moeten zoveel mogelijk kansen worden benut die het ontwerp van een gebouw biedt. Hierbij kunnen vleermuizen toegelaten worden tot delen van het gebouw, op een manier die de functionaliteit en het gebruik van het gebouw niet in de weg zit, maar de kwaliteiten die vleermuizen zoeken wel biedt. Voor de meervleermuis is het van belang dat er voldoende leefruimte is, een horizontale en verticale warmtegradiënt is en dat er plekken zijn die snel kunnen opwarmen of afkoelen en zondes die dat traag doen. Binnen de gemeente zal actief worden ingezet voor het realiseren van (experimentele) voorzieningen voor de meervleermuis.

Daarnaast is het voor de meervleermuis van belang dat vliegroutes worden beschermd of voor vleermuizen worden ingericht. De waterwegen moeten donker worden gehouden om negatieve effecten te voorkomen. Soms is er nu verlichting langs watergangen aanwezig die voor de meervleermuis verstorend kunnen zijn of dat hierdoor de watergang niet gebruikt wordt. Door het plaatsen van vleermuisvriendelijke verlichting met onder meer LED met amberkleurig licht (590 nm) worden de effecten geminimaliseerd. Als stelregel geldt dat lange verlichte stukken (> 20 meter), waarbij de lichtsterkte groter is dan 0,5 lux, dienen te worden afgeschermd met bijvoorbeeld een rij bomen.

Door een zorgvuldige omgang met bestaande verblijfplaatsen bij herontwikkeling, verduurzaming en renovaties, het realiseren van nieuwe (experimentele) verblijfplaatsen (zowel in oud- als nieuwbouw) wordt mogelijk ook een geschikte plek voor meervleermuizen.

6.7 Tweekleurige vleermuis

De staat van instandhouding van tweekleurige vleermuis is in de gemeente Utrecht ongunstig. De bekende kraamkolonie is de laatste paar jaar niet meer teruggevonden na een geforceerde verhuizing. Zowel in Nederland als in het buitenland zijn geen succesvolle kraamvoorzieningen gerealiseerd voor tweekleurige vleermuis daarom moet vooralsnog worden afgezien van renovatie van woningen of gebouwen waarin bekend is dat de tweekleurige vleermuizen verbleven of tot aanvullend onderzoek heeft uitgesloten dat de woning onderdeel is van het netwerk kraamverblijfplaatsen.

Om meer geschikte verblijfplaatsen te realiseren moeten zoveel mogelijk kansen worden benut die het ontwerp van een gebouw biedt. Hierbij kunnen vleermuizen toegelaten worden tot delen van het gebouw, op een manier die de functionaliteit en het gebruik van het gebouw niet in de weg zit, maar de kwaliteiten die vleermuizen zoeken wel biedt. Hierbij moet vooral gedacht worden aan het toegankelijk houden of maken van daken. Van de tweekleurige vleermuis is bekend dat deze net als de laatvlieger namelijk graag ruimten onder het dak gebruiken. Gezien het formaat van de tweekleurige vleermuis heeft de soort grotere ruimtes nodig om te kunnen invliegen dan bijvoorbeeld gewone dwergvleermuis. Eventueel is een optie om ook spouwmuren, tussen-spouwen, ruimtes achter daklijsten en betimmeringen, zolders, etc. toegankelijk te maken. Binnen de gemeente zal actief worden ingezet voor het realiseren van (experimentele) voorzieningen voor kraamkolonies van tweekleurige vleermuis. Dit kunnen we realiseren middels de afspraken die gemaakt zijn met de corporaties om extra nestgelegenheid aan te brengen tijdens het klein onderhoud. Met de begeleidende ecologen van de corporaties worden de beste locaties uitgekozen. We streven ernaar om dit tijdens het onderhoud van 2025 mee te nemen.

Door een zorgvuldige omgang met de bekende verblijfplaatsen bij herontwikkeling, verduurzaming en renovaties in Maarssebroek, het realiseren van nieuwe (experimentele) verblijfplaatsen (zowel in oud- als nieuwbouw) is het mogelijk om de tweekleurige vleermuis terug te laten keren binnen de gemeente Utrecht.

6.8 Gewone grootvleermuis

De staat van instandhouding van gewone grootvleermuis is matig ongunstig. Om de gewone grootvleermuis in de gemeente Utrecht te behouden moet vol worden ingezet op het behoud van bestaande verblijfplaatsen. Ook worden er in de bestaande verblijfplaatsen extra voorzieningen gerealiseerd om tussen weg te kruipen.

Om meer geschikte verblijfplaatsen te realiseren moeten zoveel mogelijk kansen worden benut die het ontwerp van een gebouw biedt. Hierbij kunnen vleermuizen toegelaten worden tot delen van het

gebouw, op een manier die de functionaliteit en het gebruik van het gebouw niet in de weg zit, maar de kwaliteiten die vleermuizen zoeken wel biedt. Voor gewone grootoorvleermuis liggen de kansen om zolders van kerken in te richten en schuren geschikt te maken. Ook worden in parken vleermuiskasten geplaatst. Ook andere vleermuissoorten kunnen gebruik maken van de kasten. De exacte locaties worden nader bepaald. De exacte locaties worden bepaald door een ecologisch deskundige. Er zijn voor boombewonende vleermuizen speciale bolle en platte kasten ontwikkeld die aan (stevige) bomen kunnen worden opgehangen. Het allerbelangrijkst is het behoud van plekken met oude bomen zoals in Oud zuilen. Deze plekken zijn ook belangrijk gemaakt in het beleid van de gemeente Utrecht en zijn terug te vinden in diverse stukken die hangen onder de omgevingsvisie.

Door een zorgvuldige omgang met bestaande verblijfplaatsen bij herontwikkeling, verduurzaming en renovaties en het realiseren van nieuwe verblijfplaatsen is het naar verwachting mogelijk om de stand van de gewone grootoorvleermuis in de gemeente Utrecht in ieder geval te behouden

7 Mitigatie en compensatieplan

De werkzaamheden moeten worden uitgevoerd conform een ecologisch werkprotocol. Uitgangspunt van een ecologisch werkprotocol zijn de uit te voeren werkzaamheden en de Soort-Functie-Combinaties (SFC's) die aanwezig zijn of worden verwacht op een adres of binnen een projectlocatie. Op basis hiervan wordt een inschatting gemaakt van de mogelijke negatieve effecten op de beschermde soorten en of daarmee verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming worden overtreden. De maatregelen in het werkprotocol zijn erop gericht de overtredingen van het doden, verwonden en verstoren van de soorten te voorkomen tijdens de werkzaamheden. Ook is de initiatiefnemer verplicht om de werkzaamheden altijd natuurvriendelijk en natuurinclusief uit te voeren waardoor een ecologische plus zal worden gerealiseerd. Tijdens de werkzaamheden moeten zij dus voorzieningen treffen voor gebouwbewonende vogels en vleermuizen.

Op korte termijn gaan corporaties en andere partijen naar wie de gemeente de ontheffing doorschrijft, onder begeleiding van een ecooloog werken met de protocollen uit de bijlage van dit document. De ecooloog die de werkzaamheden begeleidt vult een GIS-formulier in. In dit formulier: zijn de risico's voor natuurwaarden in beeld gebracht; wordt aangegeven welke protocollen van toepassing zijn; welke compenserende maatregelen worden getroffen; welk nader onderzoek is uitgevoerd. Op basis van de natuurwaardekaart van Utrecht en de uit te voeren werkzaamheden wordt het GIS-formulier ingevuld. Op de langere termijn als de ontheffing aan meer doelgroepen worden toegevoegd zal dit worden vervangen door een applicatie die op basis van locatie en werkzaamheden een protocol op maat genereert.

7.1 Applicatie

Om de werkzaamheden die onder dit SMP vallen op de juiste manier uit te voeren wordt een applicatie ontwikkeld. Initiatiefnemers kunnen gebruik maken van de applicatie via de bouwloket website. Bij het openen van de applicatie worden alle gebouwen binnen het soortenmanagementplangebied weergegeven. Door het invoeren van een adres of het intekenen van een projectlocatie en het aangeven van de uit te voeren werkzaamheden wordt een ecologisch werkprotocol opgesteld op basis van de Soort-Functie-Combinaties die aanwezig zijn of worden verwacht op een adres of binnen een projectlocatie. In de protocollen staan maatregelen om het doden, verwonden en verstoren van de soorten te voorkomen en het verlies van nest- en verblijfplaatsen te mitigeren of te compenseren. De maatregelen in de werkprotocollen zijn één van de voorwaarden om gebruik te mogen maken van de gebiedsgerichte omgevingsvergunning.

Voordat de applicatie in werking treedt wordt de beschikbare ecologische data op BAG niveau uitgewerkt in de natuurwaardenkaart. Hierin wordt ook alle bekende informatie over bijzondere verblijfplaatsen toegevoegd. Mocht er een omgevingsvergunning aangevraagd worden op zo'n adres is het standaard werkprotocol vaak niet voldoende. In dat geval wordt er een deelzaak geopend op naam van de ecooloog van de gemeente. Die adviseert dan over de te nemen maatregelen en voorwaarden in de omgevingsvergunning. Er is een mogelijkheid dat de ontheffing niet wordt doorgeschreven.

7.2 Ecologisch werkprotocollen

In de bijlage staat een overzicht van de werkprotocollen die onder begeleiding van een ecooloog kunnen worden gebruikt. Tabel 7.1 geeft een overzicht van de 18 ecologisch werkprotocollen die worden uitgewerkt in de te ontwikkelen applicatie.

De kwetsbare perioden zijn uitgewerkt in natuurkalenders. Daarnaast staan de werkwijzen in de werkprotocollen beschreven, waarbij negatieve effecten op de soorten zoveel mogelijk worden voorkomen. Uitgangspunt is dat alle werkzaamheden natuurvriendelijk en natuurinclusief worden uitgevoerd. Het wordt dus verplicht om gebouwconstructies zo aan te passen zodat deze geschikt gemaakt worden voor gebouwbewonende vogels en vleermuizen. Afhankelijk van Soort-Functie-Combinaties die aanwezig zijn of worden verwacht op een adres of binnen een projectlocatie bepalen welke maatregelen noodzakelijk zijn. De maatregelen in protocollen zijn uniek genummerd. Het is ook mogelijk dat een begeleidend ecologisch deskundige geen gebruik maakt van de applicatie en zelf een ecologisch werkprotocol opstelt op basis van de maatregelen in het SMP en de vigerende kennisdocumenten. Deze dient dan goedgekeurd te worden door de gemeente.

Een ecologisch werkprotocol moet minimaal de volgende informatie bevatten:

- Naam project;
- De Soort-Functie-Combinaties (SFC's) die aanwezig zijn of worden verwacht op een adres of op een projectlocatie inclusief een detailkaart met verspreiding van de functies (op te vragen via de website van de gemeente);
- De planning van de uitvoering van de werkzaamheden De wijze van uitvoering van de werkzaamheden d.m.v. maatregelen om het doden, verwonden en verstoren van de soorten te voorkomen en het verlies van nest- en verblijfplaatsen te mitigeren of te compenseren;
- De locaties van tijdelijke en permanente voorzieningen voor de gebouwbewonende soorten; Omgang met onvoorziene omstandigheden en calamiteiten;
- Contactgegevens initiatiefnemer en eventueel de ecologisch deskundige.

Voor andere werkzaamheden dan genoemd in Tabel 7.1 geldt dit SMP niet en hiervoor wordt ook geen gebiedsgerichte ontheffing aangevraagd. Voor deze werkzaamheden moet het reguliere traject van ecologisch onderzoek, effectbeoordeling en vergunningsaanvraag worden doorlopen.

Nr.	Ingrep	Definitie
Sloop- en nieuwbouw		
1	Herontwikkeling	Een gebouw binnen de projectlocatie wordt (in zijn geheel of gedeeltelijk) gesloopt waarbij ook de huidige terreininrichting (geheel of gedeeltelijk) verdwijnt. Er komt in binnen de projectlocatie nieuwbouw terug (herontwikkeling).
Verduurzaming van gebouwen		
2	Isoleren van spouwmuur	De spouwmuur van een gebouw wordt geïsoleerd. Een isolatiemateriaal (glaswol, purschuim of schuimrubberen bolletjes) wordt daarvoor via kleine gaten in de voegen tussen het binnen- en buitenblad van de gevel gespoten. Deze gaten worden voor aanvang van de werkzaamheden in de muur geboord. Na het opvullen van de spouwmuur met een isolatiemateriaal worden deze gaten weer dichtgemaakt. Het dak van het gebouw blijft ongemoeid.
3	Isoleren van binnenzijde dak	Het dak wordt aan de binnenkant van het dak geïsoleerd door tussen de balken isolatiemateriaal aan te brengen. Alle werkzaamheden worden van binnenuit uitgevoerd. Het dak zelf wordt hierbij niet aangetast.
4	Isoleren van buitenzijde dak	Op het dakbeschot wordt een laag isolerend materiaal aangebracht. Dit kan folie of plaatmateriaal zijn. Voor deze werkzaamheden wordt het hele dak opgelegd. Doordat hierdoor vaak het dak ook hoger komt te liggen door het isolatiepakket wordt bij daken die

Nr.	Ingrep	Definitie
		kantpannen hebben de dakrand afgewerkt met betimmering om het hoogteverschil op te vullen.
5	Isoleren van borstweringen	Het isoleren van de holle ruimte tussen (betonnen of houten) plaatmateriaal en binnenmuur.
6	Aanbrengen isolatiewanden binnenmuur	Het plaatsen van voorzetwanden met isolatiemateriaal tegen de gevel via de binnenzijde van het gebouw.
7	Aanbrengen isolatiewanden buitenmuur	Het plaatsen van voorzetwanden met isolatiemateriaal tegen de gevel via de buitenzijde van het gebouw.
8	Plaatsen van zonnepanelen	Het plaatsen van zonnepanelen op al dan niet hellende daken.
Renovatie van gebouwen		
9	Vervangen of herstellen voegwerk	Het vervangen van voegwerk, waarbij voegen worden uitgeslepen of uitgehakt en nieuwe voegen worden aangebracht.
10	Vervangen of herstellen dakpannen	Het vervangen van dakbeschot, panlatten of dakpannen op een dak.
11	Vervangen of herstellen dakgoten, boeiborden, gevelbetimmering en/of windveer	Bestaande dakgoten, boeiborden, gevelbetimmering of windveren worden verwijderd en een nieuwe constructie wordt geplaatst.
12	Vervangen of herstellen kozijnen	De oude kozijnen worden verwijderd en nieuwe kozijnen worden geplaatst. Eventuele kieren worden afgedicht.
13	Vervangen of slopen van bakstenen schoorsteen	De bakstenen schoorsteen wordt verwijderd. Eventueel wordt er een nieuwe (bakstenen) schoorsteen voor teruggeplaatst.
14	Vervangen of herstellen loodslabben	Het vervangen of herstellen van een losse loodslab.
Beheer en onderhoud aan gebouwen		
15	Schilderwerk, reinigen voegwerk, reinigen dakgoten	Beheer en onderhoud aan gebouwen zoals schilderwerk, reinigen voegwerk en schoonmaken van de dakgoten. Bij deze werkzaamheden worden geen bouwtechnische werkzaamheden uitgevoerd en de gebouwen zelf worden niet gewijzigd.
Verbouwen		
16	Vervangen of plaatsen dakkapel of dakraam	Voordat een dakkapel geplaatst kan worden moet het dakvlak geprepareerd worden. Dakpannen worden van het dak gehaald en er wordt een gat in het dakbeschot gezaagd waarin de dakkapel geplaatst wordt. Dit kan zowel maatwerk als prefab zijn.
17	Plaatsen opbouw	Een dakopbouw is een vergroting van een gebouw. De opbouw wordt geplaatst op een plat dak of schuin dak en wordt gebruikt voor het creëren van meer woonruimte. Door de werkzaamheden wordt zowel het dak als de gevel open gelegd.
18	Realiseren aan- of uitbouw	Een aan- of uitbouw is het groter maken van een bestaande woning (of bedrijfspand). Door de aan- of uitbouw wordt een bestaande gevel aangetast.

Tabel 7.1 | Overzicht van de ecologisch werkprotocollen die voor de werkzaamheden die onder dit SMP vallen zijn uitgewerkt (Werkprotocol nummer 1 t/m 18). De ecologisch werkprotocollen met bijhorende maatregelen worden ook weergegeven in de Bijlage.

7.3 Compensatietaakstelling

De Kracht van een gebiedsgerichte aanpak ligt in het creëren van extra verblijfplaatsen voorafgaand aan de werkzaamheden. Zowel bij bestaande bouw, als bij nieuwbouw wordt gezocht naar kansen om extra verblijfplaatsen te realiseren. Uitgangspunt is dat er na de verbouwing of sloop meer verblijfplaatsen aanwezig zijn dan daarvoor. In onderstaande tabel zijn de standaard aantallen weergegeven in overleg met de ecooloog van de gemeente kan van deze aantallen afgeweken worden.

Uitgangspunt is dat alle werkzaamheden natuurvriendelijk en natuurinclusief worden uitgevoerd waarbij gebouwconstructies zo worden aanpast dat deze geschikt gemaakt worden voor gebouwbewonende vogels en vleermuizen. Informatie over werkzaamheden natuurinclusief uitvoeren is te vinden op www.checklistgroenbouwen.nl, op www.bouwnatuurinclusief.nl, op www.nknbn.nl en in de [vigerende kennisdocumenten](#). Door alle werkzaamheden altijd natuurinclusief uit te voeren ontstaat er een ecologische plus en zijn er in principe altijd voldoende nest- en verblijfplaatsen voor de beschermde soorten.

De compensatietaakstelling (het verlies van nest- en verblijfplaatsen mitigeren of compenseren) is voor de werkzaamheden die onder dit SMP vallen uitgewerkt in de ecologisch werkprotocollen (zie Bijlage en de applicatie).

In aanvulling op de protocollen geldt voor Bedrijfsgebouwen en overige gebouwen geldt dat we bij sloop/nieuwbouw en grote renovaties per 75m² vloeroppervlakte een nestplek realiseren. Waarbij grote nestgelegenheden tellen voor 10 plekken. Dit soort gebouwen worden projectmatig ontwikkeld waarbij de ecooloog van de gemeente de doelsoorten bepaalt op basis van de natuurwaardekaart, NDFP en ecologische QuickScan. Vervolgens wordt per project bepaald welke verblijfplaatsen op welke plekken in het gebouw nodig zijn. Ook bij het inrichten van het terrein wordt rekening gehouden met de doelsoorten. Voor gemeentelijke gebouwen houden we ook deze doelstelling aan.

7.4 Meerdere adressen

Wanneer er werkzaamheden plaatsvinden bij meerdere adressen is het nodig om te faseren in tijd en ruimte. Vaak gaat het hier om corporatiewoningen of VvE's waarbij geldt dat werkzaamheden per straat of blok plaatsvinden waardoor het risico op aantasting van volledige netwerken van populaties te groot is. Het is dan ook verplicht om een ecologisch deskundige te betrekken bij de werkzaamheden om te waarborgen dat alle maatregelen op de juiste wijze worden toegepast en om de uitvoering te begeleiden. De ecologisch deskundige bepaalt ook voorafgaand aan de werkzaamheden of er reeds voldoende alternatieve voorzieningen aanwezig zijn in de omgeving voor de soorten die onder het SMP vallen (op basis van de aanwezige of verwachte nest- en verblijfplaatsen in de projectlocatie). De ecologisch deskundige kan hiervoor een locatiebezoek uitvoeren en gebruik maken van de applicatie met salderingsboekhouding. Werkzaamheden bij meerdere adressen kunnen pas plaatsvinden wanneer blijkt dat er genoeg alternatieve voorzieningen aanwezig zijn binnen 200 meter van de projectlocatie en dat deze maatregelen op tijd zijn gerealiseerd. Dit zijn in principe permanente voorzieningen of (in het uiterste geval) tijdelijke voorzieningen. Ook bij meerdere adressen wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de ecologische werkprotocollen uit dit SMP. Jaarlijks worden deze protocollen geëvalueerd met de corporaties, mochten hier aanpassingen uit voortkomen wordt dit gemeld bij de provincie.

7.5 Salderingsboekhouding

Het uitgangspunt van het SMP is dat het aantal nest- en verblijfplaatsen in de gemeente Utrecht voldoende is op elk moment om werkzaamheden te kunnen uitvoeren. Door in te zetten op de ecologische plussen wordt voorzien in nieuwe voorzieningen voor de soorten. Het is van groot belang dat van alle voorzieningen een salderingsboekhouding wordt bijgehouden. De salderingsboekhouding geeft een overzicht van de locaties en data waarop alternatieve voorzieningen gerealiseerd zijn. Bij werkzaamheden aan meerdere adressen kan aan de hand van een omgevingscheck of via de salderingsboekhouding in de applicatie worden bepaald (op basis van de aanwezige of verwachte nest- en verblijfplaatsen) of er reeds voldoende alternatieve voorzieningen aanwezig zijn voor de beschermde soorten. Werkzaamheden aan meerdere adressen kunnen pas plaatsvinden wanneer uit de boekhouding blijkt dat er genoeg alternatieve voorzieningen aanwezig zijn binnen 200 meter van de projectlocatie en dat deze voorzieningen op tijd zijn gerealiseerd. Dit moet worden bepaald door een ecologisch deskundige. Als er niet voldoende voorzieningen in de omgeving zijn moeten deze worden bijgeplaatst. Dit zijn in principe permanente voorzieningen of (in het uiterste geval) tijdelijke voorzieningen. Het aantal alternatieve voorzieningen die in de omgeving gerealiseerd moeten worden is gebaseerd op de [vigerende kennisdocumenten](#). Voor nieuwe voorzieningen geldt ook een gewenningsperiode en verschilt per Soort-Functie-Combinatie. Hiervoor gelden ook de vigerende kennisdocumenten. Deze zijn weergegeven in Tabel 10.2.

Soort	Functie	Gewenningsperiode
Huismus	Nestplaats	3 maanden
Gierzwaluw	Nestplaats	1 maand (vóór 1 april)
Vleermuis	Zomerverblijfplaats	3 maanden (van april t/m oktober)
	Paarverblijfplaats	6 maanden (voor 15 februari)
	Kraamverblijfplaats	Volledig kraamseizoen (15 mei – 15 juli)

Tabel 10.2 | Gewenningsperiode voor voorzieningen per Soort-Functie-Combinatie

Het bijhouden van de salderingsboekhouding is de verantwoordelijkheid van de gemeente, maar zal door de initiatiefnemer (eventueel met hulp van de aannemer) of door de begeleidend ecologisch deskundige verplicht moeten worden ingevuld via de applicatie.

Het is ook belangrijk dat tijdens het bouwen/realisatie van de voorzieningen foto's worden gemaakt die worden toegevoegd aan de boekhouding. Deze boekhouding is een van de onderdelen waarmee het werken conform de ontheffing verantwoord wordt. In de applicatie moet worden aangegeven voor welke soort en functie is gemitigeerd en welke type maatregel is toegepast. Ook het gebruik van de voorzieningen door de soorten dat wordt onderzocht tijdens de monitoring zal hierin worden bijgehouden. Het bijhouden van de boekhouding gebeurt continu, zodat de boekhouding bij elke raadpleging actueel is.

Totdat de applicatie functioneel is zullen de woningbouwcoöperaties het overzicht bewaren via een GIS-systeem. Zo is het mogelijk om als woningbouwcorporatie, gemeente, provincie en handhavingdienst snel inzichtelijk te hebben welke afspraken er per project zijn gemaakt. Dit vergemakkelijkt ook een goede analyse en afstemming van de voorgenomen werkzaamheden. Hiermee is voor alle betrokkenen gedurende het gehele proces duidelijk wat de opgave en de stand van zaken is.

7.6 Isoleren van particuliere grondgebonden woningen

Het isoleren van particuliere grondgebonden woningen zetten we door onder de methodiek van het pre-SMP. Die is terug te vinden in het pre-SMP van de provincie Utrecht en de handreiking

Natuurvriendelijk isoleren van de provincie Utrecht. Zie ook: [Pre-soortenmanagementplan \(pre-SMP\) | provincie Utrecht \(provincie-utrecht.nl\)](#)

Voor de andere werkzaamheden moeten de protocollen uit dit SMP worden gevolgd of is er maatwerk onder begeleiding van een ecooloog nodig. Dan worden de vigerende kennisdocumenten gevolgd.

7.7 Aantreffen dieren tijdens werkzaamheden

Wanneer er onverhoopt toch dieren worden aangetroffen tijdens de werkzaamheden (bijvoorbeeld een kraamkolonie op een onvoorzien plek) moeten de werkzaamheden direct stilgelegd worden. Er moet direct contact opgenomen worden met de gemeente of omgevingsdienst om te bepalen wat de juiste vervolgstappen zijn. In overleg met de gemeente of omgevingsdienst kunnen de werkzaamheden weer opgestart worden. Deze maatregel is altijd onderdeel van het ecologisch werkprotocol.

7.8 Verlichting

(Openbare) verlichting kan verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebied van vleermuizen minder geschikt of zelfs ongeschikt maken. Door in het verlichtingsbeleid van de gemeente Utrecht aandacht te besteden aan verblijfplaatsen (zoals in kerken of schoolgebouwen), foerageergebied en vliegroutes van vleermuizen kan de draagkracht van de openbare ruimte voor vleermuizen verhoogd worden. Extra aandacht wordt hierbij besteedt aan verlichting boven watergangen die als vliegroute kunnen dienen voor de meervleermuis.

Uitgangspunten zijn:

- Donker is uitgangspunt, lampen alleen plaatsen waar dit echt nodig is (in het kader van veiligheid); Lampen niet net op de verkeerde plek zetten t.o.v. belangrijke functies, bv. niet op vliegroute of voor een uitvliegopening. Lampen alleen laten branden op het moment dat dit echt nodig is; Aantal lichtpunten en lichtsterkte minimaal houden; Licht richten op plek waar het nodig is; Gebruik maken van vleermuisvriendelijke lampen (amberkleurige verlichting 590nm).

Langs watergangen geldt als stelregel geldt dat lange verlichte stukken (> 20 meter), waarbij de lichtsterkte groter is dan 0,5 lux, dienen te worden afgeschermd met bijvoorbeeld een rij bomen.

8 Monitoringsplan

Monitoring is een belangrijk onderdeel van het SMP en heeft als doel om inzicht te krijgen hoe de populaties van de soorten zich ontwikkelen binnen het soortenmanagementplangebied en of de uitgevoerde maatregelen effectief zijn. Te monitoren aspecten binnen het SMP zijn: Populatie ontwikkeling; Functionaliteit van voorzieningen; Functionaliteit van werkprocessen en verslaglegging

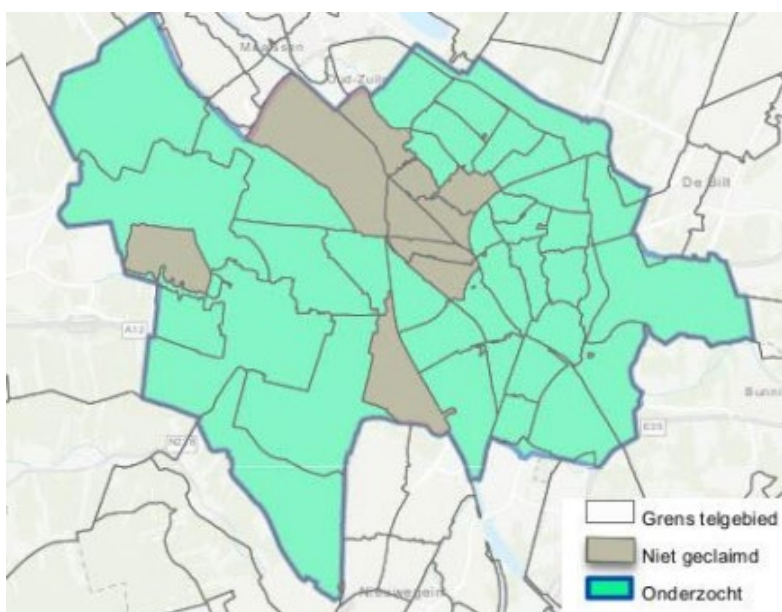
Het monitoringsplan bestrijkt de gehele periode van het SMP-Utrecht. Elk jaar worden de verzamelde gegevens geëvalueerd en wordt bepaald of er aanpassingen aan het monitoringsplan nodig zijn. Als de trend afwijkt van het landelijk gemiddelde volgt onderzoek naar de oorzaak. Indien nodig worden er extra ecologische maatregelen voorgesteld aan het college van burgemeester en wethouders.

8.1 Populatieontwikkeling

Vogels (huismus en gierzwaluw)

Het Meetnet Urbane Soorten (MUS) is een methodiek waar met hulp van vrijwilligers een indicatie gegeven kan worden hoe het gaat met de populaties van verschillende broedvogels van de stedelijke omgeving. Het systeem is gebaseerd op postcode gebieden. Binnen de gemeente zijn de meeste onderzoeksgebieden geclaimd. Maar vooral in Zuilen zijn er nog gaten in de dekking van het onderzoek (Figuur 8.1). Met deze methodiek wordt van jaar tot jaar de lokale verspreiding en veranderingen in de populatie gemonitord van alle stadsvogels waaronder de huismus en de gierzwaluw. De metingen worden door vrijwilligers uitgevoerd, per telpunt worden jaarlijks 3 bezoeken gedaan, waarbij per telpunt alle waargenomen vogelsoorten die binding hebben met het telpunt worden geregistreerd. Doordat er al sinds 2007 tellingen volgens deze systematiek worden gedaan, kan de trend van de stad vergeleken worden met de landelijke trend van de soorten. Het meetnet wordt gecoördineerd door SOVON die ook de landelijke rapportage opstelt. De gemeente krijgt jaarlijks een dataset van de verzamelde data.

Als binnen de gemeente Utrecht voor een van de soorten uit de scope een negatievere trend is als bij het gemiddelde van andere grote steden, onderzoeken de gemeentelijke ecologen de oorzaak en bepalen of er extra inspanningen noodzakelijk zijn om de negatieve ontwikkeling te keren.

Figuur 1 | overzicht van de onderzoeksgebieden Meetnet Urbane Soorten (MUS).

Vleermuizen

De populatieontwikkeling wordt gevolgd volgens de methodiek VleerMUS (meetnet NEM Vleermuis Transecttellingen). Dit is een monitoringsmethode waarbij vaste transecten worden gefietst met een min of meer gelijke snelheid (10 -15 km/uur). Tijdens het fietsen worden integraal alle vleermuisgeluiden, met gps-coördinaat met een batlogger opgenomen. Er zijn binnen de gemeente Utrecht 8 transecten onderscheiden met een lengte van tussen de 10 en 20 kilometer en een gemiddelde van ca. 16 kilometer (zie figuur 4.1). Alle routes worden met behulp van vrijwilligers jaarlijks 3 keer bemonsterd tussen 15 augustus en 15 september. De opnames worden waar mogelijk tot op vleermuissoort gedetermineerd en via het portal geüpload. Door de waarnemingen elk jaar te vergelijken met de eerdere opnames wordt de trend bepaald voor de relatieve activiteit van de populatie vleermuizen binnen de gemeente Utrecht. De relatieve activiteit, de veranderingen in het activiteitsniveau tussen de jaren, geldt als maat voor veranderingen in de populatiegrootte. De gemeente rapporteert de resultaten jaarlijks aan de provincie. Als na 3 jaar nog steeds een negatieve trend wordt geconstateerd zijn er verschillende acties mogelijk die relatie hebben met de 3 v's: voedsel, voortplanting en veiligheid. Onderzocht wordt welke van deze factoren bepalend zijn voor de achteruitgang en op welke wijze de negatieve trend kan worden teruggedraaid.

Uit de metingen tussen 2016 en 2022 blijkt dat met de bovenstaande methode de populatieontwikkeling van de gewone dwergvleermuis betrouwbaar in beeld wordt gebracht. Voor de ruige dwergvleermuis is het aantal onafhankelijke waarnemingen te laag maar op basis van het gemiddelde aantal waarnemingen per transect wordt wel een betrouwbaar beeld verkregen na een langere periode. Het aantal waarnemingen van de laatvlieger is dermate laag dat de populatieontwikkeling op dit moment met het huidige aantal bezette transecten niet betrouwbaar is. Gedurende de planperiode zal in overleg met de Zoogdierverseniging en de Provincie Utrecht worden gekeken hoe de populatie zinvol kan worden gevolgd. Het aantal verblijfplaatsen van andere vleermuissoorten zijn niet bekend of komen in zulke lage dichtheden voor, dat geen trendanalyse mogelijk is. Hiervoor wordt geen gerichte monitoring uitgevoerd. De gemeente rapporteert de resultaten jaarlijks aan de provincie. Als aantallen van andere vleermuissoorten toenemen zullen we dit met VleerMUS constateren.

Als na 3 jaar nog steeds een negatieve trend wordt geconstateerd zijn er verschillende acties mogelijk die relatie hebben met de 3 v's: voedsel, voortplanting en veiligheid. Onderzocht wordt welke van deze factoren bepalend zijn voor de achteruitgang en op welke wijze de negatieve trend kan worden teruggedraaid.

Monitoringsmethodiek	Informatie	Noodzaak tot extra actie
MUS (Meetnet Urbane Soorten) – SOVON	Trendindicatie huismus	Als 3 achtereenvolgende jaren een negatieve trend geconstateerd wordt die substantieel afwijkt van de landelijke trend.
MUS (Meetnet Urbane Soorten) – SOVON	Trendindicatie gierzwaluw	Als 3 achtereenvolgende jaren een negatieve trend geconstateerd wordt die substantieel afwijkt van de landelijke trend.
VleerMUS (Meetnet Urbane Soorten) – Zoogdierverseniging	Trendindicatie gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis	Als na 5 jaar er 3 achtereenvolgende jaren een negatieve trend geconstateerd wordt die substantieel afwijkt van de trend in andere (VleerMUS) gemeenten.

Tabel 8.1. | Monitoringsmethodieken voor populatieontwikkeling

8.2 Functionaliteit van voorzieningen

Standaard mitigatie

Binnen het SMP-Utrecht wordt de functionaliteit van voorzieningen, die voldoen aan de eisen uit de Kennisdocumenten, niet gericht gemonitord. De monitoring van de effectiviteit van deze voorzieningen ligt bij de houder van de Kennisdocumenten (Bij12). De gerealiseerde mitigatie wordt jaarlijks gerapporteerd aan de Provincie Utrecht en gepubliceerd door de gemeente in het Duurzaamheidsverslag. Vrijwilligersgroepen of andere belangstellenden worden uitgenodigd de verzamelde data over het gebruik te monitoren op de daarvoor geschikte website.

Maatwerk

Maatwerkvoorzieningen worden binnen het SMP gemonitord. De monitoring wordt aangepast aan de mate waarop de voorziening wordt toegepast en de kwetsbaarheid van de doelsoort. Een voorstel voor de monitoring wordt meegenomen bij de indiening/bespreking van het plan voor de maatwerkvoorziening. Het aantal voorzieningen dat jaarlijks gemonitord wordt, is afhankelijk van het aantal voorzieningen dat wordt aangebracht en de geografische spreiding. De focus ligt op het monitoren van voorzieningen voor de kraamfunctie of de functie als winterverblijfplaats.

Voor de monitoring van de voorzieningen kan worden aangesloten op de vigerende protocollen en de wijze van inventarisatie binnen de Kennisdocumenten of de NGB-protocollen. Binnen het SMP is uitdrukkelijk de mogelijkheid om het gebruik op een andere wijze vast te stellen. Hierbij valt (niet limitatief) te denken aan inspecties op hoogte (b.v. met endoscoop), de inzet van luisterkastjes maar ook het afspelen van geluiden (bv. bij gierzwaluwen).

Belangrijke functies worden aanvullend gemonitord met vrijwilligers of inhuur van ecologen. Te denken valt aan:

- Kraamkolonie: de locatie opnemen in het jaarplan van de BAT30 vrijwilligers voor telling uitvliegers.
- Winterverblijfplaats: de locatie opnemen in het jaarplan van de BAT30 vrijwilligers voor het zoeken naar najaarszwermers
- Verblijfplaats laatvlieger: de locatie opnemen in het jaarplan van de BAT30 vrijwilligers voor telling uitvliegers.

Voor draagvlak wordt uitdrukkelijk gekeken naar het betrekken van vrijwilligers

8.3 Functionaliteit van werkprocessen en verslaglegging

Verschillende partijen kunnen werken onder het SMP-Utrecht. De voorwaarden en het werkproces waaronder het SMP-Utrecht gewerkt kan worden verschilt per partij. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen: gemeentelijk eigendom en maatschappelijk vastgoed, woningbouwcorporaties, VVE's waar woningbouwcorporaties in participeren en particuliere woningbezitters.

Gemeentelijke eigendommen en maatschappelijk vastgoed

Sinds april 2017 is het SMP van toepassing op gemeentelijke gebouwen en maatschappelijk vastgoed (onderwijsgebouwen). De monitoring van het werkproces is een gemeentelijk intern proces waarin de projectleiders van de verschillende programma's van de afdeling Vastgoed en de beheerders van de gemeentelijke gebouwen afstemming zoeken met de ecologen van Ruimte. Als de werkprocessen niet goed lopen dan wordt dit bij de managementteams van de betreffende afdelingen besproken. De resultaten (het aantal gerealiseerde verblijfplaatsen en voor welke diersoorten), worden jaarlijks gerapporteerd naar het college en de gemeenteraad in het Duurzaamheidsverslag.

Particuliere woningeigenaren

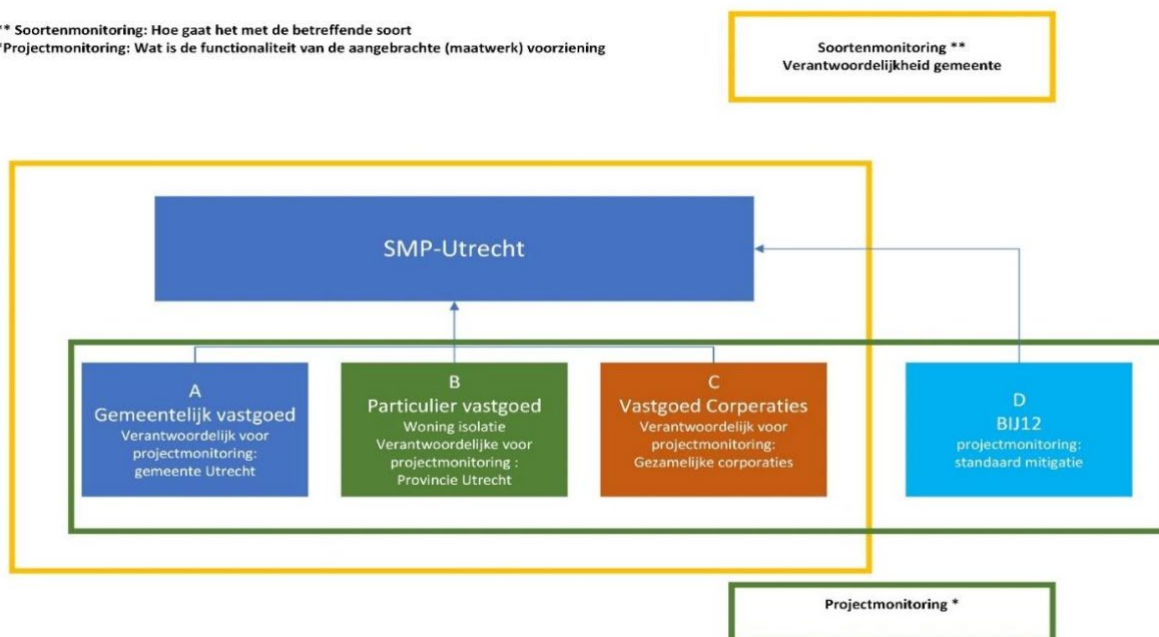
Particulieren werken met een geschoolde aannemer die werkt volgens de methodiek natuurvriendelijk isoleren of ze vragen doorschrijving van de ontheffing aan via de applicatie in het bouwloket. De gemeente richt hiervoor een apart vergunningproduct in.

Woningbouwcoöperaties

Voor de samenwerking tussen de woningbouwcorporaties en de gemeente is een werkproces afgesproken wat is vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst (SOK). Dit zal jaarlijks worden geëvalueerd en zo nodig aangepast worden. Om het overzicht te bewaren tussen alle partijen is afgesproken om te werken in een GIS-systeem. Zo is het mogelijk om als woningbouwcorporatie, gemeente, provincie en handhavingdienst snel inzichtelijk te hebben welke afspraken er per project zijn gemaakt. Dit vergemakkelijkt ook een goede analyse en afstemming van de voorgenomen werkzaamheden. Hiermee is voor alle betrokkenen gedurende het gehele proces duidelijk wat de opgave en de stand van zaken is. Per jaar wordt een rapportage gemaakt van de opgave aan mitigatie en het aantal mitigatie dat is aangebracht. Hiermee is de kwantitatieve opgave inzichtelijk. De beoordeling van de kwalitatieve verplichtingen wordt geborgd door de monitoring van de maatwerkvoorzieningen en door een steekproefsgewijze controle van de begeleidend ecooloog per corporatie. Jaarlijks wordt minimaal 25% van de nieuw aangebrachte mitigatie door een ecooloog beoordeeld op functionaliteit. Hierbij wordt minimaal één complex per woningbouwcorporatie in het veld beoordeeld. Zo wordt het proces geborgd én kan vroegtijdig worden bijgestuurd als dat nodig blijkt. Ook worden de ecologische werkprotocollen jaarlijks met de corporaties geëvalueerd en indien nodig aangepast. Dit kan om verschillende redenen gebeuren zoals aangepaste arbo-wetgeving; nieuwe ecologische inzichten; verbetering van de praktische toepasbaarheid; efficiëntere methodes. .

** Soortenmonitoring: Hoe gaat het met de betreffende soort

*Projectmonitoring: Wat is de functionaliteit van de aangebrachte (maatwerk) voorziening

Figuur 8.2 | Schematisch overzicht verantwoordelijkheden monitoring

8.4 Planning monitoring 2024-2033

De gemeente en corporaties hebben afspraken gemaakt over de financiering van jaarlijkse monitoring. In deze afspraken is een goede monitoring geborgd. In onderstaand overzicht is te zien wanneer we, wat doen:

Jaarlijks

- a. Afstemming werkzaamheden corporaties/gemeente i.v.m. mogelijke cumulatieve effecten;
- b. Toetsen voorgeschreven standaard voorzieningen aan uitkomsten landelijke onderzoek (BIJ12/Zoogdiervereniging etc.);
- c. Transecttellingen methodiek VleerMUS (vleermuizen);
- d. SOVONTellingen methodiek MUS (o.a. huismus en gierzwaluw);
- e. Monitoring % van gerealiseerde maatwerkvoorzieningen + evalueren gegevens voorgaande jaar.

Inzetten op uitbreiding bovenstaand jaarlijks onderzoek met BAT030 vrijwilligers of een ecologisch adviesbureau:

- Kraamkolonies: de wijken / locaties opnemen in het jaarplan van de BAT30 vrijwilligers voor telling uitvliegers;
- En/of winterverblijfplaatsen: de locaties opnemen in het jaarplan van de BAT30 vrijwilligers voor het zoeken naar najaarszwermers;
- En/of verblijfplaatsen laatvlieger: de locatie opnemen in het jaarplan van de BAT30 vrijwilligers voor telling uitvliegers, locaties specifiek bepalen met ecologisch adviesbureau.

Eens per 5 jaar

- Steekproefsgewijs monitoren van maatwerkvoorzieningen waarbij eerder effectief gebruik is vastgesteld;
- Evaluatie en aanpassen monitoringsprogramma;
- Integrale evaluatieresultaten.

Uitwerkpunt punt gedurende de looptijd:

Overleg met de Zoogdiervereniging en de Provincie over de wijze waarop de trend van de laatvlieger bepaald kan worden. Ook gaan we nader onderzoek doen naar zeldzame vleermuissoorten en werken we aan het verbeteren van de data op BAG-niveau.

9 Management- en administratieplan

Een SMP is een middel om bepaalde doelen te bereiken. Deze doelen staan onder andere in het eerste hoofdstuk benoemd, maar ook Hoofdstuk 4 geeft nadere invulling aan de ambities van de gemeente Utrecht, vooral waar het de versterking van populaties van diverse beschermde soorten betreft. Om deze doelstellingen te bereiken zijn verschillende stappen doorlopen en uitgewerkt. Beginnend met de nulmeting waarin is vastgesteld wat de uitgangspositie is van waaruit doelstellingen voor de diverse soorten kunnen worden gedefinieerd. Aan de hand van het mitigatie- en compensatieplan is bepaald welke maatregelen voor de desbetreffende soorten en functies binnen het soortenmanagementplangebied genomen moeten worden voor bescherming én uitbreiding van de populaties. Doormiddel van het monitoringsplan kan gemeten worden hoe de verschillende populaties zich ontwikkelen en geeft daarmee zicht op de effectiviteit van de verschillende maatregelen. Hierbij zijn (veel) verschillende actoren en processen betrokken. Om dit alles in goede banen te leiden, is een management- en administratieplan onontbeerlijk.

9.1 Managementplan

Om de uitvoering van het SMP en de uitvoering van de daarin opgenomen maatregelen te beheersen, is het noodzakelijk dat het SMP in het beleid van de gemeente wordt opgenomen.

Omgevingsergunningaanvragen

De gemeente Utrecht koppelt de voorwaarden uit het SMP aan de ontheffing op basis van de Wnb die wordt toegepast bij het beoordelen van omgevingsvergunningaanvragen. Op deze manier controleert de gemeente of er volgens het SMP gewerkt wordt en indien de voorgenomen werkzaamheden de beschermde soorten raken óf er in het plan maatregelen genomen moeten (of kunnen) worden om bij te dragen aan de doelstellingen uit het SMP. De initiatiefnemer mag van de gebiedsgerichte ontheffing voor flora- en fauna-activiteiten gebruik maken, doordat de voorwaarden van de gebiedsgerichte ontheffing zijn gekoppeld aan de omgevingsvergunning van de initiatiefnemer. De voorwaarden betreffen dan onder andere het werken conform een ecologisch werkprotocol.

Woningcorporaties, vve's en bedrijven (onderhoud en verduurzaming)

De gemeente Utrecht heeft een overeenkomst met corporaties onder welke voorwaarde de ontheffing flora en fauna activiteit wordt doorgeschreven. De corporaties verplichten zich aan de voorwaarden van het SMP en gaan extra verblijfsplaatsen realiseren. De onderhoudsplannen worden via het GIS formulier (zie bijlage) beoordeeld door de begeleidend ecooloog en ook nog getoetst door de ecooloog van de gemeente. De corporaties plaatsen 1 voorziening per 10 woningen waar klein onderhoud wordt uitgevoerd. Bij groot onderhoud wordt op basis van de werkzaamheden en locatie beoordeeld hoeveel verblijfsplaatsen er verloren kunnen gaan en wat er aan vervangende plekken nodig is om de soort niet te schaden. Deze compensatietaakstelling is uitgewerkt in de ecologisch werkprotocollen.

De aanpak die we met de corporaties hebben afgesproken met het GIS-formulier en een begeleidend ecooloog geldt ook voor VvE's en bedrijven totdat de applicatie klaar is. Voordeel van deze aanpak is de dubbele check door de begeleidend ecooloog en ecooloog van de gemeente. Dit is voor particuliere woningen echter niet haalbaar vanwege de hoeveelheid aanvragen ten opzichte van de beschikbare ecologische capaciteit. Daarom wordt particuliere grondgebonden na-isolatie uitgevoerd via de pre-SMP methodiek en wachten we voor overige aanvragen van particulieren tot de applicatie beschikbaar is.

Nieuwbouw en renovatie

Bij herontwikkeling of nieuwbouw wordt het verplicht om natuurinclusief te bouwen (zie ook hoofdstuk 4) en zoals ook opgenomen gaat worden in het toekomstig Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl). Bij de aanvraag van een omgevingsvergunning voor nieuwbouw wordt erop toegezien dat er voldoende maatregelen worden genomen om nest- en verblijfplaatsen en inrichting van functioneel leefgebied in de directe omgeving van de nieuwbouw voor de beschermde soorten worden gecreëerd. Bij renovatie van gebouwen in eigendom van de gemeente en corporaties worden nu al ruimtes voor vleermuizen en vogels ingebouwd.

Informeren van particulieren

De gemeente stimuleert ook het verduurzamen van woningen en stelt hiervoor informatie ter beschikking aan particulieren. Hierdoor zullen verschillende energetische werkzaamheden worden uitgevoerd. Een aantal werkzaamheden (zoals vloerisolatie) heeft geen negatieve effecten op beschermde soorten. Spouwmuur- en dakisolatie kan echter wel negatieve effecten hebben op de soorten die onder het SMP vallen. Bij deze werkzaamheden moeten ook particulieren voldoen aan de methodiek natuurvriendelijk isoleren zoals ook al geldt onder het pre-SMP.

Uitvoerders moeten bij bepaalde werkzaamheden een bewijs kunnen tonen aan de gemeente dat door hen een training 'natuurvrij maken' is gevolgd. Indien de maatregelen niet (of onjuist) worden uitgevoerd, kan gemeente via de omgevingsdienst handhavend optreden.

De gemeente wil haar inwoners actief op de hoogte brengen van de bevindingen van de nulmeting en de mogelijkheden van het SMP. Bewoners of eigenaren van woningen met belangrijke en kwetsbare verblijfplaatsen of bolwerken van nesten van gierzwaluw of huismus worden geïnformeerd over de functies van de soorten in het gebouw en hoe daarmee om te gaan bij werkzaamheden. Particulieren moeten overtuigd worden om natuurvriendelijk en natuurinclusief te laten verduurzamen met als doel de belangrijke en kwetsbare nest- en verblijfplaatsen in de gemeente Utrecht te behouden of nieuwe gelegenheden te realiseren. Er wordt onderzocht of er vanuit de provincie en/of gemeente subsidies verleend kunnen worden om deze belangrijke en kwetsbare verblijfplaatsen actief te beschermen (bijvoorbeeld bij kwetsbare kraamgroepen van laatvlieger of meervleermuis). Voor deze functies en soorten moet worden ingezet behoud van bestaande verblijfplaatsen. Er wordt door de gemeente publiciteit gegeven aan het SMP in het algemeen en in het belang van monitoring in het bijzonder (b.v. op de gemeentepagina”).

Groen

De Ruimtelijke ontwikkelstrategie Utrecht (RSU) van de gemeente Utrecht schetst een plan voor de komende jaren van het openbaar groen en water binnen de bebouwde kom Utrecht. Het gaat onder andere om behoud en ontwikkeling van de groenstructuren en de ecologische waarden binnen de bebouwde kom op basis van de kernwaarde veilig, duurzaam, innovatief en ecologisch. Het is één van de toetsingskaders en afwegingsinstrument bij (ruimtelijke) ontwikkelingen en projecten binnen de gemeente. Ook de vliegroutes en foerageergebieden van vleermuizen in de bebouwde kom die tijdens de nulmeting zijn vastgesteld verdienen extra bescherming. De ruimtelijke bescherming dient expliciet door de gemeente Utrecht geborgd te worden (bijvoorbeeld in het groenbeleidsplan). Zo moet in het beleid worden verankerd welke watergangen, bosranden, bomenrijen en lanen fungeren als vaste vliegroute. Daarbij moet voor groenbeheerders en vergunningverleners meteen duidelijk zijn dat bepaalde groenstructuren essentieel (kunnen) zijn voor vleermuizen en daarmee beschermd zijn. Deze belangrijke of zelfs essentiële vliegroutes en foerageergebieden worden in de applicatie vastgelegd. Door in het verlichtingsbeleid van de gemeente Utrecht aandacht te besteden aan verblijfplaatsen, foerageergebied en vliegroutes van vleermuizen kan de draagkracht van de openbare ruimte voor vleermuizen verhoogd worden.

9.2 Administratieplan

De gemeente Utrecht maakt voor de administratie van SMP-gegevens (verspreiding van soorten, monitoring, machtigingen, startmeldingen, salderingsboekhouding) gebruik van de applicatie. De applicatie wordt (deels) publiek toegankelijk. De data van de applicatie wordt aangeboden via een API dat de gemeente kan integreren in hun huidige systeem. Daarnaast werken we met het GIS-formulier dat voor de corporaties is ontwikkeld (zie bijlage). Middels dit systeem worden ook de werkzaamheden en geplaatste netvoorzieningen op BAG-niveau geregistreerd.

Via de applicatie:

- Worden de resultaten van de nulmeting en monitoring bijgehouden;
- Wordt automatisch een ecologisch werkprotocol opgesteld op basis van de werkzaamheden en de aanwezige soorten en functies;
- Kan de gemeente een machtiging afgeven aan de initiatiefnemer en de werkzaamheden met ecologisch werkprotocol registreren;
- Wordt de salderingsboekhouding bijgehouden voor de tijdelijke en permanente voorzieningen van de beschermde soorten;
- Moet de initiatiefnemer een startmelding doen van de werkzaamheden.

Uiteindelijk wordt via de applicatie elke stap van het SMP doorlopen en wordt het proces grotendeels geautomatiseerd.

Acties bij tegenvallende resultaten of incidenten

Indien uit de monitoring incidenten blijken met belangrijke en kwetsbare functies van de beschermde soorten of tegenvallende resultaten van alternatieve voorzieningen (dit volgt uit de monitoringsverplichting) zal de gemeente Utrecht nader onderzoek doen naar de oorzaak en verbeteringen voorstellen. Dit kan dan eventueel leiden tot aanpassing van de voorwaarden en een intensivering van het aanbieden van (alternatieve) nest- en verblijfplaatsen voor de beschermde soorten.

Machtiging van de vergunning

Gemeente Utrecht vraagt op basis van voorliggend SMP een ontheffing aan bij bevoegd gezag (Provincie Utrecht). De gemeente kan initiatiefnemers machtigen om gebruik te maken van de gebiedsgerichte ontheffing. Hieronder worden de voorwaarden beschreven voor het doorschrijven van de ontheffing aan vergunning gebruiker(s):

- Gemeente Utrecht houdt via de applicatie en de contracten met corporaties, vve's en overige gebouweigenaren bij hoe vaak en aan wie de ontheffing doorgeschreven wordt;
- Als een ontheffing wordt doorgeschreven wordt de omgevingsdienst ook ingelicht; De omgevingsdienst krijgt ook toegang tot de applicatie; Indien maatregelen niet (of onjuist) worden uitgevoerd, kan de gemeente via de omgevingsdienst handhavend optreden;
- Indien blijkt dat er een kraamverblijfplaats van laatvliegers of een massawinterverblijfplaats van gewone dwergvleermuis aanwezig is wordt de ontheffing alleen doorgeschreven als duidelijk is dat het verblijf niet wordt verstoord, aangetast of vernield. Bij gebouwen waarvan het voorkomen van een kraamverblijfplaats van laatvlieger of een massawinterverblijfplaats van gewone dwergvleermuis bekend is dient bij de werkzaamheden om de verblijfplaatsen heen gewerkt te worden. Op locaties of bij werkzaamheden dat niet mogelijk is dient een aparte vergunning flora en fauna activiteit aangevraagd te worden bij de provincie Utrecht.
- Gemeente Utrecht geeft een bewijs aan de doorgeschreven ontheffing gebruiker dat aan hen de ontheffing doorgeschreven is. Dit bewijs bevat in ieder geval de volgende gegevens:

Naam van de ontheffing gebruiker;

Locatie, aard en omvang van de werkzaamheden waarvoor de ontheffing doorgeschreven is;

Tijdsperiode waarin de werkzaamheden uitgevoerd worden;

Overzicht van de te volgen protocollen en zo nodig compenserende verblijfplaatsen.

- Gemeente Utrecht kan de doorschrijving ook intrekken als een ontheffing gebruiker zich niet aan de voorwaarden houdt. Gemeente Utrecht meldt intrekkingen direct aan de omgevingsdienst;
- Het ecologisch werkprotocol wordt toegelicht op de werkplaats en is daar gedurende de uitvoering van het project aanwezig en beschikbaar voor de gemeente en de omgevingsdienst. Opdrachtnemer dient aantoonbaar volgens het protocol te handelen.

10 Definities

Begrippen in SMP	Toelichting
Alternatievenafweging	De afweging waarin onderbouwt wordt waarom de voor de ruimtelijke ingreep gekozen locatie, werkwijze, inrichting en planning de tot enige bevredigende oplossing leidt en dat er dus geen andere oplossingen zijn die zouden leiden tot een kwalitatief gelijkwaardig resultaat.
Baltsroep	Sociaal geluid (roep) dat mannelijke vlermuizen gedurende de paartijd produceren met de functie om vrouwtjes te lokken en andere mannetjes af te weren.
Bedrijfsgebouwen	Bedrijfsgebouwen worden verder onderverdeeld naar hallen en loodsen, kantoren, combinatie hallen met kantoor, kassen, schuren en stallen, winkels, scholen en overige gebouwen.
Bewezen effectieve maatregel	Een maatregel is bewezen effectief als uit gedegen onderzoek en wetenschappelijke informatie blijkt dat de maatregel in gebruik genomen wordt door de soort voor de betreffende functie. Bij alternatieve verblijfplaatsvoorzieningen moet bewezen zijn dat hierbij geen negatief effect op het voortplantingssucces optreedt.
Binnendakisolatie	Het dak wordt aan de binnenkant van het dak geïsoleerd door tussen de balken isolatiemateriaal aan te brengen. Alle werkzaamheden worden van binnenuit uitgevoerd. Het dak zelf wordt hierbij niet beroerd.
Binnenmuurisolatie	Het plaatsen van voorzetwanden met isolatiemateriaal tegen de buitenmuur via de binnenzijde van een gebouw.
Bolwerk	Indien nestplaatsen binnen 100 meter van elkaar liggen en er op deze manier meer dan 10 nesten voor huismus of meer dan 5 nesten voor gierzwaluw aan elkaar geclusterd worden spreken we van een bolwerk.
Buitendakisolatie	Het isoleren van de buitenzijde van het dakbeschot: op het dakbeschot wordt een laag isolerend materiaal aangebracht. Dit kan folie of plaatmateriaal zijn. Voor deze werkzaamheden wordt het hele dak opgelegd. Doordat hierdoor vaak het dak ook hoger komt te liggen door het isolatiepakket wordt bij daken die kantpannen hebben de dakrand afgewerkt met betimmering om het hoogteverschil op te vullen.
Buitenmuurisolatie	Het plaatsen van voorzetwanden met isolatiemateriaal tegen de buitenmuur via de buitenzijde van een gebouw.
Compensatie	Is een juridische term waarbij in de Wnb het verlies van verblijven wordt gecompenseerd. Het nadelige effect van de overtreding van de Wnb op beschermde soorten na een ingreep wordt tenietgedaan.
Dilatatievoeg	Dilatatie is de methode om het werken van de buitenmuur (buitenblad, buitenspouwblad, gevel) op te vangen door het aanbrengen van een aantal open voegen of met een indrukbaar materiaal gesloten voegen. Deze voegen of spleten lopen vaak verticaal door het volledige gebouw.
Ecologisch deskundige	Een ecologische deskundige is iemand die ecologisch advies geeft of werkzaamheden begeleidt op het gebied van habitats en soorten. Hij of zij heeft schriftelijk aantoonbare ervaring en specifieke ecologische kennis. De ecologische deskundige heeft voldoende kennis en jarenlange ervaring om ecologisch onderzoek te kunnen doen. Hij of zij: <ul style="list-style-type: none">• (her)kent de functionaliteit van leefgebieden van beschermde soorten;• heeft kennis van de algemeen erkende onderzoeksmethoden;• kan ecologische werkprotocollen uitwerken;• kan specifieke maatregelen begeleiden.
Ecologisch werkprotocol	Een praktisch uitvoeringsdocument waarin de maatregelen staan waaraan conform de (verleende) omgevingsvergunning moet worden voldaan. In het Ecologisch Werkprotocol staat de praktische uitvoering van deze

Begrippen in SMP	Toelichting
	maatregelen beschreven en toegelicht. Een Ecologisch Werkprotocol beschrijft bijvoorbeeld maatregelen, hoeveelheden, planning dat gebruikt kan worden om te komen tot een verantwoorde ecologische uitvoering. Een Ecologisch Werkprotocol is altijd op locatie aanwezig.
Flora- en fauna-activiteit	Wanneer iemand een activiteit uitvoert die nadelige gevolgen kan veroorzaken op beschermde en niet-beschermde soorten en voor die soorten belangrijke leefgebieden of natuurlijke habitats spreekt de wet over een 'flora- en fauna-activiteit'.
Foerageergebied	Gebied waarbinnen een soort of een groep van een bepaalde soort foerageert.
Foerageren	Verzamelen van voedsel
Functionele leefomgeving	Een voldoende robuust gebied met de minimale kenmerken, variatie en omstandigheden die noodzakelijk zijn voor het duurzaam functioneren en het behoud van de betreffende populatie.
Gunstige staat van instandhouding	Het wettelijk uitgangspunt dat geen afbreuk wordt gedaan aan het streven om de beschermde soort in het natuurlijke verspreidingsgebied in stand te houden a.d.h.v. criteria: <ul style="list-style-type: none"> • dat de populatie een levensvatbare component van de habitat (leefgebied) is en blijft; • dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de soort niet wezenlijk wordt verkleind; • en dat er een voldoende groot habitat blijft bestaan waarin de populaties van de soort zich op de lange termijn in stand kunnen houden.
Habitatrichtlijnsoorten	Soorten die genoemd zijn in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn van de Europese Unie.
Herontwikkeling	Een gebouw binnen de projectlocatie wordt (in zijn geheel of gedeeltelijk) gesloopt waarbij ook de huidige terreininrichting (geheel of gedeeltelijk) verdwijnt. Er komt binnen de projectlocatie nieuwbouw terug (herontwikkeling).
Hoekwoning	Een woning waar doorgaans één gevel wordt gedeeld met een aangrenzende woningen is vergelijkbaar met een twee-onder-één-kapwoning'. Hier zijn in de regel drie te isoleren gevels aanwezig. Extra gevels van een uitbouw tellen niet mee.
Isolatie van borstweringen	Isoleren van de holle ruimte tussen (betonnen of houten) plaatmateriaal en binnenmuur.
Isolatie van spouwmuur	De spouwmuur van een gebouw wordt geïsoleerd. Een isolatiemateriaal (onder andere glaswol, pur- schuim of schuimrubberen bolletjes) wordt daarvoor via kleine gaten in de voegen tussen het binnen- en buitenblad van de gevel gespoten. Deze gaten worden voor aanvang van de werkzaamheden in de muur geboord. Na het opvullen van de spouwmuur met een isolatiemateriaal worden deze gaten weer dichtgemaakt. Het dak van het gebouw blijft ongemoeid.
Kantpan	Een kantpan of gevelpan is een dakpan die wordt toegepast om de zijkant van het dak, bij de kopgevel, af te sluiten. De kantpan is een dakpan met een speciaal verlengde zijkant die de gevel van bovenaf sluit.
Kolonie	Een kolonie vleermuizen bestaat uit de kraamkolonie, alle individueel of in groepjes levende mannetjes er omheen, incl. de niet voortplantende vrouwelijke dieren. Een lokale populatie kan meerdere kolonies bevatten.
Kraamkolonie	Bij vleermuizen wordt met een kraamkolonie bedoeld de groep vrouwtjes die gezamenlijk als groep jongen voortbrengen. Een lokale populatie van een vleermuissoort is te zien als een kolonie waarbij de kraamgroep een eenheid is met daarnaast de mannetjes en niet voortplantende vrouwtjes die individueel of in kleine groepjes op andere locaties verblijven.
Kraamverblijfplaats	Een verblijfplaats van een kraamgroep met vrouwtjes met jongen.

Begrippen in SMP	Toelichting
Kwetsbare functies	Het gaat om kraam- en (massa)winterverblijfplaatsen, essentiële vliegroutes en essentiële foerageergebieden van vleermuissoorten en bolwerken van huismussen en gierzwaluwen (een clustering van meer dan 20 nesten voor huismus en meer dan 10 nesten voor gierzwaluw in een buurt).
Lage woning	Woning lager dan 'twee bouwlagen met vliering'
Logboek	Onderdeel van het Ecologisch werkprotocol waarin de uitgevoerde acties betreffende de verleende omgevingsvergunning bijgehouden worden. Een logboek is, net als het Ecologisch werkprotocol, altijd op locatie aanwezig.
Massawinterverblijfplaats	Overwinteringslocatie van een groep vleermuizen, waarbij tijdens het zwermen mogelijk enkele tientallen (twintig dieren of meer) aanwezig zijn of waarvan verwacht wordt (niet uitgesloten kan worden) dat er een groep van meer dan twintig dieren potentieel gebruik maken van de locatie (Zoogdiervereniging, 2023). In deze context wordt met potentieel bedoeld: op het moment dat een groep van enkele tientallen zwerrende vleermuizen moeilijk te tellen is of als het exacte aantal vleermuizen in een winterverblijfplaats onzeker is, maar het niet uit te sluiten is dat meer dan twintig dieren gebruikmaken van de verblijfplaats moet deze gerekend worden als massawinterverblijfplaats.
Migratieroute	Vaste route van zomerverblijfplaats naar winterverblijfplaats en visa versa.
Mitigatie- en compensatieplan	Plan waarin de mitigerende en compenserende maatregelen staan van het Soortenmanagementplan. In dit plan worden keuzemodellen van maatregelen opgenomen inclusief de prioritering van maatregelen. Op basis van het mitigatie- en compensatieplan kan een Ecologisch Werkprotocol opgesteld worden.
Mitigatie	Mitigatie is de juridische term waarbij de negatieve effecten gematigd of verzacht worden. Het voorkomen van doden is een voorbeeld van mitigatie.
Monitoring	Een onderzoek dat periodiek en conform dezelfde werkwijze uitgevoerd wordt om verandering te meten.
Natuurinclusief	Natuurinclusief bouwen betekent dat er bewust ruimte voor biodiversiteit wordt gecreëerd op, aan of in het gebouw of de (openbare) omgeving, zodat er meer diverse planten- en diersoorten kunnen leven. Hiermee wordt gezorgd voor een betere leefomgeving van mens en dier, bijvoorbeeld door groene daken en gevels, bomen op balkons en wadi's, maar ook door wat meer alledaagse aanpassingen zoals het planten van bomen en struiken, het bieden van nest- en schuilgelegenheden aan dieren of het aanleggen van natuurlijke vijvers.
Netwerken	Zeer verschillende functionele deelleefgebieden in het landschap die vleermuizen gedurende het jaar gebruiken om te foerageren, te vliegen en te verblijven
Nulmeting	Het onderzoek waarop een Soortenmanagementplan gebaseerd is. Dit basisonderzoek is het uitgangspunt voor het verdere proces, de werkwijze, het bepalen van de methodiek en het maatregelenpakket.
Omgevingsvergunning Omgevingswet	In een omgevingsvergunning t voor bepaalde flora- en faunactiviteiten wordt er toestemming gegeven voor een bepaalde handeling waardoor anders de wet zou worden overtreden. Dit betekent dat je op hoge uitzondering en onder bepaalde strikte voorschriften negatieve effecten op beschermde soorten of gebieden mag veroorzaken.
Vergunninghouder	De hoofdbetrokkene
Vergunning gebruiker	De initiatiefnemer die door de gemeente is gemachtigd om gebruik te maken van de gebiedsgerichte ontheffing op basis van een ecologisch werkprotocol.
Paarterritorium	Territorium waarbinnen een mannelijke vleermuis balst en deze verdedigt tegen andere mannetjes. Binnen een paarterritorium ligt de paarverblijfplaats.
Paarverblijfplaats	Een verblijfplaats of de omgeving daarvan, waar ten minste een baltsend mannetje of meerdere vleermuizen overdag verblijven en paren of komen

Begrippen in SMP	Toelichting
	zwermen. Welk gedrag is waar te nemen, is afhankelijk van de soort. Te herkennen aan zwermgedrag en/of baltsroepen (zwermen bij het invliegen komt bij meer verblijfsfuncties voor).
Plus (ecologisch)	Het aantoonbaar versterken (kwalitatief en kwantitatief) van een netwerk van nest- en verblijfplaatsen, leefgebied, voedsel en verbindend habitat binnen het soortenmanagementplangebied.
Populatie	Een groep van dezelfde soort in een ruimtelijk begrensde eenheid (habitat/leefgebied) die zich potentieel onderling kunnen voortplanten.
Rustplaats	Object waarin of waaraan een vleermuis gedurende de nacht rust, maar waarin of waaraan door die vleermuis niet de dag wordt doorgebracht
Soort Functie Combinatie (SFC)	Vleermuizen en vogels gebruiken verschillende locaties met een verschillende functie verdeeld over het jaar. Per soort kan een combinatie verschillend zijn.
Soortenmanagementplan (SMP)	Een instrument dat dient als ecologische onderbouwing bij een te verlenen gebiedsgerichte ontheffing voor bepaalde flora- en fauna activiteiten in het kader van de Wnb. Soortenmanagementplannen zijn een voorwaarde voor het aanvragen van een gebiedsgerichte ontheffing. Het Soortenmanagementplan is in principe gebaseerd op uitgebreid veldonderzoek naar het voorkomen van beschermde soorten en de functies van het plangebied. In het Soortenmanagementplan zijn robuuste voorwaarden en maatregelen opgenomen waarmee de staat van instandhouding van beschermde soorten geborgd wordt tijdens de uitvoering van de betreffende activiteiten gedurende een langere periode.
Soortgericht veldonderzoek	Het soortgericht veldonderzoek is gericht op het aantonen van de aanwezigheid van bepaalde soorten die binnen het SMP vallen, het gebruik van een gebied door de betreffende soorten (aanwezige functies en netwerken) en het belang van structuren, kenmerken en objecten door de betreffende soort. Het onderzoek is niet bruikbaar voor het volledig uitsluiten van individuele nest- en verblijfplaatsen of functies, zoals zomer- en paarverblijfplaatsen van vleermuizen.
Tussenwoning	Een woning waar doorgaans twee gevels worden gedeeld met de aangrenzende woningen. Extra gevels van een uitbouw tellen niet mee. Bij een tussenwoning worden dan maximaal twee gevels geïsoleerd.
Verblijfplaats	Een object (gebouw, boom, bunker, grot, kast en dergelijke) waarin een of meerdere vleermuizen verblijven (overdag of 's winters, met enige regelmaat).
Verouderde data	Onderzoeksgegevens zijn maximaal drie tot vijf jaar geldig, de validiteitstermijn is afhankelijk van de soort en de dynamiek binnen het gebied.
Vliegroute	Een vaste route van een vleermuis of een groep van vleermuizen vanaf een verblijfplaats naar een foerageergebied of tussen verblijfplaatsen visa versa.
Vogelrichtlijn	Soorten die genoemd zijn in Bijlage I van de Vogelrichtlijn van de Europese Unie.
Vrijstaande woning	Woning heeft vier eigen gevels zonder deze te delen met een aangrenzende woning. Woningen die geschakeld zijn door het delen van gevels, van maximaal 1 bouwlaag (bijvoorbeeld garages) vallen onder vrijstaande woning.
Winterverblijfplaats	Een verblijfplaats waar in de winter een of meerdere vleermuizen in winterslaap gaan. Het betreft bij soorten die jaarrond in hun leefgebied blijven nogal eens een voormalige paarplaats of een andere verblijfplaats. Er zijn bij soorten als gewone dwergvleermuis (massa)winterverblijfplaatsen en winterverblijfplaatsen voor kleinere groepen te onderscheiden.
Zomerverblijfplaats	Een verblijfplaats die gebruikt wordt door vleermuizen die niet in winterslaap zijn waarvan niet aangetoond is dat het een kraamverblijfplaats dan wel een paarverblijfplaats is.

Begrippen in SMP	Toelichting
Zorgplicht	In de Wet natuurbescherming is in artikel 1.11 een algemene zorgplicht opgenomen. Deze houdt in dat eenieder voldoende zorg in acht neemt voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en soorten. Dit laatste geldt ook voor soorten die niet specifieke beschermd zijn. Dit houdt in ieder geval in dat handelen of nalaten van handelen dat schadelijk kan zijn zo veel mogelijk achterwege gelaten dient te worden. Deze algemene zorgplicht geldt altijd en overal, met als uitzondering handelingen die op grond van de Visserijwet worden uitgevoerd. Overtredingen zijn strafbaar onder last van bestuursdwang.
Zwermen	Gedrag dat veel vleermuissoorten vertonen voordat zij een verblijfplaats binnenvliegen en dat zich kenmerkt door het herhaaldelijk naderen (aanvliegen) van de toegang van de verblijfplaats zonder deze definitief te betreden.
Zwermlocatie	Locatie waar dieren in herfst of voorjaar zwermen (vaak bij of in winterverblijfplaatsen).

11 Bronnen

- Ashrafi, S., Rutishauser, M., Ecker, K., Obrist, M., Arlettaz, R., & Bontadina, F. (2010). Habitat selection of three cryptic *Plecotus* bat species in the European Alps discloses distinct implications for conservation.
- Bastmeijer, C. (2018). *Onderzoek naar de betekenis van 'de gunstige staat van instandhouding', met name in het kader van de beoordeling van ontheffingsaanvragen onder de Wet natuurbescherming'*. Tilburg Law School.
- Beaumont, e. (2014). *Voorkomen van de huismus (passer domesticus) in Utrecht*. Almere: CAH Vilentum.
- BIJ12. (2017). *Kennisdocument Gewone dwergvleermuis (Pipisterillus pipistrellus)*. Opgehaald van <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>
- BIJ12. (2017). *Kennisdocument Gewone grootoorvleermuis*. Opgehaald van <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>
- Bij12. (2017). *Kennisdocument Gierzwaluw, Apus apus*. Utrecht: BIJ12.
- BIJ12. (2017). *Kennisdocument Ruige dwergvleermuis (Pipistrellus nathusii)*. Opgehaald van <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>
- Bij12. (2022). *Kennisdocument Huismus (Passer domesticus)*. Opgehaald van <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>
- Bij12. (2023). *Kennisdocument Gierzwaluw (Apus apus)*. Opgehaald van <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>
- BIJ12. (2023). *Spreeuw*. Opgeroepen op November 16, 2023, van <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/subsidiestelsel-natuur-en-landschap/agrarisch-natuurbeheer-anlb/kennisbank/doelsoorten/spreeuw/>
- Boekhout, S., Lubbers, G., & Heins, R. (2016). *Bat030*. Culemborg: Eelerwoude.
- Boele, & e.a. (2022). *Broedvogels in Nederland in 2020*.
- Boele, A., Van Bruggen, J., Hustings, F., Koffijberg, K., Vergeer, K., & Van der Meije, J. (2019). *Boele, A., van Bruggen J., Hustings F., Koffijberg K., Vergeer & J.W. Van der Meije, 2019. Broedvogels in Nederland in 2017*. Nijmegen: Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- Boonman, M., & Halters, S. (November 2023). Sociale geluiden van tweekleurige vleermuis opgenomen vanuit windturbines. *VLEN-nieuwsbrief*.
- Boonman, M., Brandjes, G., Brekelmans, F., Korsten, E., & Smit, G. (2014). *Soortenmanagementplan Oude Stad Tilburg. Voor gebouwbewonende vleermuizen en vogels*. Culemborg: Bureau Waardenburg.
- Brekelmans, F., Hoefsloot, G., & Vreeman, G. (2018). *Soortmanagementplan Soesterkwartier. Pilot gebiedsgerichte aanpak Amersfoort*. Culemborg: Bureau Waardenburg.
- Cdr.eionet.europa.eu. (2022). *Soortenverslag 131*.
- Compendium voor de Leefomgeving. (14, November 2023). *Trend van vleermuizen, 1986-2022*. Opgeroepen op December 4, 2023, van <https://www.clo.nl/indicatoren/nl1070-aantalontwikkeling-van-vleermuizen>
- Dietz, C., Von Helversen, O., & Nill, D. (2011). *Vleermuizen Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika. Vertaling en bewerking PHC Lina. De Fontein/Tirion Uitgevers BV, Utrecht. De Fontein/Tirion Uitgevers BV, Utrecht*.

- Dorenbosch, M., & Karels, M. (2023). *Temperatuurverschillen in de broedruimte van de huismus onder daken. Wat is het temperatuurverschil onder de dakpannen op geïsoleerde en ongeïsoleerde daken?* Culemborg: Waardenburg Ecology.
- Fleischmann, D., & Kerth, G. (2014). Roosting behavior and group decision making in 2 syntopic bat species with fission–fusion societies. *Behavioral Ecology*, pp. 1240–1247.
- Foppen, R., & Vogel, R. (2022). *Staat van instandhouding van soorten van de Vogelrichtlijn zonder instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden*.
- Gjerde, L. (2004). Methods in surveying advertisement calling *Vespertilio murinus* L., 1758, and notes on its fall distribution in Europe. e 17:127-132. *Le Rhinolophe*, pp. 127-132.
- Haarsma, A. (2011). *De meervleermuis in Nederland*. Nijmegen: Zoogdiervereniging.
- Haarsma, A., & Koopmans, M. (2017). *De Meervleermuis in Fryslân. Kennisontwikkeling voor monitoring*.
- Haarsma, A.-J. (2015). *Handleiding telling vliegroutes meervleermuizen*.
- Hoksberg, M., & Kaal, R. (2023). Geslaagde nieuwbouw voor kraamgroep laatvliegers - een eerst geslaagd voorbeeld van een nieuw aangelegd vervangend kraamverblijf -. *VLEN-nieuwsbrief*.
- Hutterer, R., Ivanova, T., Meyer-Cords, C., & Rodrigues, L. (2005). *Bat migrations in Europe: a review of banding data and literature*. Bonn: Federal Agency for Nature Conservation.
- Jaberg, C. (1998). Foraging habitat and feeding strategy of the parti-coloured bat *Vespertilio murinus* L., 1758 in western Switzerland. *Myotis*, pp. 51-61.
- Jaberg, C., & Blant, J. (2003). Spatio-temporal utilisation of roosts by the parti-coloured bat *Vespertilio murinus* L., 1758 in Switzerland. *Mamm. Biol.*, pp. 341-350.
- Jansen, E., Hommersen, V., Pelgrim, H., Huls, W., & Schillemans, M. (2017). *Jansen, E.A., V. Hommersen, H. Pelgrim, W. Huls & M. Schillemans, 2017. De Tweekleurige vleermuis (Vespertilio murinus) in Maarssenbroek*. Zoogdiervereniging, Nijmegen.
- Jansen, E., Korsten, E., Schillemans, M., Boonman, M., & Limpens, G. (2022). Een methode voor actief onderzoek naar massawinterverblijfplaatsen van de dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) in stedelijke omgeving. *Lutra* ., pp. 213-233.
- Jonker, M., Hommersen, V., & Schillemans, M. (2021). *VleerMUS gemeente Utrecht 2021*.
- Klasberg, M. (2019). *Soortmanagementplan (SMP) gebouwbewonende soorten Apeldoorn. Gebiedsgerichte bescherming van vogels en vleermuizen bij onderhoud, renovatie en verduurzaming*.
- Krijn, M., Epe, M., Limpens, H., Louwe Kooijmans, J., & Visser, H. (2021). *Effecten op energetische verbetering van woningen op beschermde gebouwbewonende soorten*. Feanwâlden: Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek.
- Kroon, P., van Hoof, P., Verhees, J., & Aarts, B. (2022). *Onderzoek naar populaties en verblijfplaatsen van tweekleurige vleermuis, meervleermuis en laatvlieger in de gemeente Utrecht*. Nijmegen: Natuurbalans.
- Limpens, & Thissen. (2014). *Vleermuizen in Wot-rapport 124*.
- Logemann, & e.a. (2018). *Factsheets voor 25 soorten*.
- Manen, V. (2020). *Huisumus en Ringmus in Nederland meer dan 40 jaar gevolgd*.
- Masing, M. (1989). A long-distance flight of *Vespertilio murinus* from Estonia. *Myotis*, p. 147:150.
- Moerland, W., & Bakker, G. (2012). *Inventarisatie Gierzwaluw Leiden Centrum 2011*. Rotterdam: Bureau Stadsnatuur.
- NDFD. (2023). *Nationale Databank Flora en Fauna*. Opgehaald van <https://ndff-ecogrid.nl/uitvoerportaal/>
- Netwerk Groene Bureaus. (2021). *Vleermuisprotocol 2021*. Opgehaald van <https://www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/werken-aan-kwaliteit/vleermuisprotocol>

- Netwerk Groene Bureaus. (2023, November). *Soortinventarisatieprotocollen*. Opgehaald van <https://www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/soortinventarisatieprotocollen/protocollen-vis-amfibie-reptiel-voegel>
- Poerink, J., & Dekker. (2019). *Migration periods of the Natusius pipistrelle Pipistrellus nathusii in the Netherlands*.
- Provincie Utrecht. (2022). *Handleiding opstellen Soortenmanagementplan en gebiedsgerichte ontheffing*. Opgehaald van <https://www.provincie-utrecht.nl/sites/default/files/2022-04/Handleiding%20Opstellen%20Soortenmanagementplan%20en%20Gebiedsgerichte%20ontheffingsaanvraag%2C%20april%202022.pdf>
- Provincie Utrecht. (2022). *Natuurvriendelijk isoleren voor particuliere woningen onder het pre-soortenmanagementplan*. Opgehaald van <https://www.provincie-utrecht.nl/onderwerpen/natuur/biodiversiteit-stad-en-dorp-bisd/natuurvriendelijk-isoleren>
- Reiter, D., Zahn, A., & Schuster, H. (2006). *Lietfaden zur sanie-rung von fledermausquartieren in alpenraum*. Living space network, INTERREG IIIB.
- Schillemans, & e.a. (2021). *Advies agendabepaling monitoring en onderzoek aan vleermuizen in het kader van de energietransitie*. Nijmegen: Zoogdiervereniging.
- Schillemans, M., Hommersen, V., Korsten, E., Limpens, H., Van Oene, M., Van der Meij, T., & Van Zweden, J. (2023). NEM Meetprogramma Vleermuis Transecttellingen. *Telganger*(Zoogdiervereniging, Nijmegen.).
- Schoppers, J. (2015). *Aantal schattingen gierzwaluw en huismus Utrecht*. SOVON Vogelonderzoek Nederland.
- Schoppers, J. (2024). *Trends 2023*. Utrecht: SOVON.
- Schoppers, J., Van Turnhout, C., Louwe Kooijmans, I., & Van der Meij, T. (2016). Stadsvogels tellen: Meetnet Urbane Soorten gaat tiende jaar in. pp. 117: 151-154.
- Simon, M., Hüttenbügel, S., & Smit-Viergutz, J. (2004). *Ecology and Conservation of Bats in Villages and Towns*. Bundeseamt für Naturschutz.
- Snijder, M., Van Meurs, F., & De Beardemaeker, A. (2022). *Onderzoek naar meervleermuizen rondom de Nieuwkoopse Plassen, Langeraarse Plassen & Kagerplassen*. Culemborg: Bureau Viridis.
- SOVON. (2024, februari 15). *stats.sovon.nl*. Opgehaald van stats.sovon.nl.
- Sovon vogelonderzoek Nederland. (2018). *Vogelatlas*.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. (2022). *Gierzwaluwen broeden in boom: een bijzonder fenomeen*. Opgeroepen op November 22, 2023, van Nature Today: <https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=26520>
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. (2023). *Huiszwaluw*. Opgeroepen op November 16, 2023, van <https://stats.sovon.nl/stats/soort/10010>
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. (2023). *Kauw*. Opgeroepen op November 16, 2023, van <https://stats.sovon.nl/stats/soort/15600>
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. (2023). *Spreeuw*. Opgeroepen op November 16, 2023, van <https://stats.sovon.nl/stats/soort/15820>
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. (2023). *Zwarte roodstaart*. Opgeroepen op November 16, 2023, van <https://stats.sovon.nl/stats/soort/11210>
- Steen, W. (2023). *Soortenmanagementplan Gemeente Leusden. Voor huismus, gierzwaluw en gebouwbewonende vleermuizen*. Culemborg: Ecologisch adviesbureau Viridis.
- Steen, W. (2023). *Soortenmanagementplan Gemeente Oudewater voor gebouwbewonende vogels en vleermuizen*. Culemborg: Ecologisch adviesbureau Viridis.
- Steen, W., & Hoksberg, M. (2020). *Soortmanagementplan Gemeente Zeist. Mitigatieplan huismus, gierzwaluw en gebouwbewonende vleermuizen voor renovatie, onderhoud en herontwikkeling bebouwing gemeente Zeist*. Ecogroen & Ecologisch Adviesbureau Viridis.
- Šuba, J., Vietniece, D., & Pētersons, G. (2010). The parti-coloured bat *Vespertilio murinus* in Rīga (Latvia) during autumn and winter. *Environmental and Experimental Biology*, pp. 93-96.

- Van Aar, M., & Woestenberg, M. (2019). *Vogel- en Habitatrichtlijnrapportage*. Wageningen: WOT Natuur & Milieu, Wageningen Universiteit.
- Van Kleunen, A., Foppen, R., & Van Turnhout, C. (2017). *Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria*. Nijmegen: Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- Van Kleunen, A., Foppen, R., & Van Turnhout, C. (2017). *Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria*. Nijmegen: Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- Van Noort, B., & Jansen, E. (1998). Opmerkelijke vondst in nieuwbouwwijk bij Utrecht. Eerste kolonie tweekleurige vleermuis in Nederland ontdekt! pp. 10-14.
- Van Norren, E., Dekker, J., & Limpens, H. (2020). *Basisrapport Rode Lijst Zoogdieren 2020 volgens Nederlandse en IUCN-criteria*. Nijmegen: Zoogdierverseniging.
- Verkade, H., Jacobs, J., Marijn, A., & Van Dijk, H. (2015). *20 jaar Gierzwaluwen inventariseren in Noordwijk*. Limosa 88(4).
- Verspreidingsatlas.nl. (2022). *Gewone dwergvleermuis*.
- Villa, S. (2023). *Zoogdierverseniging TNO Bats environment research*. TNO.
- Vogel, & e.a. (2013). *Het belang van Nederland buiten de Ecologische Hoofdstructuur voor soorten van de Vogelrichtlijn en van bijlage V van de Habitatrichtlijn*.
- Vogelbescherming Nederland. (2023). Opgeroepen op November 16, 2023, van Spreeuw: <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/spreeuw>
- Vogelbescherming Nederland. (2023). *Huiszwaluw*. Opgeroepen op November 16, 2023, van <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/huiszwaluw>
- Vogelbescherming Nederland. (2023). *Kauw*. Opgeroepen op November 16, 2023, van <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/kauw>
- Vogelbescherming Nederland. (2023). *Zwarte Roodstaart*. Opgeroepen op November 16, 2023, van <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/zwarte-roodstaart>
- Wortel, M., Van Els, P., Schoppers, J., & Van Kleunen, A. (2023). *Effectiviteit van maatregelen voor de huismus*. Sovon.
- Zagmajster, M. (2003). Display song of parti-coloured bat *Ves-pertilio murinus* Linnaeus, 1758 (Chiroptera, Mammalia) in southern Slovenia and preliminary study of its variability. *Natura Sloveniae*, pp. 27-41.
- Zahn, A., & Kriner, E. (2014). Winter foraging activity of central European Vespertilionid bats. *Mammalian biology*, pp. 40-45.
- Zoogdierverseniging. (2021, november). Ecologische monitoring 2021. *Telganger*.
- Zoogdierverseniging. (2022). *Meetnet Urbane soorten voor vleermuizen*. Nijmegen: De Zoogdierverseniging.
- Zoogdierverseniging. (2023). *Gewone dwergvleermuis*. Opgeroepen op November 16, 2023, van <https://www.zoogdierverseniging.nl/zoogdiersoorten/gewone-dwergvleermuis>
- Zoogdierverseniging. (2023). *Gewone grootoorvleermuis*. Opgeroepen op November 16, 2023, van <https://www.zoogdierverseniging.nl/zoogdiersoorten/gewone-grootoorvleermuis>
- Zoogdierverseniging. (2023). *Laatvlieger*. Opgeroepen op November 16, 2023, van <https://www.zoogdierverseniging.nl/zoogdiersoorten/laatvlieger>
- Zoogdierverseniging. (2023). *Meervleermuis*. Opgeroepen op 11 24, 2023, van <https://www.zoogdierverseniging.nl/zoogdiersoorten/meervleermuis>
- Zoogdierverseniging. (2023). *Ruige dwergvleermuis*. Opgeroepen op November 16, 2023, van <https://www.zoogdierverseniging.nl/zoogdiersoorten/ruige-dwergvleermuis>